

มโนทัศน์ความสุขของเด็กไทย

นางสาวศุภสุดา สุขเจริญผล

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ

คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2554

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)

เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)

are the thesis authors' files submitted through the Graduate School.

CONCEPTS OF HAPPINESS OF THAI CHILDREN

Miss Supasuta Sukcharoenphol

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Developmental Psychology

Faculty of Psychology

Chulalongkorn University

Academic Year 2011

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

มโนทัศน์ความสุขของเด็กไทย

โดย

นางสาวศุภัสสุตา สุขเจริญผล

สาขาวิชา

จิตวิทยาพัฒนาการ

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พรรณระพี สุทธิวรรณ

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เวรดี วัฒนทกโกศล

คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะจิตวิทยา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศักดิ์มงคล มณีศรี)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พรรณระพี สุทธิวรรณ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เวรดี วัฒนทกโกศล)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร)

ศุภสุตา สุขเจริญผล : มโนทัศน์ความสุขของเด็กไทย. (CONCEPTS OF HAPPINESS OF THAI CHILDREN) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : ผศ. ดร. พรรณระพี สุทธิวรรณ, อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม : ผศ. ดร. เววดี วัฒนทกโกศล, 97 หน้า.

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามโนทัศน์ความสุขของเด็กไทยใน 3 ด้าน คือ ด้านนิยามของความสุข ด้านลักษณะที่บ่งบอกถึงคนที่มีความสุข และด้านที่มาของความสุข โดยศึกษาว่ามโนทัศน์ความสุขของเด็ก เป็นความสุขในรูปแบบใดระหว่างความสุขที่มาจากภายในและมีความสุขที่มาจากภายนอก ด้วยวิธีการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างรายบุคคล ศึกษาในกลุ่มตัวอย่างเด็กระดับชั้นอนุบาลปีที่ 3 ประถมศึกษาปีที่ 3 และประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มาจากครอบครัวพ่อแม่อยู่ด้วยกันและครอบครัวพ่อแม่หย่าร้าง

ผลการวิจัยพบว่า มโนทัศน์ความสุขของเด็กใน 3 ช่วงวัยมีรูปแบบของความสุข ที่มาจากภายในมากกว่า และมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นตามอายุที่เพิ่มขึ้นใน 2 ด้าน คือ ด้านนิยามของความสุข ($F_{(2, 166)} = 4.09, p < .05$) และด้านลักษณะที่บ่งบอกถึงคนที่มีความสุข ($F_{(2, 172)} = 30.66, p < .001$) ในขณะที่มโนทัศน์ด้านที่มาของความสุข กลับมีรูปแบบของความสุข ที่มาจากภายนอกอย่างชัดเจน และไม่แตกต่างกันในทุกกลุ่มวัย ผลการเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่ครอบครัวพ่อแม่อยู่ด้วยกันและครอบครัวที่พ่อแม่หย่าร้างกัน พบความแตกต่างเพียงด้านเดียว คือ มโนทัศน์ในด้านลักษณะที่บ่งบอกถึงคนที่มีความสุข โดยกลุ่มที่อยู่ในครอบครัวพ่อแม่หย่าร้างกัน ให้คำตอบในรูปแบบของความสุข ที่มาจากภายใน มากกว่ากลุ่มครอบครัวพ่อแม่อยู่ด้วยกัน ($t_{(173)} = 2.27, p < .05$)

สาขาวิชา.....จิตวิทยาพัฒนาการ..... ลายมือชื่อ.....
ปีการศึกษา.....2554..... ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....
ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม.....

5178309438 : MAJOR DEVELOPMENTAL PSYCHOLOGY

KEYWORDS : CONCEPTS OF HAPPINESS/ CHILDREN'S CONCEPTS OF
HAPPINESS/ UNDERSTANDING HAPPINESS

SUPASUTA SUKCHAROENPHOL : CONCEPTS OF HAPPINESS OF THAI
CHILDREN. ADVISOR : ASST. PROF. PANRAPEE SUTTIWAN, Ph.D., CO-
ADVISOR : ASST. PROF. REWADEE WATTAKAKOSOL, Ph.D., 97 pp.

The purposes of this research were to study concepts of happiness of Thai children in term of *intrinsic* and *extrinsic* answers during the individual interview. Three concepts of happiness were included in this study; Definitions of happiness, characters of a happy person, and causes of happiness. Participants were 176 Thai students from kindergarten, third grade, and sixth grade, from divorced and traditional families.

The results showed developmental trend in children's concepts of happiness. The older the children, the higher percentage of *intrinsic* answers on definitions of happiness ($F_{(2, 166)} = 4.09, p < .05$) and characters of a happy person ($F_{(2, 172)} = 30.66, p < .001$). There was no age trend found for causes of happiness with the result clearly showed very high percentage of *extrinsic* answers for all group. Only one difference on concepts of happiness between family groups was found in this study. The children from divorced family had significantly higher percentage of *intrinsic* answer on the characters of a happy person. ($t_{(173)} = 2.27, p < .05$).

Field of Study :Developmental Psychology Student's Signature

Academic Year :.....2011..... Advisor's Signature

Co-advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาอย่างยิ่งของอาจารย์ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พรรณระพี สุทธิวรรณ และอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เวรดี วัฒนทกโกศล ผู้ได้คอยชี้แนะแนวทาง แนะนำข้อคิดอันเกิดประโยชน์แก่ งานวิจัย ตลอดจนสละเวลาอันมีค่าของท่านในการช่วยเหลือตรวจสอบความถูกต้องและ แนะนำแนวทางแก้ไขเพื่อให้งานวิจัยสมบูรณ์ ผู้วิจัยซาบซึ้งในความเมตตาที่อาจารย์ทั้งสองให้ อย่างยิ่ง ขอกราบขอบพระคุณในความกรุณาและความปรารถนาดีของท่านอาจารย์ที่มีต่อศิษย์ไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต ผู้ให้ความ กรุณาประสิทธิ์ประสาทวิชา และเมตตาให้คำแนะนำอันเกิดประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวิจัย ตลอดจนเสียสละเวลาอันมีค่าของท่านในการแนะนำและตรวจสอบคุณภาพของข้อคำถาม และ การจัดกลุ่มคำตอบในงานวิจัยครั้งนี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร รอง ศาสตราจารย์ ดร. พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์ รองศาสตราจารย์ ศิราภรณ์ ทับสายทอง และรอง ศาสตราจารย์ ดร. เพ็ญพิไล ฤทธาคณานนท์ ที่เมตตาประสิทธิ์ประสาทวิชาให้แก่ศิษย์ รวมทั้งให้ ความเป็นห่วงเป็นใยถามถึงงานของผู้วิจัยตลอดมา

ขอขอบพระคุณโรงเรียนสวนเด็กสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ โรงเรียนพัฒนา จังหวัดกรุงเทพมหานคร และโรงเรียนปทุมวัน จังหวัดกรุงเทพมหานคร ที่ให้ความกรุณาอย่างยิ่งใน การอำนวยความสะดวกต่อการเก็บข้อมูลในการวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบคุณ คุณอภาพร อุษณรัศมี และคุณปภาจรรย์ หวังรุ่งกิจ ผู้เป็นทั้งผู้ช่วยการ วิจัยและเพื่อนผู้คอยให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยเสมอมา ขอขอบคุณ คุณอารยา ผลธัญญา ที่ให้ความ ช่วยเหลือในการเก็บข้อมูล ขอขอบคุณ คุณพงศ์มนัส บุศยประทีป และคุณขวัญหทัย เมืองสุวรรณ ที่ คอยกระตุ้นเตือนทั้งให้คำปรึกษาช่วยเหลือ ขอขอบพระคุณครอบครัวและญาติสำหรับทุกสิ่งทุก อย่างที่เอื้อเพื่อแก่ผู้วิจัยเสมอมา สุดท้ายนี้ขอขอบพระคุณทุกท่านที่มีส่วนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ณ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	3
แนวคิดเกี่ยวกับความสุข.....	3
ความหมายของความสุข.....	4
มโนทัศน์ความสุข.....	5
การศึกษามโนทัศน์ของเด็กตามแนวคิดทางจิตวิทยาพัฒนาการ.....	10
ที่มาและความสำคัญของการศึกษามโนทัศน์ของเด็ก.....	10
วิธีการศึกษามโนทัศน์ของเด็ก.....	12
แนวคิดทางพัฒนาการของวัยเด็กตอนต้นและวัยเด็กตอนกลาง.....	21
พัฒนาการที่สำคัญของวัยเด็กตอนต้น.....	22
พัฒนาการที่สำคัญของวัยเด็กตอนกลาง.....	23
อิทธิพลของครอบครัวที่มีผลต่อเด็ก.....	25
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	27
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	33
ขอบเขตการวิจัย.....	33
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	34
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	35

	หน้า
บทที่ 2 วิธีดำเนินการวิจัย.....	36
กลุ่มตัวอย่าง.....	36
การออกแบบงานวิจัย.....	37
เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในงานวิจัย.....	37
โครงสร้างคำถามการสัมภาษณ์ในทัศนคติความสุขของเด็ก.....	37
กระบวนการจัดการกับข้อมูลก่อนนำมาวิเคราะห์.....	40
กระบวนการดำเนินการวิจัย.....	42
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	44
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	45
บทที่ 3 ผลการวิจัย.....	46
การแจกแจงข้อมูลทั่วของกลุ่มตัวอย่างด้วยสถิติเชิงพรรณนา.....	47
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงอนุมาน.....	50
ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบคำตอบระหว่างกลุ่มรูปแบบครอบครัว.....	53
บทที่ 4 อภิปรายผลการวิจัย.....	54
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ.....	60
รายการอ้างอิง.....	65
ภาคผนวก.....	69
ภาคผนวก ก รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ.....	70
ภาคผนวก ข แบบฟอร์มข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ในทัศนคติความสุข.....	72
ภาคผนวก ค คู่มือการจัดกลุ่มคำตอบสำหรับผู้ลงรหัสข้อมูล.....	74
ภาคผนวก ง ข้อมูลการจัดเข้ากลุ่มภายนอกและภายใน.....	79
ภาคผนวก จ เอกสารยินยอมเข้าร่วมการวิจัย.....	93
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	97

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	รายการสรุปข้อควรปฏิบัติสำหรับผู้สัมภาษณ์ด้วยวิธีการสัมภาษณ์กึ่งคลินิก	20
2.1	แสดงโครงสร้างคำถามทั้ง 3 ด้าน ข้อคำถามย่อย และวัตถุประสงค์การถาม	38
2.2	นำเสนอตัวอย่างการคำนวณคำตอบหลักเป็นเปอร์เซ็นต์	42
3.1	แสดงข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างแบ่งตามระดับชั้นและรูปแบบครอบครัว	47
3.2	ผลการหาคุณภาพข้อมูลค่าเปอร์เซ็นต์ความสอดคล้องระหว่างผู้ลงรหัสข้อมูล	48
3.3	แสดงค่าเฉลี่ยเปอร์เซ็นต์คำตอบหลักแต่ละระดับชั้น และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	45
3.4	แสดงผลการเปรียบเทียบการให้คำตอบแบบภายในระหว่างกลุ่มวัย ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA)	51
3.5	แสดงผลการเปรียบเทียบรายคู่ (Post hoc comparison) ระหว่างกลุ่มระดับชั้น ในมิติทัศนความสุทางด้านนิยามของความสุ ด้วยวิธีของTukey	52
3.6	แสดงผลการเปรียบเทียบรายคู่ (Post hoc comparison) ระหว่างกลุ่มระดับชั้น ในมิติทัศนความสุด้านลักษณะที่บ่งบอกถึงคนที่มีความสุข ด้วยวิธีของTukey	52
3.7	แสดงค่าเฉลี่ยร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และผลการเปรียบเทียบคำตอบระหว่างกลุ่มครอบครัวด้วยสถิติการทดสอบค่าที (t-test)	53

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มโนทัศน์ (Concepts) หมายถึง ความเข้าใจหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพรวมของสิ่งหนึ่ง เป็นความคิดรวบยอดจัดประเภทเกี่ยวกับสิ่งนั้นตามความเข้าใจส่วนบุคคล (ชัยพร วิชชาวุธ, 2525) มโนทัศน์ความสุข (Concepts of Happiness) หมายถึงความคิดรวบยอดจัดประเภทเกี่ยวกับความสุข ทั้งนี้ในการศึกษามโนทัศน์ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งจึงมักจะเริ่มต้นด้วยการศึกษาความหมาย หรือนิยาม (Definitions) ของสิ่งนั้น จากนั้นศึกษาลักษณะหรือคุณสมบัติเฉพาะ (Characteristics) และที่มา (Causes) หรือสาเหตุการเกิดขึ้นของสิ่งนั้น (Stenberg, 1999)

แนวคิดพื้นฐานคลาสสิกเกี่ยวกับการสร้างมโนทัศน์มาจากการจัดกลุ่มสิ่งใดสิ่งหนึ่งเข้าด้วยกันโดยอาศัยองค์ประกอบที่มีลักษณะเฉพาะ และใช้ลักษณะเหล่านั้นมาอธิบายเป็นความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งนั้นๆ (J. J. Katz, 1972; J. J. Katz & Fodor, 1963 อ้างถึงใน Sternberg, 1999) การสร้างมโนทัศน์จึงต้องอาศัยกระบวนการทางปัญญา ซึ่งกระบวนการทางปัญญานี้มีการพัฒนาขึ้นตามอายุของเด็ก ดังนั้นความสามารถทางปัญญาแรกสุดที่เด็กต้องใช้ในการสร้างมโนทัศน์ คือ ความสามารถในการแยกแยะ จัดกลุ่มสิ่งๆ ที่เหมือนกันและสิ่งที่แตกต่างกันได้ ความสามารถนี้ Piaget ได้อธิบายไว้ในกระบวนการ Assimilation ซึ่งก็คือการนำองค์ความรู้ใหม่ที่เด็กได้รับมาเปรียบเทียบกับองค์ความรู้เดิมที่มีอยู่ เพื่อจัดประเภทความเข้าใจไว้ด้วยกัน และหากองค์ความรู้ใหม่แตกต่างจากองค์ความรู้เดิมซึ่งไม่สามารถจัดประเภทเข้าด้วยกันได้ เด็กก็จะใช้กระบวนการ Accommodation สร้างเป็นองค์ความรู้กลุ่มใหม่ (Slee & Shute, 2003)

Piaget กล่าวว่าความสามารถในการจัดองค์ความรู้นี้เป็นความสามารถในการเรียนรู้ที่เด็กทุกคนมี อาจเรียกได้ว่ามีความเป็นสากล (Universal) และความสามารถนี้จะมีการพัฒนาขึ้นตามวัยที่เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในด้านของเนื้อหาในเชิงคุณภาพ (อ้างถึงใน Ginsburg & Oppen, 1988) จึงมีการศึกษามโนทัศน์ของเด็กในเรื่องต่างๆ เป็นจำนวนมากในเด็กหลากหลายช่วงวัย ทั้งงานวิจัยของ Piaget เอง และงานวิจัยของนักวิจัยท่านอื่นที่นำแนวคิดของ Piaget มาใช้ เช่น มโนทัศน์เกี่ยวกับโลก ความคิด ความฝัน จำนวน จริยธรรม ศาสนา พระเจ้า การกำเนิดน้ำใต้ดิน เป็นต้น (Piaget, 1929; 1964; 1968; 1975; 1976; Elkind, 1961; 1962; 1963; 1964; Nye, 1981; Ginsburg, 1997; Hunting; 1997; Schultz 2006) จะเห็นได้ว่าการศึกษามโนทัศน์ของเด็กในหัวข้อที่หลากหลายทั้งมโนทัศน์ในเชิงรูปธรรมและนามธรรม ในการวิจัยครั้งนี้จึงให้ความสนใจใน

ทัศนเชิงนามธรรมในหัวข้อเรื่อง “ความสุข” เพื่อเป็นแนวทางการศึกษาลักษณะทางพัฒนาการของเด็กในแต่ละช่วงวัยที่มีต่อการสร้างมโนทัศน์เชิงนามธรรมในเรื่องของความสุข

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาทัศนคติความสุขของเด็กโดยการสัมภาษณ์เด็กเป็นรายบุคคล (Individual Interview) ถึงความคิดเห็นใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านนิยามของความสุข ด้านลักษณะที่บ่งบอกถึงคนที่มีความสุข และด้านที่มาของความสุข เป็นการเก็บข้อมูลแบบเปิดกว้าง ให้เด็กได้เชื่อมโยงความคิดและดึงความเข้าใจเกี่ยวกับความสุขที่ตนมีออกมาได้อย่างอิสระ คำตอบไม่มีการตัดสินว่าถูกหรือผิดมีแต่สิ่งที่เด็กต้องการจะเล่า Piaget (1968) เคยใช้วิธีนี้แทนการใช้แบบทดสอบมาตรฐาน (Standardized test) ในการศึกษาพัฒนาการทางปัญญาของเด็ก และพบว่าการสัมภาษณ์สามารถแสดงให้เห็นถึงลักษณะวิธีการและเนื้อหาที่เด็กแต่ละวัยอธิบายถึงมโนทัศน์ของตน ได้อย่างชัดเจน และช่วยให้มองเห็นรูปแบบพัฒนาการที่โดดเด่นและแตกต่างกันในแต่ละกลุ่มวัยได้ดีทั้งในเชิงคุณภาพและปริมาณ

จากการทบทวนวรรณกรรมต่างประเทศย้อนหลังในช่วงเวลา 10 ปีที่ผ่านมาตั้งแต่ปี 2001 ยังไม่พบว่ามีการศึกษาทัศนคติความสุขในเด็กมากนัก และยังไม่พบงานวิจัยความสุขที่ศึกษาในเด็กอายุต่ำกว่า 8 ปี (e.g. Chaplin, 2009; Klassen, 2008) แม้จะเคยมีการสัมภาษณ์เด็กอายุน้อยที่สุดคืออายุ 5 ปี แต่ก็เป็นการศึกษาทัศนคติด้านอื่น เช่น มโนทัศน์เกี่ยวกับความฉลาด (e.g., Burke & Williams, 2009; Kurtz-Costes, McCall, Kinlaw, Wiesen, & Joyner, 2005) ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงมีความสนใจที่จะศึกษาในเบื้องต้นถึงมโนทัศน์ความสุขในเด็กไทย โดยศึกษาตั้งแต่ในกลุ่มเด็กเล็กอายุ 5 ปี จนถึงเด็กวัยประถมศึกษาดอนต้น

ประเด็นคำถามในการศึกษาครั้งนี้คือ เด็กแต่ละวัยรับรู้ความสุขในรูปแบบอย่างไร ลักษณะแบบใดที่เด็กใช้เป็นจุดสังเกตว่าบุคคลกำลังมีความสุข ความสุขเกิดจากอะไร อะไรคือสิ่งที่เด็กสร้างเป็นข้อสรุปในการเข้าใจว่าสิ่งนี้คือความสุข และเด็กแต่ละวัยมีความเข้าใจเรื่องความสุขแตกต่างกันหรือไม่

Street, Nathan, Durkin, Morling, Dzahari, Carson, และ Durkin (2003) พบว่าจากการสัมภาษณ์เด็กอายุ 10-12 ปี เรื่องมโนทัศน์ความสุข คำตอบของเด็กสามารถแบ่งได้ออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ คำตอบแบบภายใน (Intrinsic Responses) และคำตอบแบบภายนอก (Extrinsic Responses) ทั้งนี้ คำตอบแบบภายใน จะสะท้อนถึงความคิดว่าความสุขถูกกำหนดด้วยปัจจัยภายใน เป็นความสุขที่ริเริ่มมาจากภายในตัวเด็กเอง ไม่ใช่จากสิ่งแวดล้อมภายนอก ได้แก่ พฤติกรรมของตนเอง ความคิด สภาวะทางจิตใจอารมณ์ความรู้สึก และความเชื่อ ตัวอย่างคำตอบ เช่น ความสุขคือการที่เราารู้สึกดีกับตัวเอง ในขณะที่คำตอบแบบภายนอก สะท้อนความคิดว่าความสุขถูกกำหนดด้วยปัจจัยภายนอก เป็นการทำงานของปัจจัยภายนอก เป็นผลลัพธ์จากสิ่งแวดล้อม ได้แก่ เหตุการณ์ สถานการณ์ ประสบการณ์ บุคคลอื่น และสิ่งของ ตัวอย่างคำตอบ เช่น

มีงานดีๆทำ หรืออาศัยในละแวกบ้านที่น่าอยู่ (Street et al., 2003) จากแนวคิดนี้นำไปสู่ความสำคัญในการวิจัยครั้งนี้ โดยทั่วไปความสุขในสาขามีความเป็นนามธรรมจึงน่าสนใจอย่างยิ่งที่จะศึกษามโนทัศน์ความสุขของเด็กที่มีการอธิบายความสุขทั้งในเชิงปัจจัยที่มาจากภายนอกและปัจจัยที่มาจากภายใน และศึกษาว่าในเด็กแต่ละช่วงวัยมีการอธิบายความสุขเป็นอย่างไร

นอกจากการศึกษามโนทัศน์ความสุขของเด็กในเบื้องต้น ในประเด็นความแตกต่างระหว่างช่วงวัย และประเภทของคำตอบที่สะท้อนถึงความสุขจากปัจจัยภายในและภายนอกแล้ว งานวิจัยนี้ยังสนใจสำรวจมโนทัศน์ความสุขของเด็กในครอบครัวที่พ่อแม่อยู่ด้วยกันและพ่อแม่หย่าร้าง เพราะลักษณะการเลี้ยงดูและการเติบโตในสังคมย่อมมีอิทธิพลต่อเด็ก (Vygotsky, 1962 อ้างถึงใน Shaffer & Kipp, 2007) Bronfenbrenner (1979) กล่าวว่าครอบครัวเปรียบเสมือนระบบทางสังคม (Social system) ทั้งพ่อและแม่มีอิทธิพลต่อเด็ก และเด็กเองก็มีอิทธิพลต่อพ่อแม่ แนวคิดนี้มาจาก Belsky (1981 อ้างถึงใน Shaffer & Kipp, 2007) กล่าวว่าระบบทางสังคมของครอบครัวนั้นทุกคนส่งผลต่อกัน ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อและแม่ส่งผลต่อวิธีการเลี้ยงดูลูก วิธีการเลี้ยงดูลูกส่งผลต่อพฤติกรรมและพัฒนาการของเด็ก และพฤติกรรมและพัฒนาการของเด็กส่งผลต่อความสัมพันธ์ของพ่อและแม่ ด้วยแนวคิดนี้เป็นประเด็นที่น่าสนใจงานวิจัยนี้จึงต้องการศึกษาในเบื้องต้นว่าการที่เด็กเติบโตอยู่ในครอบครัวที่พ่อแม่หย่าร้างจะส่งผลต่อมโนทัศน์ความสุขของเด็กกลุ่มนี้บ้างหรือไม่

การวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามโนทัศน์ความสุขของเด็กไทยใน 3 ด้าน คือ ด้านนิยามของความสุข ด้านลักษณะที่บ่งบอกถึงคนที่มีความสุข และด้านที่มาของความสุข โดยศึกษามโนทัศน์ความสุขในลักษณะความสุขที่มาจากภายในและความสุขที่มาจากภายนอก และเปรียบเทียบมโนทัศน์ความสุขของเด็กในครอบครัวพ่อแม่อยู่ด้วยกันและครอบครัวที่พ่อแม่หย่าร้าง

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการสรุปข้อมูลที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในการวิจัยครั้งนี้ นำเสนอรายละเอียดของแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแบ่งออกเป็น 1.แนวคิดเกี่ยวกับความสุข 2.การศึกษามโนทัศน์ของเด็กตามแนวคิดทางจิตวิทยาพัฒนาการ และ 3.งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับความสุข

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความสุขในที่นี้ นำเสนอแบ่งออกเป็น ความหมายของความสุข มโนทัศน์ความสุข และรายละเอียดอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

1.1 ความหมายของความสุข (Definitions of happiness)

ในการศึกษาเกี่ยวกับความสุข คำถามที่ทุกงานวิจัยถามเป็นคำถามแรกคือ *อะไรคือความสุข* (What is happiness?) ความสุขเป็นสิ่งที่นักวิจัยและบุคคลทั่วไปให้ความสนใจตั้งแตในอดีตจนถึงปัจจุบันทั้งทางปรัชญาและวิทยาศาสตร์ แต่ก็มีคำถามเสมอว่า *อะไรคือความสุข* และเป็นการยากในการหาคำตอบที่ตรงกัน (White, 2006) เช่นเดียวกับ Lu (2001) กล่าวว่าความสุขเป็นสิ่งที่ เป็นสากลที่ทุกคนรู้จัก แต่ก็มีกรให้ความหมายแตกต่างกัน จากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมา มีผู้ให้ความหมายของความสุขไว้หลากหลาย รวบรวมและแจกแจงได้ดังนี้

ความหมายของความสุขมาจากแหล่งต่างๆที่เขียนเกี่ยวข้องกับความสุขไว้ เช่น ความหมายความสุขจากพจนานุกรม Longman (2002) ความสุข (happy) หมายถึง การรู้สึกมีความสุข (feeling happy) คือ เมื่อบุคคลรู้สึกผ่อนคลาย เบิกบาน และรู้สึกกว่าชีวิตของตนดี เพราะเขาอยู่ในสถานการณ์ การงาน ความสัมพันธ์ที่พวกเขาชอบ นอกจากนี้ความสุขยังหมายถึง การมีสิ่งที่ดีเกิดขึ้น (happy because something good happen) คือ การรู้สึกมีความสุขเป็นเพราะมีบางอย่างที่ดีเกิดขึ้น หรือกำลังจะเกิดขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Griffin (2007) ว่าความสุข มีรากศัพท์มาจากคำว่า “hap” ที่แปลว่า เกิดขึ้น (happen) หรือแปลว่าโอกาส โชคลาง เรื่องดี เมื่อเป็นคำว่า “happy” จึงแปลว่า การมีสิ่งที่ดีเกิดขึ้น (having good hap)

Griffin (2007) ยังกล่าวว่า ความหมายที่ใช้ในปัจจุบันทั่วไป คือ ความรู้สึกดีที่เกิดขึ้นในสถานการณ์หนึ่งๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับทั้งสถานการณ์และภาวะจิตใจของบุคคล และ Lu (2001) กล่าวว่า ความหมายของความสุข ตามศัพท์ในภาษาอังกฤษมี 3 ความหมายใหญ่ๆ คือ ความหมายที่หนึ่งหมายถึง ความโชคดี เคราะห์ดี ความพึงพอใจ การรู้สึกหรือแสดงถึงความพอใจยินดี ความหมายที่สองหมายถึง ความเพลิดเพลินสบายใจ และความหมายที่สามหมายถึง ความพอเหมาะพอดีในสถานการณ์ต่างๆ (Hornby et al., 1948 อ้างถึงใน Lu, 2001) สำหรับความหมายตามพจนานุกรมภาษาไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542) ความสุข หมายถึง ความสบายกาย สบายใจ

นอกจากนี้ยังมีผู้ให้ความหมายของความสุขในงานวิจัยไว้หลายท่าน เช่น Diener (2006) กล่าวว่า ในงานวิจัย ความสุขมีความหมายได้หลายอย่าง เช่น อารมณ์ทางบวกโดยทั่วไป การประเมินภาพรวมของความพึงพอใจในชีวิต การมีชีวิตที่ดี Lu (2001) สรุปนิยามเชิงปฏิบัติการของความสุขจากความคิดเห็นของนักวิจัยหลายๆท่าน ได้ว่า ความสุข คือ อารมณ์ทางบวก ความพึงพอใจในชีวิต และการปราศจากอารมณ์ทางลบ (Andrew & Withey, 1976; Diener, 1984; Argyle, 1987; Lu, 1995 อ้างถึงใน Lu, 2001) นอกจากนี้ Veehovenn (1997) สรุปนิยามของ

ความสุขสำหรับการวิจัยว่า ความสุขคือสภาพของจิตใจ (State of mind) เป็นความรู้สึกที่จับต้องไม่ได้ มีความคล้ายคลึงกับความยินดีและความพึงพอใจในชีวิต และความสุขยังเป็นตัววัดระดับคุณภาพชีวิตของบุคคลในภาพรวมทั้งหมดที่มีการประเมินทางบวก หมายความว่า บุคคลจะประเมินความชอบในการใช้ชีวิตของตนเองมากน้อยแค่ไหนในระดับใด ดังนั้น Veehoven จึงได้สรุปว่าคำที่มีความหมายคล้ายกับความสุข คือ ความพึงพอใจในชีวิต (life satisfaction) และสุขภาวะเชิงอัตวิสัย (subjective well-being)

ยังมีการกล่าวถึงความหมายของความสุขโดยทั่วไปอีก เช่น Harper (1975) เสนอว่าความสุขที่แท้จริง (True happiness) เป็นหัวใจของความเป็นอิสระภาพ ความสงบสุขภายใน จากการระงับความวิตกกังวลและความตึงเครียดที่ไม่พึงปรารถนา เป็นความรู้สึกที่ดีและภาคภูมิใจในตนเอง ซึ่งอยู่บนรากฐานที่มาจาก การยอมรับนับถือตนเองจากการประสบความสำเร็จและการทำสิ่งต่างๆ ได้ดี นอกจากนี้ความสุขยังเกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์อย่างอื่นอีกด้วย เช่น ความรัก การมีสุขภาพดี และความสุขจะเติมเต็มความหมายให้กับกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดประโยชน์ เช่น งาน หรืองานอดิเรก ฯลฯ

นอกจากนี้ยังพบความหมายความสุขจากการศึกษาความเข้าใจเกี่ยวกับความสุขตามมุมมองทางจิตวิทยาที่มีพื้นฐานมาจากแนวคิดดั้งเดิมที่ชาวจีนยึดถือโดย Lu (2001) ได้เรียบเรียงนิยามของความสุขดังนี้ 1) ความสุขคือสภาวะทางจิตใจที่มีความพึงพอใจ ความสบายใจ 2) ความสุขคือความรู้สึกหรืออารมณ์ทางบวก 3) ความสุขคือความสมดุลกลมกลืน 4) ความสุขคือความสำเร็จและความหวัง และ 5) ความสุขคือการปราศจากความรู้สึกเป็นทุกข์

โดยสรุป ความสุขมีความหมายในเชิงของความรู้สึกทางบวก เช่น ความพึงพอใจ ความเบิกบาน ความยินดีพอใจ การปราศจากความรู้สึกทางลบ อาจมาจากการที่มีสิ่งที่ดีบางอย่างเกิดขึ้น หรือมาจากความพอใจส่วนบุคคลของแต่ละคน โดยภาพรวมจากการทบทวนวรรณกรรมในการวิจัยครั้งนี้ ความหมายของความสุขในสากลเป็นความรู้สึกทางบวก ซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรม

1.2 มโนทัศน์ความสุข (Concepts of Happiness)

มโนทัศน์ (Concepts) หมายถึง ความเข้าใจหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพรวมของบางสิ่งอย่าง เป็นความคิดรวบยอดเกี่ยวกับประเภทของสิ่งต่างๆ ตามความเข้าใจส่วนบุคคล อาจมีได้ทั้งลักษณะที่จับต้องได้ ลักษณะที่เป็นความคิด หรือลักษณะที่เป็นการกระทำ (ชัยพร วิชาวุธ, 2525) มโนทัศน์ของความสุข (concepts of happiness) จึงหมายถึง ความเข้าใจหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพรวมของความสุข ซึ่งแบ่งออกเป็นมโนทัศน์ของความสุขในวัยต่างๆ ดังนี้

1.2.1 มโนทัศน์ความสุขของผู้ใหญ่

Brülde (2007) ได้สรุปมโนทัศน์ความสุขที่ศึกษาในผู้ใหญ่แบ่งเป็น 4 มุมมอง ได้แก่ มุมมองทางปัญญา (cognitive view) มุมมองแบบสุขนิยม (hedonistic view) มุมมองทางอารมณ์ความรู้สึก (mood or emotion view) และมุมมองแบบผสม (hybrid view) แต่ละมุมมองนี้เป็นการแบ่งจากลักษณะของมุมมองที่ใช้พิจารณาเกี่ยวกับความสุข ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- 1) มุมมองทางปัญญา (cognitive view) เป็นมุมมองความสุขในเชิงความคิดและปัญญา ว่าความสุข คือ การมีเจตคติทางบวกต่อภาพรวมของชีวิต เป็นการประเมินชีวิตตนเองในทางบวก ประเมินเงื่อนไขของชีวิตตามมาตรฐานที่กำหนดด้วยความคาดหวัง โดยไม่คำนึงถึงองค์ประกอบทางอารมณ์
- 2) มุมมองแบบสุขนิยม (hedonistic view) เป็นมุมมองความสุขในแง่สุขของความสัมพันธ์ระหว่างความสุขและความทุกข์ โดยแนวคิดนี้ความสุขดำรงอยู่ในสมดุลด้านที่เป็นความรู้สึกทางบวก
- 3) มุมมองทางอารมณ์ความรู้สึก (mood or emotion view) ความสุขเป็นสภาวะทางจิตใจที่เป็นอารมณ์ทางบวก โดยความสุขเป็นเพียงสภาวะหนึ่งเท่านั้นไม่ใช่สภาวะโดยรวมทั้งหมด
- 4) มุมมองแบบผสม (hybrid view) คือ มุมมองที่ผสมผสานระหว่างสภาวะทางจิตใจ (mental state) หรือ องค์ประกอบทางด้านอารมณ์ (affective component) กับ องค์ประกอบทางด้านปัญญา (cognitive component) ความสุขเป็นการทำงานระหว่างความคิดซึ่งมีเจตคติแง่บวกแง่ลบ และอารมณ์ความรู้สึกซึ่งทำงานในสวนความรู้สึกที่ดีหรือความรู้สึกที่ไม่ดีอย่างไรต่อสิ่งนั้น (Brülde, 2007)

Lu (2001) ศึกษาโมทัศน์ความสุขตามมุมมองทางจิตวิทยาที่มีพื้นฐานมาจากแนวคิดดั้งเดิมที่ชาวจีนยึดถือ อาทิ แนวคิดของขงจื้อ เต๋า และพุทธศาสนา แบ่งมโนทัศน์ความสุขออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ นิยามของความสุข เงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับความสุข ความสัมพันธ์ของความสุขกับความทุกข์ และสิ่งที่ทำให้บุคคลบรรลุความสุข

มโนทัศน์ความสุขด้านนิยามของความสุข สรุปได้ 5 แนวคิดดังนี้

- 1) ความสุข คือ สภาวะทางจิตใจที่มีความพึงพอใจ ความสบายใจ (Happiness as A Mental state of satisfaction and Contentment) ดังนั้นความสุขจึงเป็นสภาวะทางจิตใจที่ได้รับการเติมเต็มความต้องการและความปรารถนา สอดคล้องกับแนวคิดของจิตวิทยาตะวันตกตามทฤษฎี Telic ที่กล่าวว่าความสุขเกิดขึ้นเมื่อเป้าหมายหรือความต้องการ

บรรลุนิเวศประสงค์ (Diener, 1984 อ้างถึงใน Lu, 2001) และมีมุมมองของชาวจีนที่ได้กล่าวถึงความสุขเพิ่มเติม คือ บุคคลควรมีความสุขจากสิ่งที่ตนเองมี และอ่อนน้อมต่อสิ่งที่ธรรมชาติให้มา ซึ่ง Lu (2001) กล่าวว่าความคิดเหล่านี้ได้รับอิทธิพลมาจากลัทธิขงจื้อที่สอนให้บุคคลอ่อนน้อมต่อผู้อาวุโส ลัทธิเต๋าไม่ให้อึดสิ่งใดโดยให้ปล่อยเป็นไปตามกฎธรรมชาติ และพุทธศาสนาที่ให้ละความอยากและทำจิตใจให้บริสุทธิ์

2) ความสุข คือ ความรู้สึก หรืออารมณ์ทางบวก (Happiness as Positive feelings/ Emotions) เป็นความรู้สึกในเชิงอัตวิสัย เป็นอารมณ์ที่ประกอบไปด้วย ความอ่อนหวาน ความปิติยินดี ความปลอดภัย ความสบาย ความเป็นปกติธรรมดา (Being ordinary) และความพอใจในตนเอง ปัจจัยต่างๆนี้สอดคล้องกับแนวคิดของกลุ่มนักวิจัยตะวันตกที่ศึกษาสุขภาวะเชิงอัตวิสัย (Subjective Well-Being: SWB) (Bradburn, 1969; Diener, 1984; Argyle, 1987 อ้างถึงใน Lu, 2001) แต่สิ่งที่แตกต่างจากตะวันตก คือ ความปกติธรรมดา และการรู้สึกพอใจในตนเอง แนวคิดของตะวันตกไม่ได้จัดความรู้สึกเหล่านี้อยู่ในอารมณ์ที่เป็นความสุข แต่สำหรับคนจีนการละความเป็นตัวตนเป็นแนวคิดหนึ่งที่สำคัญในพุทธศาสนา

3) ความสุข คือ ความสมดุลกลมกลืน (Happiness as Harmonious Homeostasis) ความสุขสามารถอธิบายได้จากสภาวะสมดุลกลมกลืนระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งแนวคิดนี้คล้ายกับแนวคิดทางสุขภาวะเชิงอัตวิสัย (SWB) ในโมเดลพลวัตความสมดุลของ Headey & Wearing (1989 อ้างถึงใน Lu, 2001) ที่ได้อธิบายความสมดุลของความแตกต่างระหว่างบุคคลในสุขภาวะ ตามทฤษฎีบนลงล่าง (Top-Down theory) กล่าวคือ ตัวบุคคลจะนำไปสู่ความสุข และทฤษฎีล่างขึ้นบน (Bottom-Up theory) เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ความสุขจะส่งผลต่อตัวบุคคล โมเดลนี้มุ่งไปที่กระบวนการการเปลี่ยนแปลงความคงที่ในสุขภาวะเชิงอัตวิสัย (SWB) ซึ่งแนวคิดของชาวจีนเรื่องความสมดุลก็คือ เรื่อง "หยิน-หยาง" แนวคิดนี้คือความสมดุลของธรรมชาติที่ประกอบไปด้วยพลังตรงข้ามกันสองสิ่ง ได้แก่ พลังหยิน และพลังหยาง ความสัมพันธ์ของสองสิ่งตรงข้ามนี้ก่อให้เกิดความสมดุลในทุกสิ่ง เช่น มีขาวต้องมีดำ มีสุขต้องมีทุกข์ ทุกอย่างต่างมีความสมดุลซึ่งกันและกันเป็นธรรมชาติของโลก

4) ความสุข คือ ความสำเร็จ และความหวัง (Happiness as Achievement and Hope) ความสุข คือ การได้พยายาม และการประสบความสำเร็จของการบรรลุเป้าหมาย หรือการได้รางวัลจากสิ่งที่ตั้งใจ ซึ่งต่างจากแนวคิดของทฤษฎี Telic เพราะแสดงถึงจุดสุดท้ายของ

เรื่องที่ทำ กล่าวคือ ความสุขเป็นผลลัพธ์ที่จะได้จากสิ่งที่พยายาม มุมมองนี้ยังกล่าวถึงมิติของอนาคตอีกด้วย ความสุขเกิดจากการรอ การคาดหวังที่จะได้รับผลที่อาจจะเกิดขึ้นในภายภาคหน้า แนวคิดนี้สอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง บุคลิกภาพแบบมองโลกในแง่ดี (Optimistic Personality) กล่าวคือ บุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบนี้จะมีคิดคาดหวังว่าจะเกิดเรื่องดี ๆ มากกว่าเรื่องที่ไม่ดี สำหรับชาวจีน ความหวังและศรัทธาจะมีความสำคัญยิ่งกว่า การบรรลุเป้าหมายให้สำเร็จ เพราะความหวังและศรัทธา สามารถสร้างแรงกำลังให้คงอยู่แม้ในช่วงเวลาหรือสถานการณ์ที่ยากลำบากและไม่มั่นคง

5) ความสุข คือ การปราศจากความรู้สึกที่เป็นทุกข์ (Happiness as Freedom from Ill-Being) แนวคิดนี้ความสุข คือ การไม่พบกับความทุกข์ การที่ไม่ต้องเผชิญกับสิ่งที่ไม่ดี ไม่ต้องพบกับสิ่งที่ไม่ปรารถนา จะทำให้มีความสุข

ส่วนที่สองของงานวิจัยมโนทัศน์ความสุขของ Lu (2001) คือ มโนทัศน์ความสุข ด้านเงื่อนไขของสิ่งที่เกี่ยวข้องกับความสุข กล่าวถึงความสุขเป็นสภาวะที่คงอยู่ด้วยความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสิ่งแวดล้อม ความสัมพันธ์นี้เป็นพื้นฐานของการมีสุขภาวะที่ดี ดังนั้นเพื่อให้เกิดความสัมพันธ์นี้ต้องอาศัยเงื่อนไขดังนี้ 1) ได้รับความพึงพอใจ 2) บุคคลเป็นผู้ทำให้ตนเองเกิดความสุข 3) ต้องให้ความสำคัญกับการเติมเต็มจิตวิญญาณมากกว่าความพึงพอใจจากวัตถุ 4) ครอบครองโลกในแง่ดีเพื่ออนาคตที่ดี

มโนทัศน์ความสุขในส่วนที่สาม คือ ความสัมพันธ์ระหว่างความสุขและความทุกข์ ที่มีความเป็นเหตุเป็นผลกันและเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่มีที่สิ้นสุด มีทั้งการเปลี่ยนแปลงที่ขับเคลื่อนและคงทน มโนทัศน์ความสุขในส่วนที่สี่ คือ สิ่งที่ทำให้บุคคลบรรลุความสุข ความสุขสามารถบรรลุได้หากบุคคลมีความสามารถดังต่อไปนี้ 1) มีปัญญาในการค้นคว้า (wisdom of discovery) 2) มีปัญญาในความพึงพอใจและการระลึกบุญคุณ (wisdom of contentment and gratitude) 3) มีปัญญาแห่งการให้ (wisdom of giving) และ 4) มีปัญญาแห่งการอบรมตน (wisdom of self-cultivation)

โดยสรุปการศึกษามโนทัศน์ความสุขในมุมมองของผู้ใหญ่ สามารถจัดกลุ่มมโนทัศน์ความสุขได้ตามมุมมองที่ใช้ศึกษา เช่น มุมมองว่าความสุขคืออารมณ์ความรู้สึกทางบวก หรือมุมมองว่าความสุขคือเจตคติทางบวก ในภาพรวมแล้วมโนทัศน์ความสุขของผู้ใหญ่มีลักษณะเป็นสิ่งที่ริเริ่มมาจากภายในตัวบุคคล เช่น ความคิด หรือความรู้สึก

1.2.2 มโนทัศน์ความสุขของเด็ก

มีงานวิจัยไม่มากนักที่ศึกษาเกี่ยวกับมโนทัศน์ความสุขของเด็กโดยตรง งานวิจัยของ Street และคณะ (2003) ศึกษา มโนทัศน์ความสุขของเด็กวัย 10-12 ปี ผลการสัมภาษณ์สามารถแบ่งมโนทัศน์ความสุขที่ได้จากเด็กออกเป็น 2 ประเภทหลัก คือ ความสุขที่มาจากปัจจัยภายในตัวบุคคล (Intrinsic factors) และความสุขที่มาจากปัจจัยภายนอกตัวบุคคล (Extrinsic factors)

1) ปัจจัยภายในตัวบุคคล (intrinsic factors) แบ่งคำตอบออกเป็นสามกลุ่มใหญ่ๆ ได้แก่ คำตอบเกี่ยวกับพฤติกรรม ความคิด และอารมณ์ ตัวอย่างคำตอบ คือ การรู้สึกดีกับตนเอง (feel good about yourself) เป็นต้น

2) ปัจจัยภายนอกตัวบุคคล (extrinsic factors) แบ่งคำตอบเป็น ความสำเร็จ สิ่งที่กำลังเกิดขึ้นอยู่อย่างต่อเนื่อง และสถานการณ์ต่างๆ ตัวอย่างคำตอบของเด็ก คือ การมีงานที่ดีทำ การอยู่อาศัยในพื้นที่ที่ดี สิ่งที่ชอบกำลังเกิดขึ้นและไม่อยากให้หมดไป เป็นต้น Street และคณะ (2003) พบว่า 37% ของคำตอบที่มาจากสาเหตุภายนอก (extrinsic response) อธิบายถึงความสุขว่า คือ สิ่งที่เกิดขึ้นเมื่อบุคคลบรรลุเป้าหมายที่สำคัญสำหรับตน เช่น บุคคลที่มีความสุขคือพ่อแม่ของฉัน พวกเขามีความสุขเมื่อฉันสอบได้คะแนนดี และคำตอบอีก 36% บอกว่าความสุขเป็นผลลัพธ์ (outcome) จากเหตุการณ์ที่ปรารถนา เช่น ฉันมีความสุขเมื่อพ่อของฉันกลับจากซาอู และอีก 26% บอกว่า ความสุขคือผลลัพธ์ของเหตุการณ์ที่ดีที่กำลังเกิด ตัวอย่างคำตอบคือ เมื่ออะไรๆดีเกิดขึ้น ความสุขก็จะเกิด และเมื่อสิ่งนั้นหยุดความสุขก็จะหายไป

จากตัวอย่างงานวิจัยสังเกตได้วามโนทัศน์ความสุขของเด็กอธิบายเป็นปัจจัยภายนอกและอธิบายในเชิงที่มาของความสุขมากกว่าที่จะให้นิยามว่าความสุขคืออะไร ซึ่งแตกต่างจากการศึกษามโนทัศน์ความสุขในผู้ใหญ่ ทั้งนี้มีข้อสังเกตว่าการศึกษามโนทัศน์ของเด็กรวมกลุ่มตัวอย่างเด็กวัยใกล้เคียงกัน อาจมีความคาบเกี่ยวทางพัฒนาการของช่วงวัย เด็กอายุ 10-12 ปี จัดอยู่ในวัยเด็กตอนกลางและวัยเด็กตอนปลาย เด็กกลุ่มนี้อาจมีพัฒนาการที่แตกต่างกัน สำหรับเด็กวัย 11-12 ปี เป็นวัยที่เริ่มมีพัฒนาการความเข้าใจเชิงนามธรรม จัดอยู่ในขั้นปฏิบัติการเชิงนามธรรม (Formal operation) ตามการแบ่งช่วงวัยในทฤษฎีพัฒนาการทางปัญญาของ Piaget (อ้างถึงใน Shaffer & Kipp, 2007) ขณะที่เด็กอายุ 10-11 ปี คาบเกี่ยวในพัฒนาการขั้นปฏิบัติการเชิงรูปธรรม (concrete operation) ด้วย ดังนั้นความแตกต่างในพัฒนาการนั้นอาจจะนำไปถึงสาเหตุและแนวโน้มของการให้คำตอบแต่ละแบบ ในการวิจัยของ Street และคณะ (2003) มุ่งศึกษาในด้านความสัมพันธ์ของมโนทัศน์ความสุข การตั้งเป้าหมาย กับความเข้มเศร้า จึงไม่ได้เน้นความแตกต่างของช่วงวัยในกลุ่มนี้ และจัดกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดเป็นกลุ่มเดียวกัน

Chaplin (2009) กล่าวว่าการศึกษาเกี่ยวกับความสุขในช่วงปี 2000 เป็นต้นมา ให้ความสำคัญกับการศึกษาในหัวข้อความสุขกับสุขภาวะเชิงอัตวิสัย (Subjective Well-Being) แม้จะมีการศึกษาเกี่ยวกับความสุขอย่างต่อเนื่องแต่งงานเหล่านี้ศึกษาในผู้ใหญ่และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้ใหญ่ งานวิจัยส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยที่ออกแบบให้วัดระดับความสุขมากกว่าหาเหตุผลว่าอะไรทำให้เกิดความสุข Park และ Peterson (2006 อ้างถึงใน Chaplin, 2009) เสนอว่าการศึกษาค้นคว้าความสุขของเด็กไม่ได้รับการสนใจมากเท่าที่ควร จึงทำให้เกิดช่องว่างทางความคิด และกรอบความเข้าใจ (concepts) เกี่ยวกับความสุขของเด็ก นอกจากนี้มาตรวัดความสุขส่วนใหญ่ถูกสร้างขึ้นสำหรับผู้ใหญ่ จึงอาจไม่สะดวก หรือไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้กับเด็ก ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีวิธีการวัดที่มีประสิทธิภาพเหมาะสมต่อเด็ก และต่อเด็กที่มีอายุแตกต่างกันในหลายๆช่วงวัยอีกด้วย Chaplin (2009) ได้ศึกษาที่มาของความสุขภายใต้คำถาม *อะไรทำให้เกิดความสุข* (What make me happy?) ในเด็กช่วงอายุ 8-18 ปี ผลการวิจัยพบที่มีความแตกต่างระหว่างช่วงวัยของเด็กในการให้คำตอบ โดยกลุ่มตัวอย่างวัยเด็กตอนกลาง (8-9 ปี) ตอบว่าผู้คนและงานอดิเรกเป็นที่มาของความสุขของพวกเขา ขณะที่วัยรุ่นตอนต้น (12-13 ปี) ให้คำตอบที่มาจากความสุขเปลี่ยนเป็นของมีค่า และในวัยรุ่นตอนปลาย (16-18 ปี) เปลี่ยนที่มาของความสุขจากของมีค่าเป็นการประสบความสำเร็จ

โดยสรุปมโนทัศน์ความสุขในมุมมองของเด็ก จากการทบทวนงานวิจัยที่มีการศึกษาในเด็กสามารถแบ่งได้สองประเภทหลักใหญ่ๆ คือ ความสุขจากปัจจัยภายในตัวบุคคล และความสุขที่มาจากภายนอกตัวบุคคล นอกจากนี้พบว่าเด็กแต่ละวัยมีการให้คำตอบเกี่ยวกับที่มาของความสุขอย่างหลากหลาย เช่น ความสุขมาจากบุคคลอื่นเป็นที่รัก งานอดิเรก ของมีค่า และการประสบความสำเร็จ

2. การศึกษามโนทัศน์ของเด็กตามแนวคิดทางจิตวิทยาพัฒนาการ

รายละเอียดนำเสนอแยกออกเป็นหัวข้อ ที่มาและความสำคัญของการศึกษามโนทัศน์ของเด็ก วิธีการศึกษามโนทัศน์ของเด็ก และแนวคิดทางพัฒนาการที่สำคัญของวัยเด็กตอนต้นและวัยเด็กตอนกลาง รวมทั้งรายละเอียดอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

2.1 ที่มาและความสำคัญของการศึกษามโนทัศน์ของเด็ก

นักจิตวิทยาท่านแรกๆ ที่ศึกษามโนทัศน์ของเด็กเกี่ยวกับสิ่งต่างๆคือ Jean Piaget นักจิตวิทยาชาวสวิส จากความสงสัยที่พบโดยบังเอิญระหว่างที่ได้ร่วมงานกับศูนย์วิจัย Alfred Binet ในงานพัฒนาแบบวัดสติปัญญา Piaget พบจุดที่น่าสนใจในผลของการทดสอบคือ เด็กที่อายุเท่ากันจะมีคำตอบผิดแบบเดียวกันในข้อเดียวกัน และเมื่อได้สังเกตลักษณะของคำตอบพบว่า

คำตอบที่ผิดจะมีรูปแบบที่เหมือนกันไปตามกลุ่มอายุอีกด้วย Piaget จึงศึกษาที่มาของความแตกต่างนี้ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ที่พัฒนามาจากการวิธีการของจิตแพทย์ คือ การสัมภาษณ์โดยการเปิดโอกาสให้เด็กพูดแสดงความคิดเห็นเชื่อมโยงความคิดอย่างอิสระ เพื่อเข้าถึงสิ่งที่อยู่ภายในความคิด จากการศึกษานี้ Piaget ได้ข้อสรุปว่าความคิดของเด็กแต่ละวัย มีความแตกต่างในเชิงคุณภาพ และความต่างนั้นอยู่ที่วิธีการที่เด็กแต่ละวัยใช้คิด (Ginsburg & Opper, 1969) ในปี 1929 Piaget ตีพิมพ์หนังสือเรื่องมโนทัศน์ของเด็กเกี่ยวกับโลก (Child's conception of the world: Piaget, 1975) หนังสือเล่มนี้ Piaget สรุปการศึกษาเรื่องมโนทัศน์ของเด็กเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ที่มีอยู่ในโลก เช่น พระอาทิตย์ พระจันทร์ ชีวิต น้ำ รวมถึง ความจริง ความฝัน และความคิด Piaget สนใจความคิดที่เกิดขึ้นเองของเด็ก (Spontaneous thought) ซึ่งเป็นความรู้ที่เด็กมีขึ้นมาเองด้วยพื้นฐานตามธรรมชาติ (Elkind, 1964) ทั้งนี้ Piaget ยังต้องการศึกษาว่าเด็กในแต่ละช่วงวัย มีการเข้าใจสิ่งต่างๆ ในโลกแตกต่างกันหรือไม่ และแตกต่างกันอย่างไร ซึ่งเขาพบว่า ในเด็กแต่ละวัย ความฉลาดไม่ได้เปลี่ยนแปลงตามวัย คือ เมื่อวัยเพิ่มขึ้นไม่ได้หมายความว่าเด็กโตจะฉลาดกว่าเด็กเล็ก แต่เด็กจะมีการคิดที่ต่างกัน และการที่เด็กคิดต่างนั้นมาจากความแตกต่างของ "วิธีคิด"

จากแนวความคิดเดียวกันนี้ Elkind (1961; 1962; 1963; 1964) ได้ศึกษามโนทัศน์ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เกี่ยวกับศาสนาในเด็กแต่ละวัย (Spontaneous' concepts of Religion) ซึ่งพบความแตกต่างระหว่างวัยเช่นเดียวกับงานของ Piaget (1928, 1929, 1930, 1952 อ้างถึงใน Elkind, 1964) โดย Elkind พบว่ามโนทัศน์ของเด็กมีการเปลี่ยนแปลงไปตามลำดับ จากการสร้างกรอบมโนทัศน์ความเข้าใจเชิงรูปธรรมไปสู่ความเข้าใจเชิงนามธรรม ระหว่างวัยเด็กตอนต้น (4-6 ปี) ถึงวัยเด็กตอนปลาย (10-12 ปี) (Elkind, 1964) และงานที่คล้ายกัน Nye (1981) ใช้วิธีการเดียวกันศึกษาการพัฒนาการความเข้าใจมโนทัศน์เกี่ยวกับพระเจ้าของเด็กก็ได้ผลเช่นเดียวกัน

ปัจจุบันยังคงมีการศึกษามโนทัศน์ของเด็ก ในทั้งมโนทัศน์ของสิ่งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม เช่น งานของ Schultz (2006) มีการศึกษามโนทัศน์ของเด็กนักเรียนเกี่ยวกับน้ำใต้ดินด้วยวิธีการสัมภาษณ์กึ่งคลินิกตามแนวทางของ Piaget โดยนำมโนทัศน์ของเด็กเปรียบเทียบกับมโนทัศน์ของนักวิทยาศาสตร์ โดยพบว่ากระบวนการทางความคิดในการสร้างมโนทัศน์เรื่องน้ำใต้ดินของเด็กแต่ละคน มีทั้งเด็กที่มีกระบวนการความคิดสอดคล้องกับนักวิทยาศาสตร์ และมีเด็กที่กระบวนการความคิดไม่สอดคล้องกับนักวิทยาศาสตร์ ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปเป็นโครงสร้างความรู้ประยุกต์เพื่อใช้ในการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพเหมาะสมกับเด็กแต่ละคนต่อไปได้ สำหรับในด้านมโนทัศน์ของสิ่งที่เป็นนามธรรม Kurtz-Costes, McCall, Kinlaw, Wiesen, & Joyner (2005) ศึกษาพัฒนาการของเด็กแต่ละช่วงวัย เกี่ยวกับความเข้าใจมโนทัศน์และความเชื่อเกี่ยวกับธรรมชาติของความฉลาด (Nature of Intelligence) และศึกษาความแตกต่างระหว่างเชื้อชาติในการอธิบายความฉลาดระหว่างเด็กชาวเยอรมัน และเด็กชาวอเมริกัน ผลการวิจัยพบ

แนวโน้มความแตกต่างระหว่างกลุ่มวัยในการอธิบายลักษณะคนที่มีความฉลาดด้วยลักษณะทางปัญญา และพบความแตกต่างระหว่างเชื้อชาติในการอธิบายที่มาของความฉลาด นอกจากนี้ Burke และ Williams (2009) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางพัฒนาการเกี่ยวกับ มโนทัศน์ความฉลาด และความเข้าใจเกี่ยวกับทักษะการคิด ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับงานของ Kurtz-Costes, McCall, Kinlaw, Wiesen, & Joyner (2005) คือ พบแนวโน้มความแตกต่างในการอธิบายลักษณะของคนที่มีความฉลาดด้วยลักษณะทางปัญญาระหว่างกลุ่มวัย โดยมีการเพิ่มขึ้นตามอายุที่เพิ่มขึ้น

2.2 วิธีการศึกษามโนทัศน์ของเด็ก

วิธีการศึกษามโนทัศน์จากงานวิจัยที่ผ่านมาได้มีการศึกษาหลายแบบ ทั้งการเขียนเรียงความ เชื่อมโยงความคิดอิสระ (Lu, 2001) การใช้ภาพตัดปะ (Collage) ในการช่วยอธิบายมโนทัศน์ (Chaplin, 2009) การสร้างและทดสอบโมเดลจากภาวะสันนิษฐาน (Nititiphrut, 2007) การสัมภาษณ์แบบตามโครงสร้าง (Kurtz-Costes, McCall, Kinlaw, Wiesen, & Joyner, 2005) การสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Burke & Williams, 2009) และการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างแบบสัมภาษณ์ทางคลินิกตามแนวทางของ Piaget (Piaget, 1929; 1964; 1968; 1975; 1976; Elkind, 1961; 1962; 1963; 1964; Nye, 1981; Ginsburg, 1997; Hunting; 1997; Schultz 2006) สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ใช้การสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างตามแนวทางของการสัมภาษณ์ทางคลินิก นำเสนอแนวคิดที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เทคนิควิธีการสัมภาษณ์มโนทัศน์ของเด็กตามแนวทางของ Piaget (1975) และเทคนิควิธีการสัมภาษณ์มโนทัศน์ของเด็กตามแนวทางของ Ginsburg (1997) ซึ่งมียรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.2.1 เทคนิคการสัมภาษณ์มโนทัศน์ของเด็กตามแนวทางของ Piaget

เทคนิคการสัมภาษณ์เพื่อศึกษามโนทัศน์ในเด็ก Piaget (1975) ให้ข้อเสนอแนะที่สำคัญสำหรับการสัมภาษณ์ไว้ 4 ข้อ 1) วิธีการของการทดสอบ 2) ลักษณะการตอบที่วิธีการสัมภาษณ์แบบคลินิกพบ 3) หลักเกณฑ์ในการวินิจฉัยคำตอบ และสุดท้าย 4) ข้อควรปฏิบัติในการแปลผลและนำเสนอผลผสมผสานไปกับรายละเอียดจากแนวคิดของนักวิจัยท่านอื่นที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1) วิธีการของการทดสอบ (Method of test)

การสัมภาษณ์มีข้อคำถามสำหรับเรื่องที่ต้องการศึกษา ลักษณะคำถามที่ใช้ถามเด็กแต่ละวัยมีสองสิ่งสำคัญที่ต้องพึงระวัง คือ ลักษณะของคำถามอาจเป็นตัวชี้นำคำตอบ และคำตอบทุกคำตอบไม่ควรถูกละเลยแม้จะเป็นคำตอบที่ฟังดูไม่เป็นไปตามหลักความจริง ดังตัวอย่างที่ Piaget

นำเสนอ การที่ผู้สัมภาษณ์ถามเด็กว่า “อะไรทำให้พระอาทิตย์เคลื่อนที่?” (What makes the sun move?) เด็กอาจตอบว่า “พระเจ้าทำให้เคลื่อน” “ลมพัดทำให้เคลื่อน” และถ้าหากเปลี่ยนคำถามเป็น “พระอาทิตย์เคลื่อนที่ได้อย่างไร?” (How does the sun move?) เด็กอาจตอบว่า “พระอาทิตย์เคลื่อนโดยการหายใจ” “เพราะความร้อนของมัน” “มันกลิ้งเอา” เป็นต้น คำถามที่ต่างอาจสร้างความเข้าใจที่แตกต่างสำหรับเด็ก ผู้ถามควรยืดหยุ่นคำถามเมื่อเราพบว่าเด็กตอบไปในทางอื่น และคำตอบทุกคำตอบไม่ควรถูกละเลย เพราะคำตอบเหล่านี้มีที่มาจากความเข้าใจของเด็กต่อสิ่งนั้น ผู้สัมภาษณ์ต้องตระหนักอยู่เสมอว่า เราไม่ได้ต้องการเพียงจะให้เด็กตอบคำถาม แต่เราต้องการให้เด็กพูดอย่างอิสระในสิ่งที่คิดขึ้นมาตามธรรมชาติที่จะนำไปสู่การคิดถึงที่มาของคำตอบ ผู้ถามต้องทำให้เด็กรับรู้ว่าเขาสามารถพูดได้อย่างอิสระ โดยไม่ต้องคำนึงหรือกังวลต่อคำตอบที่ถูกต้องหรือผิด เพื่อให้เด็กจะกล้าตอบและแสดงความคิดเห็น อย่างไรก็ตามแม้ว่าการตอบตามการชี้แนะ (Suggested conviction) จะเป็นสิ่งที่นักวิจัยให้ความสนใจน้อยที่สุด แต่หลายครั้งที่พบว่ามีความผิดพลาดที่นักวิจัยชี้แนะโดยไม่ตั้งใจ ดังตัวอย่างคำถาม “ใครทำให้เกิดพระอาทิตย์?” (Who made the sun?) คำตอบที่พบ คือ เด็กคิดว่าพระอาทิตย์ถูกสร้างด้วยคน ดังนั้นถ้าจะให้คำถามนี้ปราศจากการชี้แนะควรเปลี่ยนคำถามเป็น “พระอาทิตย์เกิดขึ้นได้อย่างไร” (How did the sun begin?) (Piaget, 1975)

Elkind (1964) นำเสนอว่าโครงสร้างข้อคำถาม อาจมีส่วนช่วยในการคาดคะเนผลการสำรวจ บางครั้งก็พบว่าเด็กถามคำถามบางอย่างกลับมาที่ผู้สัมภาษณ์ ดังตัวอย่างที่พบ ในช่วงช่วงการเสียชีวิตของประธานาธิบดีจอห์น เอฟ. เคนเนดี เด็กถามผู้สัมภาษณ์ว่า พวกเขาจะยิงพระเจ้าด้วยหรือเปล่า? คำถามที่เด็กถามขึ้นมานั้นสะท้อนความเป็นบุคคลของพระเจ้า เด็กมองว่าพระเจ้าเป็นบุคคลและนำมาเปรียบเทียบกับบุคคลสำคัญในสังคม จากจุดนี้คำถามที่ผู้สัมภาษณ์ควรถามเพื่อตรวจสอบความเข้าใจ คืออาจถามว่า “ประธานาธิบดีเป็นประธานาธิบดีได้อย่างไร?” และ “พระเจ้าเป็นพระเจ้าได้อย่างไร?” เพื่อทดสอบความเข้าใจการเป็นบุคคลอีกครั้ง และถ้าเด็กมีความเข้าใจทางศาสนาเด็กก็จะสามารถแยกพระเจ้าออกจากบุคคลได้

Hunting (1997) เสนอว่างาน (Task) ที่ใช้ในการสัมภาษณ์ควรจะเป็นโอกาสให้เด็กพูดและแสดงความเข้าใจในเรื่องที่ต้องการจะศึกษา เพื่อให้ให้นักวิจัยได้เข้าใจความคิดและวิธีการแก้ปัญหาของเด็ก นอกจากนี้ลักษณะของคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ควรมีลักษณะเป็นคำถามแบบเปิด เพื่อให้เด็กเลือกตอบตามความคิดได้ คำถามควรเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความคิดเห็นให้มากที่สุด และคำถามควรเปิดโอกาสให้อีกฝ่ายแสดงถึงความเข้าใจที่ตรงกัน โดยผู้ตอบคำถามต้องเข้าใจคำถามให้ตรงกับที่ผู้สัมภาษณ์ต้องการถาม และผู้สัมภาษณ์ก็เข้าใจคำตอบให้ตรงกับที่ผู้ตอบต้องการสื่อ ซึ่งลักษณะทั่วไปของคำถามควรถามแบบตรงไปตรงมา มีความชัดเจน แยก

แขนงความคิดได้ และมุ่งไปที่หัวข้อที่ต้องการศึกษาไม่หลุดออกจากประเด็นที่ต้องการศึกษา
เกณฑ์เบื้องต้นที่จะใช้ในการพัฒนาการสร้างคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ คือ

1. เวลาที่ใช้ในการสัมภาษณ์ควรเหมาะสมกับวัย เพราะเด็กแต่ละวัยจะมีความสามารถในการจดจ่อกับงานไม่เท่ากัน เช่น ในเด็กอายุ 5-8 ปี อาจใช้เวลาจดจ่อกับงานได้เต็มที่ 10 ถึง 20 นาที ขณะที่เด็กอายุ 10-12 ปี อาจใช้เวลาได้ถึง 35 ถึง 50 นาที ดังนั้นการสัมภาษณ์จึงเป็นการเอาข้อมูลออกมามากที่สุดในเวลาที่เหมาะสมที่สุด
2. การสำรวจข้อมูลของเด็ก การจัดกลุ่มเด็กตามวัยและความสามารถที่มี ก่อนการสัมภาษณ์เพื่อคัดกรองความสามารถของเด็กเบื้องต้นจะทำให้การสัมภาษณ์มีความรวดเร็วและใช้เวลาในการทดสอบไม่มาก นอกจากนี้ผู้สัมภาษณ์ยังสามารถให้งานที่เหมาะสมกับเด็กได้อีกด้วย
3. ความแปลกใหม่ของงานที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ควรเป็นงานที่มีความน่าสนใจต่อเด็ก และเป็นงานที่มีสิ่งใหม่ที่เด็กอยากเรียนรู้ ทั้งนี้เพื่อให้เด็กสนใจและเต็มใจให้ความร่วมมือ
4. เนื้อหา ควรจัดให้อยู่ระดับความยากที่เด็กสามารถเข้าใจและตอบได้
5. อุปกรณ์ประกอบ บางงานเด็กอาจต้องการอุปกรณ์ที่เห็นและจับต้องได้ในการเข้าใจโจทย์ข้อคำถาม แต่ในบางงานก็ไม่จำเป็น งานแต่ละงานจะให้โอกาสในการสังเกตพฤติกรรมของเด็กต่างกัน แต่อย่างไรก็ตามควรเตรียมอุปกรณ์เผื่อไว้สำหรับเด็ก อย่างน้อยทุกครั้งต้องมี ดินสอและกระดาษเสมอ
6. ความยืดหยุ่น ในการให้งานเด็กอาจมีการปรับคำถามให้ง่ายขึ้น และสำหรับคำถามบางอย่างที่เด็กเข้าใจได้ยาก อาจมีการแยกความซับซ้อนให้เด็กดู หรือปรับข้อคำถามใหม่ในมิติอื่น

2) ลักษณะการตอบของเด็กที่วิธีการสัมภาษณ์แบบคลินิกพบ (The five types of reaction revealed by clinical examination)

คุณภาพของการสัมภาษณ์นอกเหนือจากปัจจัยที่เกี่ยวกับผู้สัมภาษณ์และข้อคำถามแล้ว ตัวเด็กเองก็มีส่วนสำคัญสำหรับคุณภาพของงานวิจัย ข้อมูลที่ได้จากเด็กจะมีความสำคัญต่อการวิจัยขึ้นอยู่กับคำตอบของเด็กว่าเด็กให้ข้อมูลที่เป็นคำตอบที่แท้จริงหรือไม่ Piaget (1975) เสนอว่ามี ลักษณะคำตอบของเด็กอาจพบจากการสัมภาษณ์มี 5 ลักษณะคำตอบ ดังต่อไปนี้

1. การตอบแบบเดาสุ่ม (Answer at random) เกิดขึ้นเมื่อเด็กไม่มีความสนใจที่จะตอบคำถาม เด็กไม่ใช้ความพยายามในการตอบ และเด็กตอบสิ่งแรกที่คิดขึ้นมาได้ในหัว
2. การตอบแบบเพ้อฝัน (Romancing) เกิดขึ้นเมื่อเด็กสร้างคำตอบ เพื่อตอบคำถามในลักษณะที่ไม่ได้มีความเชื่อในเรื่องนั้นจริงๆ และไม่ได้ใส่ใจในการตอบคำถามนี้อย่างจริงจัง
3. การตอบตามการชี้แนะ (Suggested conviction) เกิดขึ้นเมื่อเด็กต้องตอบคำถามโดยการถูกบังคับให้ตอบ หรือตอบในลักษณะพยายามเอาใจผู้ถามโดยไม่ได้คำนึงถึงสิ่งที่ตนเองคิดจริงๆ
4. การตอบอย่างอิสระ (Liberated conviction) เป็นลักษณะการตอบที่แตกต่างจากการเดาสุ่ม และปราศจากการชี้แนะ การตอบอย่างอิสระนี้เป็นผลที่ได้จากการให้เหตุผลของเด็กเอง เด็กจะประมวลความรู้ออกมาจากประสบการณ์ที่มี หรือจากรูปแบบความคิดที่เด็กคิดเกี่ยวกับเรื่องนั้น แม้จะเป็นเรื่องที่ใหม่สำหรับเด็กก็ตาม คำตอบประเภทนี้น่าสนใจที่สุด เพราะเด็กเลือกที่จะตอบตามเหตุผลที่ตนเข้าใจในโครงสร้างทางปัญญา (Scheme) ของเด็ก
5. การตอบอย่างทันทีตามธรรมชาติ (Spontaneous conviction) เป็นการตอบคำถามที่เด็กไม่ต้องให้เหตุผลมากนัก เรื่องที่ถามอาจที่ไม่ใช่เรื่องใหม่ที่เด็กรับรู้ เด็กสามารถตอบออกมาได้ทันทีจากที่เคยมีความรู้เรื่องนั้นมาก่อน หรือเคยได้พบเรื่องนี้และได้ประมวลผลมาก่อน

3) หลักเกณฑ์ในการวินิจฉัยคำตอบ (Rules and criteria for the diagnosis of the preceding types of reaction)

สิ่งที่สำคัญที่สุดของการวิจัยแบบสัมภาษณ์ คือ การเลือกคำตอบที่น่าสนใจออกจากคำตอบที่ไม่เกิดประโยชน์ต่อการวิจัย ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งที่เราจะต้องแยกคำตอบแต่ละประเภทดังที่นำเสนอในหัวข้อที่ผ่านมา เพื่อคัดเลือกคำตอบที่จะเป็นประโยชน์ในการศึกษามากที่สุด ซึ่งมีคำตอบสามประเภท ที่ไม่มีคุณค่าต่อการวิจัย ได้แก่ คำตอบแบบเดาสุ่ม (Answer at random) คำตอบแบบเพ้อฝัน (Romancing) และคำตอบตามการชี้แนะ (Suggested conviction)

ในเบื้องต้นผู้สัมภาษณ์ควรแยก คำตอบตามการชี้แนะ (Suggested conviction) และคำตอบแบบเดาสุ่ม (Answer at random) ออกจากคำตอบประเภทอื่นซึ่งเป็นสิ่งที่ง่ายที่สุด ธรรมชาติของคำตอบแบบตามการชี้แนะและการเดาสุ่ม จะมีสภาพชั่วคราว ดังนั้นเพื่อแยกคำตอบประเภทนี้ออกจากประเภทอื่น ผู้สัมภาษณ์ควรลองถามคำถามเดิมซ้ำหลายๆครั้งในวิธีการถามที่

แตกต่างกันไป ถ้าคำตอบไม่คงที่ควรตัดออกไปเพราะเป็นคำตอบแบบเดาสุ่ม ข้อสังเกตอีกประการเกี่ยวกับคำตอบตามการชี้แนะ ก็คือคำตอบแบบตามการชี้แนะจะขาดความเชื่อมโยงกับคำตอบอื่นของผู้ตอบคนนั้น และจะแตกต่างจากผู้ตอบคนอื่นในระดับอายุเดียวกันอีกด้วย ดังนั้นโดยสรุปผู้สัมภาษณ์ให้หลักเกณฑ์สองข้อ ประการแรกควรดูว่ารากของคำตอบที่สงสัยนั้นมีความคงทนหรือไม่ และประการที่สองลองถามคำถามเดิมในหลายวิธีการให้มากที่สุด ถ้าคำตอบไม่เหมือนเดิมหรือขาดความเชื่อมโยงกับคำตอบอื่น ก็ควรตัดออกไป

สำหรับคำตอบแบบเพ้อฝัน (Romancing) นั้น คำตอบประเภทนี้จะมีความเข้มข้นมากกว่าคำตอบแบบเดาสุ่ม ดังนั้นจะเห็นได้ชัดและแยกออกได้ แต่จะแยกคำตอบประเภทนี้ออกจากคำตอบประเภทอื่นได้ยาก เพราะเป็นคำตอบที่มีความเข้มข้นและมีการพูดเป็นเรื่องเป็นราวเพียงแต่เด็กไม่ได้คิดตามนั้นจริงๆ เมื่อเด็กตอบแบบนี้ ยากที่จะใช้วิธีการลงถามสิ่งที่ขัดแย้งกับสิ่งที่เด็กพูดโดยตรง (Counter-suggestion) ในการตรวจสอบ เพราะเด็กที่มีคำตอบประเภทนี้จะมีแนวโน้มที่จะใช้วิธีต่อต้านความขัดแย้งโดยนำเสนอคำตอบไปในทางอื่น วิธีการเดียวที่จะแยกคำตอบประเภทนี้ได้คือ การศึกษาเปรียบเทียบกับคำตอบของกลุ่มตัวอย่างเด็กคนอื่นในช่วงอายุเดียวกัน หลายๆคน โดยเปรียบเทียบรูปแบบของคำตอบและวิธีคิดจะแสดงให้เห็นว่าคำตอบนั้นเป็นจริงสำหรับเด็กคนนั้นเพียงใด (Piaget, 1975)

Elkind (1964) ได้ขยายความรายละเอียดว่าในการวิจัยสามารถทำการแยกคำตอบได้สองช่วงคือ ระหว่างการสัมภาษณ์ และหลังจากรวบรวมข้อมูลทั้งหมด ในช่วงระหว่างการสัมภาษณ์ หากพบคำตอบที่น่าสงสัย มีวิธีการตรวจสอบดังต่อไปนี้

1. ลงถามสิ่งที่ขัดแย้งกับสิ่งที่เด็กที่พูดโดยตรง (Counter-suggestion) วิธีการนี้ใช้ความยืดหยุ่นของการสัมภาษณ์ถึงโครงสร้างให้เป็นประโยชน์คือ ผู้สัมภาษณ์จะถามเด็กโดยใช้คำตอบของเด็กมาถามให้เชิงขัดแย้ง เพื่อดูความคงทนของคำตอบนั้น หากเป็นคำตอบแบบสุ่ม หรือแบบเพ้อฝัน หรือตอบเพื่อเอาใจผู้สัมภาษณ์ คำตอบจะเปลี่ยนได้ง่ายเมื่อใช้วิธีการนี้
2. ลงถามคำถามอื่นที่ใกล้เคียงหรือเกี่ยวข้อง ถ้าเป็นคำตอบที่แท้จริง รูปแบบของคำตอบทั้งหมดจะไปในทิศทางเดียวกัน

ในช่วงหลังจากรวบรวมข้อมูลทั้งหมดวิธีการตรวจสอบคำตอบที่น่าสงสัย คือ นำคำตอบมาพิจารณากับกลุ่มตัวอย่างในวัยเดียวกัน กลุ่มอายุใกล้เคียงกันจะมีแนวโน้มคำตอบไปในทางเดียวกัน เนื่องด้วยพัฒนาการจะมีการเปลี่ยนแปลงตามวัย ดังนั้นคำตอบตามพัฒนาการที่มีความตรงจะส่งสัญญาณบางประการบอกถึงความต่อเนื่องของพัฒนาการ (Continuity) นอกจากนี้ในเรื่องของความเที่ยงของคำตอบของเด็ก วิธีทดสอบความเที่ยงของการสัมภาษณ์ทำได้ดังนี้คือ การ

ดูความคงทนของการตอบของเด็กในเวลาที่แตกต่างกัน อีกวิธีการ คือการมีความเห็นตรงกันระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้สังเกต ผู้สัมภาษณ์แต่ละคนที่มีการวิเคราะห์ไปในทิศทางเดียวกันจึงจะนำไปสู่ความน่าเชื่อถือของงานวิจัย

4) ข้อควรปฏิบัติในการแปลผล (Rules of the interpretation of the results)

Piaget (1975) กล่าวว่า ความจริง (fact) ในทางจิตวิทยาก็เหมือนความจริงในทางฟิสิกส์ กล่าวคือ ไม่มีความจริงที่แท้จริงมีเพียงปรากฏการณ์ที่ใช้อธิบายสิ่งหนึ่งเท่านั้น ดังนั้นหลักการของการแปลผล จึงต้องพิจารณาคำตอบเหล่านี้ให้เป็นสภาพการณ์ (symptoms) อย่าพิจารณาในแง่ของหลักความจริง (realistic) และข้อควรระวังที่สำคัญก็คือ ภาษาของเด็ก เพราะภาษาของเด็กนั้นกำลังอยู่ในขั้นการพัฒนา ดังนั้นคำตอบของเด็กอาจหมายถึงสิ่งหนึ่ง ในขณะที่ผู้ใหญ่เข้าใจว่าเป็นอีกสิ่งหนึ่งก็ได้ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาคำตอบดังต่อไปนี้

1. คำตอบจะมีรูปแบบเดียวกันในแต่ละช่วงวัย
2. คำตอบของเด็กจะเปลี่ยนแปลงไปตามอายุที่เพิ่มขึ้น
3. คำตอบนั้นเป็นผลผลิตจากความคิดรวบยอดของเด็กอันผสมผสานจากความรู้ที่มีและความรู้ที่เข้ามาใหม่
4. คำตอบนั้นมีความคงทนและมีความสามารถในการต่อต้านการชี้แนะ
5. คำตอบนั้นสามารถสะท้อนถึงความเข้าใจในมิติอื่นที่ใกล้เคียงกันได้

ความเข้าใจในธรรมชาติของเด็กเป็นสิ่งที่จำเป็นอีกประการ ปัญหาที่มักพบก็คือ เด็กกลัวผู้ใหญ่ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจมากกว่าเด็ก ดังนั้นในการสัมภาษณ์ควรใช้ภาษาที่ไม่เป็นทางการ เพื่อแสดงความอบอุ่นและการสนับสนุนซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็น เพราะจะทำให้เด็กเปิดใจที่จะพูดคุยด้วยอย่างอิสระ ปัญหาต่อมาคือเด็กมักจะตีความบทบาทของผู้สัมภาษณ์ในบทบาทของครูหรือผู้ตรวจสอบ และคิดว่าสถานการณ์นี้คือห้องเรียนและมีการประเมิน ดังนั้นเด็กจะไม่แสดงออกตามที่ตนเองคิดแต่จะแสดงออกเพื่อเอาใจผู้ถาม ซึ่งวิธีแก้ปัญหาคือผู้สัมภาษณ์ควรบอกแก่เด็กบอว่านี่ไม่ใช่ห้องเรียนและเราต้องการคุยกันเท่านั้น ปัญหาที่ควรพิจารณาอีกประการ ก็คือ ในเด็กเล็กความสามารถในการอธิบายความคิดของตนเองเป็นคำพูดยังเป็นเรื่องยาก ดังนั้นผู้สัมภาษณ์จึงจำเป็นต้องหากวิธีที่จะนำไปสู่คำตอบที่สะท้อนถึงวิธีคิดของเด็ก และเมื่อเด็กพบว่าผู้ใหญ่ให้ความสำคัญกับความคิดของเขาอย่างจริงจัง เด็กก็จะมีความรู้สึที่ดีที่ได้เรียนรู้และแสดงออกเกี่ยวกับสิ่งที่ตนเองคิด (Ginsburg, 1997)

2.2.2 เทคนิคการสัมภาษณ์มีโนทัศน์ของเด็กของ Ginsburg (1997)

Ginsburg (1997) นำเสนอเทคนิคการสัมภาษณ์ ในการสัมภาษณ์กรณีศึกษาหัวข้อ การศึกษาการคิดเชิงคณิตศาสตร์ แบ่งรายละเอียดระหว่างการสัมภาษณ์ออกเป็น 12 ตอน (Entering the child's mind; p.81-106) ผู้วิจัยคัดแต่เนื้อหาสำคัญของขั้นตอนการสัมภาษณ์โดย ตัดรายละเอียดข้อมูลส่วนตัวของกรณีศึกษาสรุปเป็นเนื้อหาดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1: การทำความรู้จัก (Getting to know you) เบื้องต้น คือสร้างความสัมพันธ์ที่ดี (Rapport) ให้กับเด็ก เนื่องจากการศึกษาส่วนใหญ่เก็บข้อมูลสัมภาษณ์เด็กในสถานที่ของโรงเรียน ผู้สัมภาษณ์จำเป็นต้องทำให้เด็กทราบว่าการสัมภาษณ์นี้แตกต่างจากการเรียนการสอน ไม่ต้องทำตัวเหมือนเวลาเรียนแบบฟังครูสอน โดยบอกให้เด็กทราบว่าผู้สัมภาษณ์ต้องการเพียงพูดคุยและสนใจในสิ่งที่เด็กคิด

ตอนที่ 2: เกณฑ์พื้นฐาน (Norms) การพิจารณาเกณฑ์พื้นฐานความเข้าใจของเด็กทั่วไป แม้จะไม่ใช้การเก็บข้อมูลทางสถิติ แต่เกณฑ์พื้นฐานก็เป็นสิ่งสำคัญที่ผู้สัมภาษณ์ต้องทราบ เพื่อสามารถจัดคำถามได้เหมาะสมกับวัยของเด็ก คำถามที่ยากและคำถามที่ง่ายสำหรับแต่ละกลุ่มวัย เกณฑ์พื้นฐานได้มาจากทฤษฎีหรืองานวิจัยที่ตีพิมพ์เป็นความรู้ที่มีประโยชน์ต่อการคาดคะเน แนวโน้มพฤติกรรมและแนวโน้มของความสามารถของแต่ละช่วงวัย เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษา

ตอนที่ 3: การสังเกตแรงจูงใจของเด็กและความยืดหยุ่น (Monitoring Motivation and Flexibility) ผู้สัมภาษณ์ต้องสังเกตอารมณ์และความรู้สึกของเด็กขณะสัมภาษณ์ตลอดเวลา และใช้ประโยชน์ของความยืดหยุ่นของการสัมภาษณ์ถึงโครงสร้างที่ไม่ต้องเรียงตามลำดับคำถามแบบข้อสอบมาตรฐาน เช่น เมื่อเด็กแสดงอาการไม่สนใจการทดสอบ ผู้สัมภาษณ์ลองเปลี่ยนงานให้เด็กทำ เปลี่ยนเรื่องที่ถาม ปรับงานให้เด็กเกิดแรงจูงใจขึ้นใหม่

ตอนที่ 4: ความเป็นกลางและกติกากของการพูด (Neutrality and the Rules of Discourse) ตามปกติแล้วเมื่อเด็กพบสิ่งที่ไม่แน่ใจเด็กจะสังเกตเห็นหน้าท่าทางของผู้ใหญ่ว่าเขาได้ทำผิดหรือไม่ เด็กจะวัดความสำเร็จของตนจากการตอบสิ่งที่ครูระบุเป็นคำตอบที่ถูกต้อง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาความคิดของเด็ก ดังนั้นเราจำเป็นต้องทำให้เด็กทราบถึงกติกากของการสัมภาษณ์ว่าให้เด็กพูดถึงสิ่งที่เด็กคิดเท่านั้นไม่ต้องคำนึงถึงความถูกต้อง ดังนั้นแม้เด็กจะส่งสัญญาณบอกบางอย่างผู้สัมภาษณ์ เช่น การหยุดพูดเมื่อไม่แน่ใจแล้วมองหน้าผู้สัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์ควรให้เด็กอธิบายต่อโดยการบอกว่า “เล่าต่อเลยจ๊ะ” หรือ “นี่ไม่ใช่ห้องเรียน เธอตอบตามสิ่งที่เธอคิดว่าดีที่สุดได้เลย”

ตอนที่ 5: การล้มเหลวและการทำให้มั่นใจอีกครั้ง (Failure and Reassurance) ภายในโรงเรียนครูถามคำถามที่ครูทราบคำตอบ เมื่อเด็กไม่สามารถตอบได้เด็กจะมุ่งความผิดและความล้มเหลวไปที่ตนเอง การสัมภาษณ์จึงต้องทำให้เด็กรับรู้ต่างออกไป ว่าไม่มีคำว่าผิดหรือล้มเหลวในการสัมภาษณ์ การพูดคุยเพียงต้องการทราบว่าเด็กจะตอบอย่างไร ผู้สัมภาษณ์ควรให้กำลังใจและชื่นชมเด็กในคำตอบที่เด็กอธิบาย

ตอนที่ 6: พิสูจน์สมมติฐาน (Hypothesis testing) ระหว่างการสัมภาษณ์เมื่อผู้สัมภาษณ์สังเกตพบว่าเด็กทำผิดพลาด ผู้สัมภาษณ์ควรลองพิสูจน์ว่าสิ่งที่สังเกตพบนั้นเป็นไปตามจริงหรือไม่ด้วยการใช้วิธีการต่างๆ อาทิ ลองใช้คำถามอื่นถามเรื่องเดิม หรือลองให้งานอื่นกับเด็กในเรื่องนั้น หรือผู้สัมภาษณ์เปลี่ยนบทบาทเป็นนักเรียนขอให้เด็กสวมบทบาทครูและสอน เป็นต้น

ตอนที่ 7: การสำรวจและแรงกดดัน (Exploration and Pressure) เมื่อเด็กตอบคำถามได้ในระดับหนึ่ง ผู้สัมภาษณ์ควรลองสำรวจดูว่างานยากกว่านี้เด็กสามารถทำได้หรือไม่ บางครั้งเด็กอาจแสดงอาการไม่แน่ใจและไม่ตอบ ในสถานการณ์นี้ผู้สัมภาษณ์อาจกลับไปงานที่ง่าย แล้วค่อยๆ เพิ่มลำดับความยาก ถ้าเด็กไม่ตอบลองให้คำตอบที่ผิดแก่เด็ก และสังเกตการตอบสนองต่อคำตอบนั้นๆ

ตอนที่ 8: กติกาของเกมและความสามารถ (The Rules of game and Competence) ในการสัมภาษณ์และในการเรียนในโรงเรียนต่างกันเพราะในโรงเรียนไม่เน้นความสำคัญของกระบวนการคิดเท่ากับคำตอบที่ถูกต้อง แต่การสัมภาษณ์จำเป็นต้องให้เด็กรู้วากติกาของเกมนี้ คือ การให้เด็กได้ คิด ใคร่ครวญถึงความคิดของตนและบอกออกมาตามความสามารถของตน

ตอนที่ 9: การทบทวนความคิดและการแสดงออก (Introspection & Expression) ผู้สัมภาษณ์สามารถเจียบเพื่อให้เด็กใช้เวลาคิดเกี่ยวกับการหาคำตอบของเขา โดยใช้เวลาให้มากพอที่จะทำให้เด็กทราบว่าสิ่งที่ผู้สัมภาษณ์ต้องการคือการที่ให้เด็ก “บอกฉันให้มากที่สุดเท่าที่เธอจะบอกได้ ว่าเธอคิดคำตอบมาได้อย่างไร” (tell me as much as you can about how you think)

ตอนที่ 10: การสร้างคำตอบและความสามารถ (Construction and Competence) ลองเปลี่ยนคำถามเพื่อวัดการสร้างคำตอบ (Construct) เนื่องจากเด็กไม่ได้เผชิญหน้ากับข้อคำถามเพื่อแก้ไขโดยตรง แต่เด็กสร้างโครงสร้างสำหรับแก้ปัญหาที่ตนเอง การสัมภาษณ์นี้เป็นเหมือนการเจรจาต่อรองระหว่างผู้สัมภาษณ์และเด็ก เพื่อที่จะเข้าใจวิธีการแก้ปัญหาของเด็กที่มีความแตกต่างจากโครงสร้างทางความคิดของผู้ใหญ่

ตอนที่ 11: การคิดและความถูกต้อง (Thinking and Accuracy) ในการสัมภาษณ์บ่อยครั้งพบว่าเมื่อเด็กให้คำตอบที่ผิด หากผู้สัมภาษณ์ให้เด็กอธิบายถึงที่มาและวิธีการได้มาซึ่งคำตอบ เด็กมักพบจุดผิดพลาดของตนเองและแก้ไขคำตอบได้ด้วยตนเองทำให้เด็กสามารถพบคำตอบที่ถูกต้อง

ตอนที่ 12: การสำรวจและการเปิดใจ (Exploration and Openness) บางครั้งเด็กต้องการที่จะเรียนรู้สำรวจและเปิดเผยเมื่อเด็กรู้สึกไว้วางใจ เด็กอาจลองถามคำถามกลับมาที่ผู้สัมภาษณ์บ้าง หรือเด็กอาจเปิดเผยความรู้สึกของตนกับผู้สัมภาษณ์ เกี่ยวกับความต้องการหรือพูดถึงศักยภาพของตนเองตามที่ตนเองคิด

จากขั้นตอนการสัมภาษณ์ข้างต้น จะเห็นได้ว่ามีรายละเอียดต่างๆในขั้นตอนการสัมภาษณ์ สิ่งที่สำคัญคือ ทักษะของผู้สัมภาษณ์ที่จะนำไปสู่การจับจังหวะในการปรับวิธีการถามและการสร้างความเชื่อใจให้กับเด็กให้กล้าตอบในสิ่งที่ตนเองคิดตามจริง สำหรับรายละเอียดแนวทางการสัมภาษณ์ สรุปรายละเอียดสำคัญไว้ในข้อควรปฏิบัติสำหรับผู้สัมภาษณ์ด้วยวิธีการสัมภาษณ์กึ่งคลินิกเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ ดังตาราง 1

ตาราง 1

รายการสรุปข้อควรปฏิบัติสำหรับผู้สัมภาษณ์ด้วยวิธีการสัมภาษณ์กึ่งคลินิก

ข้อควรปฏิบัติสำหรับผู้สัมภาษณ์ด้วยวิธีการสัมภาษณ์กึ่งคลินิก

1. ตระหนักถึงเกณฑ์พื้นฐาน (norm) ของเด็กเสมอ	19. ให้การสะท้อน (Echo and reflect)
2. เริ่มด้วยแบบร่างคำถามที่เตรียมมา	20. ถามหาข้อเท็จจริง
3. ใช้งาน (task) ให้เหมาะสมตามทฤษฎี	21. สำรวจ การชักจูงที่น่าสนใจ
4. ู้ขอบเขตของการศึกษา	22. ช่วยให้เด็กทบทวนความคิดของตน
5. เตรียมงาน (task) ที่เจาะจงให้เด็ก	23. สังเกตสิ่งที่เป็นกุญแจสำคัญ (key aspect) ของพฤติกรรมเด็ก
6. เตรียมคำถามแบบปลายเปิด	24. ทวนคำถาม
7. คอยแบบไม่เป็นทางการ	25. ใช้งานหลากหลายเมื่อจำเป็น
8. อธิบายจุดประสงค์ของการสัมภาษณ์	26. ทำซ้ำหรือทบทวนงาน
9. ใช้ภาษาง่ายๆ ให้เด็กเข้าใจ	27. ตรวจสอบคำตอบที่คลุมเครือ
10. ให้เด็กอยู่ในบทบาทผู้เชี่ยวชาญ	28. ทำวิธีการชี้แนะแบบเผชิญหน้า (Counter-suggestion) เพื่อดูความเที่ยงของคำตอบ
11. เริ่มต้นด้วยงานที่ง่ายก่อน	29. ใ้คำตอบ เพื่อช่วยให้เด็กถึงศักยภาพ
12. แสดงความอบอุ่นและการสนับสนุน	30. ทดลองเพื่อพิสูจน์ อย่างเหมาะสม
13. สนับสนุนความพยายาม	31. สนับสนุนการแก้ปัญหาด้วย "วิธีการของเด็กเอง"
14. คอยสังเกตดูสิ่งที่เด็กแสดง (monitor affect)	32. หลีกเลี่ยงการพูดที่มากเกินไป
15. สนับสนุนการพูดออกมา	33. หลีกเลี่ยงการใช้คำถามนำ
16. ให้ความใส่ใจความเป็นปัจเจกบุคคลของเด็ก	34. หลีกเลี่ยงการแก้คำตอบหรือการสอน
17. ถามคำถามพื้นฐาน	
18. เปรียบเมื่อจำเป็น	

หมายเหตุ ที่มาจาก Ginsburg (1997)

ผู้สัมภาษณ์ต้องพึงระวังใส่ใจในบทบาทของตนเสมอ ในฐานะนักวิจัย ผู้สัมภาษณ์ต้องสำรวจสิ่งที่เกิดขึ้น (Explore) แล้วทดสอบสมมติฐาน (Hypothesis testing) ว่าสิ่งที่สำรวจพบจริงหรือไม่ ศึกษาความสามารถของเด็ก (Establishing Competence) เพื่อไปให้ถึงศักยภาพที่แท้จริงของเด็ก และตั้งทฤษฎีอยู่เสมอว่าเด็กแก้ปัญหาได้อย่างไร (Theorizing) ในฐานะนักจิตวิทยา ผู้สัมภาษณ์ต้องคอยประเมินอารมณ์เด็กไปด้วย สังเกตความรู้สึกของเด็กแต่ละขณะ (Feeling) แรงจูงใจในการทำการทดสอบว่ายังสนใจในกิจกรรมอยู่หรือไม่ หรือเด็กเกิดความเบื่อ (Motive) และสุดท้ายสังเกตลักษณะบุคลิกภาพทั่วไปของเด็กคนนั้น (Personality) เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ลักษณะคำตอบและการแสดงออก (Ginsburg, 1997)

2.3 แนวคิดทางพัฒนาการของวัยเด็กตอนต้นและวัยเด็กตอนกลาง

งานวิจัยครั้งนี้กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กอายุ 5-12 ปี คือศึกษาอยู่ในช่วงอนุบาลปีที่ 3 ถึง ประถมศึกษาปีที่ 6 จัดอยู่ในวัยเด็กตอนต้นถึงวัยเด็กตอนกลาง ซึ่งลักษณะพัฒนาการของเด็กมีความแตกต่างกัน เพราะในแต่ละวัยจะมีพัฒนาการที่สำคัญสำหรับวัยนั้น เด็กจะมีความคิด จิตใจ และ ร่างกาย ที่เปลี่ยนแปลงไปอยู่เสมอ ดังนั้นการศึกษาค้นคว้าของเด็กจึงจำเป็นต้องศึกษาพัฒนาการทุกด้านตามช่วงวัยที่มีผลต่อเด็กในขณะนั้นด้วย

ตามแนวคิดของ Piaget (1950, อ้างถึงใน Shaffer & Kipp, 2007) เด็กมีความสามารถในการสร้างโครงสร้างทางความรู้เองตั้งแต่เกิดจากประสบการณ์และการเรียนรู้ โดยเด็กนำเอาความรู้ที่สะสมได้มาประกอบสร้างเป็นทฤษฎีของตนเองในการอธิบายสิ่งต่างๆ ที่จะนำมาสร้างสิ่งที่เรียกว่า โครงสร้างทางปัญญา (Scheme) แต่การสร้างโครงสร้างทางปัญญาของเด็กแต่ละวัยมีข้อจำกัดตามลักษณะพัฒนาการของเด็กวัยนั้น การสร้างโครงสร้างทางปัญญา (Scheme) ของเด็กเล็กจะได้รับอิทธิพลของพัฒนาการที่สำคัญคือ ความสามารถในการสร้างสัญลักษณ์ และ ข้อจำกัดในการเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรม จากการศึกษาของ Burke & Williams (2009) และ Kurtz-Costes, McCall, Kinlaw, Wiesen, & Joyner (2005) พบว่าเด็กอายุ 5 ปี ไม่สามารถแยกแยะได้ ระหว่างความฉลาดกับการเป็นคนดี เด็กบรรยายลักษณะของคนฉลาดด้วยลักษณะทางร่างกาย จิตใจ มากกว่าจะมุ่งลักษณะทางปัญญา เช่น คนฉลาดที่สุดคือคนที่กระโดดได้สูงที่สุดในห้อง หรือ คนฉลาดคือคนที่ชอบช่วยคนอื่น งานวิจัยนี้ให้เหตุผลว่าการที่เด็กเล็กอธิบายเช่นนั้นอาจมาจากความไม่พร้อมทางพัฒนาการในการแยกแยะลักษณะทางปัญญาที่ละเอียดออกจากกันได้ เพราะการสร้างทฤษฎีทางปัญญาของเด็กนั้นจำเป็นต้องมีองค์ประกอบร่วมกันระหว่างความพร้อมทางชีววิทยา ปัญญา และปัจจัยทางสิ่งแวดล้อม

2.3.1 พัฒนาการที่สำคัญของวัยเด็กตอนต้น (2-6 ปี)

ตามแนวคิดลำดับขั้นพัฒนาการของ Piaget (1959 อ้างถึงใน Santrock, 2007) วัยเด็กตอนต้นจัดอยู่ในขั้นพัฒนาการก่อนปฏิบัติการ (Preoperational) คำว่า Operational หมายถึงกลุ่มปฏิบัติการภายในจิตใจที่让孩子สามารถกระทำสิ่งต่างๆทางจิตใจได้ก่อนที่จะทำได้ในความเป็นจริง เด็กวัยนี้มีข้อจำกัดในการคิดแยกรายละเอียดปลีกย่อยกับภาพรวม (parts and whole) เด็กเข้าใจว่าสิ่งหนึ่งเป็นได้เพียงสิ่งเดียวเท่านั้น ไม่สามารถมองว่าสิ่งนั้นอาจถูกจัดประเภทรวมกันเป็นสิ่งใหญ่อีกสิ่งได้ ซึ่งข้อจำกัดนี้อาจมีส่วนในความสามารถของการบรรยายสิ่งต่างๆเป็นภาพรวม

ขั้นย่อยของพัฒนาการด้านนี้ คือ พัฒนาการด้านการใช้สัญลักษณ์ (Symbolic function substage) ความสามารถนี้เกิดขึ้นตั้งแต่ช่วงอายุ 2-4 ปี เด็กเล็กจะมีความสามารถที่จะบรรยายหรือนึกถึงวัตถุที่ไม่มีอยู่ตรงหน้าขณะนั้นได้ และสามารถแสดงความเป็นตัวแทนของสิ่งต่างๆได้ ซึ่งความสามารถนี้จะปรากฏในรูปของภาษาและการเล่นสมมุติ (DeLoache, 2001) เด็กวัยนี้ยังไม่ค่อยคำนึงถึงความเป็นจริงเท่าใดนัก มักจะเห็นได้ในภาพที่เด็กวาด เช่น การให้สีทองฟ้าสีเหลือง พระอาทิตย์สีน้ำเงิน ทะเลสีชมพู หรือการบรรยายภาพที่ไม่มี ความหมายได้เป็นเรื่องราว แต่ความสามารถในการวาดภาพตามความเป็นจริงจะมีมากขึ้นเมื่อเข้าสู่วัยประถมศึกษา และอีกลักษณะของเด็กวัยนี้คือ การชอบถามคำถามว่า “ทำไม” การถามคำถามนี้เป็นการแสดงถึงการพัฒนาการทางความคิดว่าเด็กเริ่มสนใจเหตุผลและที่มาของสิ่งต่างๆ

การให้ความใส่ใจ (Attention) ของเด็กวัยนี้มีความแตกต่างจากเด็กที่โตกว่า เด็กเล็กจะยังไม่รู้ว่าควรเลือกใส่ใจสิ่งใดเพื่อประหยัดความจำ เด็กเล็กเลือกที่จะจำทั้งหมดทำให้จำได้น้อยและช้ากว่าเด็กโต (Flavell, Miller, & Miller, 2002) นักวิจัยยังพบอีกว่าความใส่ใจของเด็กเล็กนั้นจะเกี่ยวกับความสำเร็จและทักษะทางสังคมมากกว่าเด็กโต (Ruff & Rothbart, 1996) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Burke & Williams (2009) และ Kurtz-Costes, McCall, Kinlaw, Wiesen, & Joyner (2005) ที่เด็กเล็กบรรยายความฉลาดว่าเกี่ยวข้องกับทักษะทางสังคมมากกว่าทักษะทางปัญญา และในงานของ Kurtz-Costes และคณะ (2005) ยังพบอีกว่าในเด็กเล็กจะบรรยายเกี่ยวกับความสำเร็จจากความพยายามมากกว่าเด็กโตอีกด้วย

พัฒนาการทางภาษาของเด็กวัยนี้ เริ่มใช้คำถาม wh- มากขึ้น (what when where why) การใช้คำถามประเภทนี้แสดงว่าเด็กต้องมีความเข้าใจว่าคำถามอะไรหมายถึงอะไร และต้องใส่ใจคำถามไว้หน้าประโยคหรือท้ายประโยค เด็กอายุประมาณ 4-5 ปี จะเริ่มรู้จักการใช้ภาษาพูดให้เหมาะกับสถานการณ์ และสามารถแยกแยะได้ว่าจะใช้ภาษาอะไรในการพูดกับใคร เช่น การพูดกับผู้ใหญ่ใช้ภาษาที่สุภาพและเป็นทางการมากกว่าพูดกับเพื่อนวัยเดียวกัน (Santrock, 2007)

เด็กเล็กรู้จักการรับรู้ตนเองได้แล้วมีความเข้าใจเกี่ยวกับตนเอง (Self-understanding) ซึ่งประกอบไปด้วยบทบาทและความเป็นสมาชิกของสังคม ดูได้จากเวลาที่เด็กจะนิยามว่าตนเองเป็นใครเป็นอย่างไร ในเด็กเล็กมักมองว่าความเป็นตัวตน (self) เป็นส่วนหนึ่งของร่างกาย วิธีที่เด็กวัยนี้แยกตัวเองออกจากคนอื่นจะอธิบายด้วยความแตกต่างทางกายภาพและสิ่งที่จับต้องได้ (เช่น ตัวสูง ผมดำ มีจักรยานสีแดง) เด็กวัยนี้มักคิดเกี่ยวกับตัวเองตามทางกายภาพและการกระทำที่แสดงออกภายนอก

การตระหนักรู้อารมณ์ตน (self-conscious emotion) เด็กเริ่มรู้จักอารมณ์ของตนเอง รู้ว่าตนเองมีอารมณ์อะไรแล้วทำให้เป็นอย่างไร ดังจะเห็นได้จากเวลาที่เด็กรู้สึกอายเด็กจะพยายามทำตัวให้เล็กลงและหดตัวเหมือนจะหายตัวไปเพื่อซ่อนจากความรู้สึกผิด สำหรับรายละเอียดอื่นๆเด็กมีการใช้ภาษาที่เกี่ยวกับอารมณ์ (Emotion language) และมีความเข้าใจอารมณ์ (understanding of emotion) เด็กสามารถพูดเกี่ยวกับอารมณ์ของตนเองและผู้อื่นมากขึ้น ในช่วงอายุ 2-3 ปีเด็กจะมีความสามารถบรรยายอารมณ์ของตนได้ สามารถพูดถึงอารมณ์ในปัจจุบัน อดีต และอนาคตได้ ระบุอารมณ์กับสถานการณ์ต่างๆและทราบที่มาของอารมณ์นั้น (Denham, 1998 อ้างถึงใน Santrock, 2007) ดังจะเห็นได้จากการที่เด็กเล็กแสดงภาษาที่มีความหมายเกี่ยวกับอารมณ์ในการเล่นสมมติ และในเด็ก 4-5 ปีเด็กจะมีความสามารถมากขึ้นในการแสดงการตอบสนองต่ออารมณ์และรับรู้สาเหตุการณ์เดียวกันแต่ละบุคคลอาจรู้สึกแตกต่างกันได้ นอกจากนี้ยังมีการเพิ่มความระมัดระวังในการควบคุมจัดการอารมณ์ของตนให้เหมาะสมกับมาตรฐานของสังคมอีกด้วย

โดยสรุปพัฒนาการของวัยเด็กตอนต้นมีการเข้าใจภาษาแล้ว และเริ่มรู้จักการอธิบาย มีความสนใจในที่มาของสิ่งต่างๆ สามารถทราบอารมณ์และระบุอารมณ์เข้ากับสถานการณ์ได้ แต่ยังมีข้อจำกัดในการให้รายละเอียด การอธิบายให้เป็นภาพรวม และส่วนใหญ่มีการบรรยายสิ่งต่างๆรวมทั้งลักษณะของตัวเองในรูปแบบทางกายภาพหรือ ในเชิงรูปธรรมเป็นหลัก

2.3.2 พัฒนาการที่สำคัญของวัยเด็กตอนกลาง (6-12 ปี)

ลักษณะของวัยเด็กตอนกลาง จะอยู่ในช่วงอายุ 6-12 ปี ซึ่งเป็นช่วงที่ยาวนานดังนั้นแม้เด็กจะอยู่ในช่วงวัยเด็กตอนกลางเหมือนกันแต่ในแต่ละช่วงอายุของวัยเด็กตอนกลางจะมีรายละเอียดของพัฒนาการที่แตกต่างกันค่อนข้างมาก เช่น เด็กประถมศึกษาปีที่ 1 (กลุ่มอายุ 6-7 ปี) ที่เพิ่งผ่านการเรียนชั้นอนุบาล จะมีความแตกต่างจากเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 (กลุ่มอายุ 11-12 ปี) ที่กำลังจะไปเรียนในระดับชั้นมัธยม และตามทฤษฎีพัฒนาการของ Piaget (1959) อ้างถึงใน Santrock, (2007) ได้แบ่งเด็กในกลุ่มอายุ 11-12 ปี อยู่ในลำดับขั้นพัฒนาการเชิงนามธรรม (formal operational) ในขณะที่เด็กช่วงอายุ 7-11 ปีอยู่ในลำดับขั้นพัฒนาการเชิงรูปธรรม (concrete

operational) ซึ่งความแตกต่างทางปัญญาตามลำดับขั้นทางพัฒนาการนี้มีการแสดงทางความคิดและพฤติกรรมอย่างชัดเจน ลักษณะทางปัญญาของวัยเด็กตอนกลางจะมีความเข้าใจกฎการอนุรักษ์ (conservation) ซึ่งเป็นความสามารถหนึ่งของวัยเด็กตอนกลางที่อยู่ในขั้นปฏิบัติการเชิงรูปธรรม (concrete operation) เป็นความสามารถที่เด็กทราบถึงการคงอยู่ของวัตถุ แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงหรือมีการจัดวางในรูปแบบใหม่ การอนุรักษ์ประกอบไปด้วยด้านต่างๆ เช่น ด้านปริมาณ ด้านความยาว ด้านมวลสาร ด้านพื้นที่ และด้านปริมาตร ความเข้าใจแต่ละด้านนี้จะเพิ่มขึ้นตามอายุ ด้านปริมาณจะเกิดความเข้าใจเมื่ออายุประมาณ 6-7 ปี ในขณะที่ด้านปริมาตรจะเกิดความเข้าใจในอายุ 11-12 ปี ซึ่งความสามารถนี้เด็กจะมีขึ้นได้เองเมื่อถึงวุฒิภาวะตามวัย (Piaget, 1968) ดังนั้นหลายครั้งที่วัยนี้จึงถูกแบ่งออกเป็นสองกลุ่มคือ วัยเด็กตอนกลางตอนต้นและวัยเด็กตอนกลางตอนปลาย อย่างไรก็ตามช่วงความกว้างของทั้งสองกลุ่มนั้นมีไม่มาก แม้พัฒนาการจะแตกต่างกันในรายละเอียดแต่ก็มีภาพรวมที่คล้ายคลึงจึงจัดรวมเป็นกลุ่มเดียวกันได้มากกว่าจัดรวมกับวัยเด็กตอนต้นและวัยรุ่น

ในช่วงวัยเด็กตอนกลางพัฒนาการด้านความเข้าใจเกี่ยวกับตนเอง (Self-understanding) จะมีการพัฒนาที่เพิ่มขึ้น ทั้งในด้านรายละเอียดและความซับซ้อนของปัจจัยที่เด็กใช้อธิบายเกี่ยวกับตนเอง เด็กวัยนี้จะก้าวกระโดดจากการนิยามตนเองในเชิงของกายภาพภายนอกมาเป็นปัจจัยภายใน มีการบรรยายตนเองในลักษณะทางบุคลิกภาพมากกว่าลักษณะทางกายภาพ และเด็กยังมีการบรรยายตนเองตามมุมมองทางสังคมอีกด้วย นอกจากนี้เด็กตอนกลางยังแยกตนเองโดยการเปรียบเทียบตนเองกับคนอื่นในสิ่งที่เขาทำได้และทำไม่ได้ ซึ่งจะนำมาซึ่งแนวคิดของความปัจเจกบุคคล (Individual) ที่เพิ่มขึ้น (Santrock, 2007)

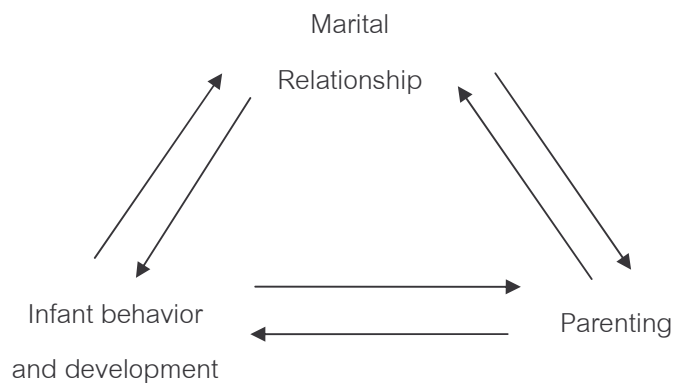
พัฒนาการทางด้านอารมณ์ (Emotional development) ในเด็กวัยนี้มีพัฒนาการทางอารมณ์ที่ดีกว่าวัยเด็กตอนต้น เด็กวัยนี้มีการพัฒนาทางด้านการใช้ปัญญาในการควบคุมและจัดการกับอารมณ์ และเพิ่มความสามารถในการเข้าใจอารมณ์ที่ละเอียดอ่อนและซับซ้อนได้ดีขึ้น สามารถเก็บอารมณ์ไว้ภายในได้ มีความสามารถในการควบคุมบุคลิกภาพของตนเองได้ และยังเพิ่มทักษะความเข้าใจอารมณ์ที่เกิดขึ้นในบริบทที่แตกต่างกันได้ เข้าใจเหตุการณ์ที่จะนำไปสู่อารมณ์ต่างๆได้ มีความสามารถในการปกปิดอารมณ์ทางลบที่ตนเองมี และใช้กลยุทธ์การริเริ่มด้วยตนเอง (self-initiated) ในการเปลี่ยนอารมณ์ตนเอง มีความภูมิใจในตนเองและมีอัตมโนทัศน์ (self-esteem and self-concept) โดยเด็กที่มีความภูมิใจในตนเองสูงและมีอัตมโนทัศน์ทางบวกจะมีผลต่อการมีสุขภาวะที่ดีของเด็ก (Harter, 1999) เนื่องจากเด็กเห็นตนเองมีค่าและรู้สึกดีกับตัวเอง

โดยสรุปพัฒนาการของวัยเด็กตอนกลางในภาพรวมมีความโดดเด่นในเรื่องของการพัฒนาเข้าสู่ความเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรม อันจะสะท้อนในหลายๆองค์ประกอบในตัวเด็ก เช่น บุคลิกภาพ ทักษะทางปัญญา อัจฉริยะ และความสามารถในตนเอง

2.3.3 อิทธิพลของครอบครัวที่มีผลต่อเด็ก

คำว่าบ้านเป็นมากกว่าที่อยู่อาศัยเพราะมีครอบครัวและคนที่รักอยู่ที่นั่น ช่วงชีวิตของเด็ก ครอบครัวเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด เพราะเด็กไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้โดยลำพังโดยปราศจากผู้ดูแล แม้โรงเรียนจะเข้ามาอิทธิพลในช่วงชีวิตนี้ของเด็ก แต่บ้านก็เป็นทีที่เด็กใช้ชีวิตอยู่ด้วยมากที่สุด ดังนั้นการที่ครอบครัวเป็นอย่างไรย่อมส่งผลต่อเด็ก ไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม (Vygotsky, 1962 อ้างถึงใน Shaffer & Kipp, 2007)

ครอบครัวเปรียบเสมือนระบบทางสังคมระบบหนึ่ง (Social system) ซึ่งมีหน้าที่สอน บรรทัดฐานทางสังคม (socialization) อันประกอบไปด้วยความเชื่อ ค่านิยม การปฏิบัติตัวในสังคม ให้กับเด็ก และหน้าที่ที่สำคัญที่สุด คือ การให้การสนับสนุนทางอารมณ์ (emotional support) ซึ่งกันและกัน (Shaffer & Kipp, 2007) และ Bronfenbrenner (1979) กล่าวว่าเนื่องจากครอบครัวเปรียบเสมือนระบบทางสังคมที่มีทั้งพ่อและแม่มีอิทธิพลต่อเด็ก เด็กเองก็มีอิทธิพลต่อพ่อแม่ โดยแนวคิดนี้มาจาก Belsky (1981 อ้างถึงใน Shaffer & Kipp, 2007) ซึ่งได้เสนอไว้ว่าระบบทางสังคมของครอบครัวนั้นทุกคนล้วนส่งผลต่อกัน ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อและแม่ส่งผลต่อวิธีการเลี้ยงดูลูก วิธีการเลี้ยงดูลูกส่งผลต่อพฤติกรรมและพัฒนาการของเด็ก และพฤติกรรมและพัฒนาการของเด็กส่งผลต่อความสัมพันธ์ของพ่อและแม่ ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 โมเดลครอบครัวในมุมมองของระบบทางสังคมของ Belsky (1981 อ้างถึงใน Shaffer & Kipp, 2007) หน้า 597

จากโมเดลข้างต้นพบว่าแม่ที่มีความสัมพันธ์ที่ดีกับพ่อ จะมีลักษณะใจเย็นและไวต่อความรู้สึกของลูกมากกว่าแม่ที่มีความสัมพันธ์ที่ไม่ดีกับพ่อ นอกจากนี้เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่พ่อแม่มีชีวิตแต่งงานที่มีความสุข เด็กจะมีลักษณะรูปแบบความผูกพันแบบมั่นคง (Secure attachment) อีกด้วย (Cox et al., 1992; Cox et al., 1998; Doyle et al., 2000, อ้างถึงใน Shaffer & Kipp, 2007)

ด้วยเหตุเพราะการมีอิทธิพลต่อกันในครอบครัว ในชีวิตครอบครัวย่อมมีเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นและส่งผลกระทบต่อทางใดทางหนึ่ง เช่น ความขัดแย้งในครอบครัว และการหย่าร้าง Jenkins และ Buccioni (2000) ได้ศึกษาความเข้าใจของเด็กอายุ 5 ปี 7 ปี และ 9 ปี ในเรื่องความขัดแย้งระหว่างคู่สมรส (Marital Conflict) และความสัมพันธ์ของคู่สมรส (Marital Relationship) ผลการวิจัยพบแนวโน้มความแตกต่างระหว่างช่วงวัยในการเข้าใจความขัดแย้ง รวมถึงวิธีแก้ปัญหาของเด็ก โดยเมื่อมีความขัดแย้งเกิดขึ้นในบ้าน เด็กเล็กจะพยายามทำพฤติกรรมบางอย่างเพื่อลดความขัดแย้งนั้น เช่น ไปจี้จี้เอวพ่อ เล่าเรื่องตลกๆ ขณะที่เด็กวัย 7 และ 9 ปี จะมีการพยายามใช้คำพูดในการไกล่เกลี่ยเพื่อให้ความขัดแย้งลดลง และพยายามเสนอวิธีการแก้ไขความขัดแย้งมากกว่าเด็กเล็ก

เมื่อการขัดแย้งในครอบครัวระหว่างความสัมพันธ์ของพ่อและแม่เกิดมากขึ้น ในที่สุดท้ายก็อาจจบลงที่การหย่าร้าง Hetherington (1981) เสนอว่า การหย่าร้างทำให้รูปแบบครอบครัวเปลี่ยนแปลงไป ด้วยเหตุนี้เด็กจะมีการปรับตัวต่อสภาพครอบครัวที่เปลี่ยนไปใน 2 ระยะ ได้แก่ 1) ระยะวิกฤต (crisis phase) คือ ระยะทันทีหลังจากที่พ่อแม่เลิกกัน และอาจจะนานถึงหนึ่งปีหรือมากกว่านั้น เด็กจะมีอารมณ์เศร้าเสียใจซึ่งอาจส่งผลต่อการเรียนและความสัมพันธ์กับบุคคลทั่วไปได้ 2) ระยะการปรับตัว (adjustment phase) คือระยะที่ตามมาหลังจากระยะวิกฤต เมื่อความขัดแย้งทางอารมณ์บรรเทาลง และเด็กเริ่มปรับตัวได้กับการอยู่กับพ่อแม่เพียงแค่นั้น

เมื่อพูดถึงการหย่าร้างประเด็นที่ได้รับความสนใจมากที่สุด คือ การหย่าร้างจะส่งผลกระทบต่อเด็ก และผลนั้นมีความร้ายแรงมากแค่ไหน Hughes (2005) ได้รวบรวมงานวิจัยและกล่าวสรุปผลกระทบของการหย่าร้างที่มีต่อเด็ก ว่างานวิจัยส่วนใหญ่ตั้งแต่ปี 1990 พบว่าเด็กที่อยู่ในครอบครัวหย่าร้างมีปัญหามากกว่าเด็กที่อยู่ในครอบครัวปกติ ทั้งปัญหาทางด้านพฤติกรรม ปัญหาในโรงเรียน การมีอัตมโนทัศน์ทางลบ เป็นต้น ซึ่งในความเป็นจริงผลการวิจัยที่พบนั้นไม่ได้หมายความว่าเด็กทุกคนที่อยู่ในครอบครัวหย่าร้างต้องมีปัญหา เพียงแต่สามารถบอกได้ว่าเมื่อมองเป็นกลุ่ม เด็กที่อยู่ในกลุ่มพ่อแม่หย่าร้างมีปัญหามากกว่ากลุ่มเด็กที่พ่อแม่อยู่ด้วยกัน Hughes กล่าวว่าเด็กในกลุ่มครอบครัวพ่อแม่อยู่ด้วยกันและพ่อแม่หย่าร้างในภาพรวมมีความคล้ายคลึงกันมากกว่าความแตกต่าง และเด็กส่วนใหญ่ที่อยู่ในครอบครัวหย่าร้างก็ไม่ได้มีปัญหาถึงขั้นต้องการความช่วยเหลือ แต่เมื่อพิจารณาในทางกลับกันพบว่าเด็กส่วนใหญ่ในกลุ่มหย่าร้างไม่ได้มี

ปัญหาร้ายแรง แต่เด็กที่มีปัญหาร้ายแรงมีเปอร์เซ็นต์มาจากเด็กในครอบครัวหย่าร้างมากกว่า ด้วยความซับซ้อนนี้จึงจำเป็นต้องมีความระมัดระวังในการตีความจากการวิจัย

การเกิดคำถามที่ว่า เด็กที่มาจากครอบครัวหย่าร้าง มีความแตกต่างจากเด็กในครอบครัวพ่อแม่อยู่ด้วยกันอย่างไร เมื่อพิจารณาในเบื้องต้นก็สามารถทราบได้ว่าเด็กในครอบครัวพ่อแม่หย่าร้างต้องเผชิญกับความยากลำบากหลายอย่างมากกว่า เพราะเด็กต้องพบกับเหตุการณ์ที่มีความขัดแย้ง ความเครียด และการสูญเสียคนในครอบครัว ในงานของ Amato (1993 อ้างถึงใน Hughes, 2005) และ Kelly & Emery (2003 อ้างถึงใน Hughes, 2005) สรุปประเด็นความเสี่ยงที่เกิดขึ้นและอาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพของเด็กในกลุ่มครอบครัวพ่อแม่หย่าร้าง ได้แก่ประเด็นดังนี้

- 1) การสูญเสียพ่อแม่ (Parental Loss) คือ การที่เด็กต้องแยกจากพ่อแม่คนใดคนหนึ่ง
- 2) การสูญเสียทางเศรษฐกิจ (Economic Loss) คือ การหย่าร้างมักทำให้สูญเสียทางด้านเศรษฐกิจในครอบครัว เช่น คนหารายได้ให้ครอบครัวน้อยลง หรือคนแบ่งเบาภาระหน้าที่ในบ้านน้อยลง
- 3) ความเครียดในชีวิต (Life Stress) คือ ความเครียดที่เด็กเจอเหตุการณ์หย่าร้างซึ่งไม่ใช่เรื่องที่ปกติในชีวิตประจำวัน
- 4) สุขภาพจิตใจของพ่อแม่ไม่ค่อยดี (Poor Parental Adjustment) คือ สุขภาพจิตพ่อแม่และปรับตัวกับความเครียด จะมีผลต่อเด็กด้วย
- 5) การขาดความสามารถในการเลี้ยงดูของพ่อแม่ (Lack of parental competence) คือ พ่อแม่ไม่ค่อยมีเวลาดูแล การที่พ่อหรือแม่คนที่ออกจากบ้านไปไม่ได้อยู่กับลูก ไม่ค่อยมีโอกาสใกล้ชิดดูแล จะทำให้มีการช่วยเหลือหรือส่งเสริมพัฒนาการของลูกได้ไม่มาก
- 6) การรับรู้ความขัดแย้งระหว่างพ่อแม่ (Exposure to conflict between parents) คือ เด็กต้องมารู้ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในครอบครัวระหว่างพ่อกับแม่

นอกจากประเด็นดังกล่าวมา Hughes (2005) ยังเสนอว่ามิงงานวิจัยที่รายงานว่าเด็กและผู้ใหญ่ตอนต้นที่มาจากครอบครัวหย่าร้างมักมีการแสดงออกถึงอารมณ์เศร้ามากกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวปกติ ซึ่งมาจากสาเหตุเพราะ พวกเขายังคงมีความทรงจำที่เจ็บปวด (Painful Memories) ในงานของ Laumann-Billings และ Emery (2000 อ้างถึงใน Hughes, 2005) พบว่าผู้ใหญ่อายุประมาณ 20 ปีต้นๆ ยังคงรายงานประสบการณ์ความเศร้าและความเจ็บปวดจากการที่พ่อแม่หย่าร้างกันเป็นเวลานานถึง 10 ปีหลังจากการหย่าร้างของพ่อแม่ โดยเฉพาะในเรื่องการสูญเสียความสัมพันธ์กับพ่อ และยิ่งความขัดแย้งระหว่างพ่อแม่สูงเท่าใด ความรู้สึกเศร้าและสูญเสียของเด็กก็มีสูงขึ้นตาม อย่างไรก็ตามมิงงานวิจัยที่พบว่าเด็กได้มีส่วนร่วมหรือได้พูดคุยแสดงความคิดเห็นของตนในการเลือกว่าจะอยู่กับพ่อแม่คนใด หรือได้มีส่วนร่วมในการเสนอเวลาที่

จะได้เยี่ยมพบกับพ่อแม่อีกคนตอนไหน จะก่อให้เกิดความรู้สึกทางบวกมากขึ้นและทำให้เด็กรู้สึกเครียดน้อยลง (Dunn et al., 2001 อ้างถึงใน Hughes, 2005)

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากที่นำเสนอไปข้างต้นมีงานวิจัยจำนวนไม่มากที่ศึกษาเกี่ยวกับมโนทัศน์ความสุขของเด็กโดยตรง งานวิจัยหนึ่งที่น่าสนใจในการศึกษามโนทัศน์ความสุขของเด็กนี้ คือ งานวิจัยของ Street และคณะ (2003) ซึ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ความสุขของเด็กกับการตั้งเป้าหมาย (goal-setting) และความซึมเศร้า (depression) ใช้การศึกษาแบบเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณประกอบกัน ศึกษาในกลุ่มตัวอย่างอายุ 10-12 ปี โดยการสัมภาษณ์แบบกลุ่ม (Focus group) จำนวน 6 กลุ่ม กลุ่มละ 6-10 คน ผลการสัมภาษณ์สามารถแบ่งมโนทัศน์ความสุขที่ได้จากเด็กออกเป็น 2 ประเภทหลัก คือ ความสุขที่มาจากปัจจัยภายในตัวบุคคล (Intrinsic factors) และความสุขที่มาจากปัจจัยภายนอกตัวบุคคล (Extrinsic factors) โดยคำตอบที่พบว่ามาจาก 1) ปัจจัยภายในตัวบุคคล (intrinsic factors) สามารถแบ่งคำตอบออกเป็นสามกลุ่มใหญ่ๆ ได้แก่ คำตอบเกี่ยวกับพฤติกรรม ความคิด และอารมณ์ ตัวอย่างคำตอบ คือ การรู้สึกดีกับตนเอง (feel good about yourself) เป็นต้น จากคำตอบทั้งหมด 113 คำตอบจากเด็ก จัดเป็นคำตอบแบบภายในเพียง 6% คำตอบ นอกจากนั้นอีก 94% จัดเป็นคำตอบที่มาจาก 2) ปัจจัยภายนอกตัวบุคคล (extrinsic factors) ซึ่งแบ่งคำตอบเป็น ความสำเร็จ สิ่งที่กำลังเกิดขึ้นอยู่อย่างต่อเนื่อง และสถานการณ์ต่างๆ ตัวอย่างคำตอบของเด็ก คือ การมีงานที่ดีทำ การอยู่อาศัยในพื้นที่ที่ดี สิ่งที่ชอบกำลังเกิดขึ้นและไม่อยากให้หมดไป เป็นต้น Street และคณะ (2003) พบว่า 37% ของคำตอบที่มาจากสาเหตุภายนอก (extrinsic response) อธิบายถึงความสุขว่า คือสิ่งที่เกิดขึ้นเมื่อบุคคลบรรลุเป้าหมายที่สำคัญสำหรับตน เช่น บุคคลที่มีความสุขคือพ่อแม่ของฉัน พวกเขามีความสุขเมื่อฉันสอบได้คะแนนดี และคำตอบอีก 36% บอกว่าความสุขเป็นผลลัพธ์ (outcome) จากเหตุการณ์ที่ปรารถนา เช่น ฉันมีความสุขเมื่อพ่อของฉันกลับจากซาอู และอีก 26% บอกว่า ความสุขคือผลลัพธ์ของเหตุการณ์ที่ดีที่กำลังเกิด ตัวอย่างคำตอบคือ เมื่ออะไรๆดีเกิดขึ้นความสุขก็จะเกิด และเมื่อสิ่งนั้นหยุดความสุขก็จะหายไป

นอกจากนี้ Street และคณะ ได้ทำการสัมภาษณ์แบบกลุ่ม (Focus group) เกี่ยวกับเป้าหมายที่สำคัญในชีวิต และความเชื่อในการให้ความใส่ใจเกี่ยวกับการตั้งเป้าหมายที่มีเงื่อนไข (Conditional goal setting: CGS) และให้เด็กทำแบบสอบถามมาตรวัดความซึมเศร้าของ Birlson Depression Scale (BDS) ฉบับสำหรับเด็ก และทำแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับของการตั้งเป้าหมายที่มีเงื่อนไข (CGS scale) ในแบบสอบถามให้เด็กระบุเป้าหมายที่สำคัญจำนวน 3

เป้าหมายและประเมินให้คะแนนตั้งแต่ 1 (ฉันสามารถมีความสุขได้แม้จะทำเป้าหมายนี้ไม่สำเร็จ) ถึง 7 (ฉันจะมีความสุขได้ก็ต่อเมื่อทำเป้าหมายนี้สำเร็จเท่านั้น) สำหรับขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลได้นำข้อมูลจากการบันทึกเสียง (record) ขณะสัมภาษณ์แปลงเป็นข้อมูลอักษรสำหรับอ่าน และนำข้อมูลดังกล่าวมาจัดกลุ่มคำตอบตามโครงสร้างของเนื้อหา (Construct) โดยผู้สังเกตการณ์จำนวนสามคน จากนั้นนำผลที่ได้ไปวิเคราะห์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างรูปแบบการตั้งเป้าหมาย กับมโนทัศน์เกี่ยวกับความสุข และความซึมเศร้า โดยเด็กที่ซึมเศร้ามีแนวโน้มตั้งเป้าหมายอย่างมีเงื่อนไขมากกว่ากลุ่มเด็กที่ไม่ซึมเศร้า โดยผลการวิจัยนี้สามารถระบุได้ว่าการสร้างมโนทัศน์ความสุขของเด็กมีส่วนเกี่ยวข้องกับการตั้งเป้าหมายและการไปถึงเป้าหมาย และมโนทัศน์เหล่านี้สัมพันธ์กับความซึมเศร้าอย่างไรก็ตามพบว่าเด็กในกลุ่มปกติที่ไม่มีอาการซึมเศร้าก็มีการสร้างมโนทัศน์ของความสุขที่เป็นเอกเทศจากผลลัพธ์ของเป้าหมายเช่นกัน ไม่ว่าจะเป้าหมายจะสำเร็จหรือล้มเหลวก็ตาม

ในการวิจัยของ Street และคณะ (2003) มุ่งศึกษาในด้านความสัมพันธ์ของมโนทัศน์ความสุข และการตั้งเป้าหมาย กับความซึมเศร้า จึงไม่ได้เน้นความแตกต่างของช่วงวัยในกลุ่มนี้ และจัดกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดเป็นกลุ่มเดียวกัน เนื่องด้วยเด็กอายุ 10-12 ปี สามารถแยกเป็นกลุ่มวัยเด็กตอนกลางตอนต้นและกลุ่มวัยเด็กตอนกลางตอนปลาย เด็กกลุ่มนี้อาจมีพัฒนาการของช่วงวัยที่แตกต่างกัน ทั้งนี้เพื่อเป็นการศึกษาเพิ่มเติม การแยกศึกษาเป็นหลายกลุ่มอายุจะช่วยให้การศึกษาแนวโน้มของความแตกต่างการให้คำตอบแบบภายในและแบบภายนอกของเด็กในเรื่องมโนทัศน์ความสุขได้

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่น่าสนใจ Chaplin (2009) ศึกษาที่มาของความสุขของเด็กและวัยรุ่น ในกลุ่มวัย 8-18 ปี โดยการสัมภาษณ์ด้วยคำถามปลายเปิดและเทคนิคการปะติดปะต่อภาพ (Collage) แบ่งการศึกษาออกเป็นสองส่วน คือ การศึกษาที่ 1 ศึกษาแบ่งตามระดับชั้นการศึกษา แบ่งได้เป็นสามกลุ่มวัย คือ 8-9 ปี 12-13 ปี และ 16-18 ปี โดยสัมภาษณ์รายบุคคลด้วยการใช้คำถามปลายเปิดให้เด็กเขียนคำตอบลงกระดาษ ภายใต้คำถามว่า “อะไรทำให้ฉันมีความสุข” (What makes me happy?) สำหรับเด็กที่อายุน้อยผู้สัมภาษณ์จะเป็นคนเขียนคำตอบของเด็กลงกระดาษให้ ขั้นตอนวิเคราะห์ข้อมูลวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) แยกเป็น 5 กลุ่มคำตอบ ได้แก่ คนกับสัตว์เลี้ยง ความสำเร็จ ของมีค่า งานอดิเรก และกีฬา ผลการวิจัยพบความแตกต่างของคำตอบในแต่ละอายุ คือ กลุ่มตัวอย่างวัยเด็กตอนกลาง (8-9 ปี) ให้คำตอบว่า คน และงานอดิเรกเป็นที่มาของความสุข ขณะที่วัยรุ่นตอนต้น (12-13 ปี) ตอบว่าของมีค่าเป็นที่มาของความสุข และวัยรุ่นตอนปลาย (16-18 ปี) ตอบว่าความสำเร็จเป็นที่มาของความสุข

การศึกษาที่ 2 ของ Chaplin (2009) ใช้เทคนิคการปะติดปะต่อภาพ (Collage) เพื่อลดความเป็นนามธรรมและลดความต้องการทางปัญญา (Cognitive demand) โดยสร้างแผ่นภาพที่มีข้อความเกี่ยวกับที่มาของความสุขที่ได้จากคำตอบในการศึกษาที่ 1 แยกตามรายละเอียดของหัวข้อกลุ่มคำตอบ 5 กลุ่ม (คนกับสัตว์เลี้ยง ความสำเร็จ ของมีค่า งานอดิเรก และกีฬา) ให้เด็กเลือกรูปภาพจากรูปภาพทั้งหมดที่จัดเตรียมไว้ให้ และจัดเรียงใหม่ที่กระดานภายใต้หัวข้อ “อะไรทำให้ฉันมีความสุข” จากนั้นให้กลุ่มตัวอย่างคัดเลือกรูปภาพให้เหลือเพียงสิ่งที่สำคัญที่สุดเพียงอย่างเดียว และสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างถึงเหตุผลของการเลือกรูปภาพนั้น ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างอายุ 8-9 ปี ให้ความสนใจที่กีฬา งานอดิเรก และคน ขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่อายุมากกว่าจะให้ความสนใจที่คน ความสำเร็จ และของมีค่า และในการวิเคราะห์เชิงคุณภาพพบว่าเด็กเลือกเป็นวัตถุอาจไม่ได้แสดงถึงความสุขจากวัตถุชิ้นนั้นโดยตรง แต่ความสุขเกิดจากการใช้วัตถุชิ้น เช่น กลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นคนหนึ่งเลือก “โทรศัพท์มือถือ” ให้เป็นที่มาของความสุข และให้เหตุผลว่าการมีโทรศัพท์มือถือไม่ใช่ที่มาของความสุข แต่การใช้โทรศัพท์ โทรหาเพื่อน ๆ เพื่อพูดคุย ทำให้มีความสุข อย่างไรก็ตามยังมีข้อจำกัดในรายละเอียดเกี่ยวกับที่มาของความสุขของเด็ก แม้ว่าเทคนิคการปะติดปะต่อภาพ (Collage) จะเป็นการช่วยเหลือเด็กในการตอบคำถาม แต่ก็มีอาจความเสี่ยงที่จะสร้างข้อจำกัดทางความคิด ผลการวิจัยของงานวิจัยนี้สร้างแนวคิดเกี่ยวกับความแตกต่างของวัยในเรื่องของที่มาของความสุข แต่งานวิจัยนี้ไม่ได้ศึกษาความแตกต่างในเชิงจิตวิทยาพัฒนาการโดยตรง เพียงแต่ให้ข้อมูลความแตกต่างของคำตอบของเด็กซึ่งได้จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลดังกล่าวนี้สามารถนำมาศึกษาในเชิงจิตวิทยาพัฒนาการได้อีกหากได้ทำการศึกษาในรายละเอียดเพิ่มเติม

สำหรับงานวิจัยอื่นๆ ที่มีจุดประสงค์ในการศึกษาใกล้เคียงกับการวิจัยครั้งนี้ คือ งานวิจัยที่ศึกษาความเข้าใจของเด็กแต่ละช่วงวัยต่อมโนทัศน์ของสิ่งที่เป็นามธรรม โดย Burke และ Williams (2009) ศึกษาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางพัฒนาการเกี่ยวกับความเข้าใจเรื่องความฉลาดและทักษะการคิด โดยต้องการศึกษาจากความเข้าใจของเด็กว่า “ความฉลาดคืออะไร” เด็กคิดว่าคนที่ถูกเรียกว่าเป็นคนฉลาด เป็นเพราะอะไรและมีลักษณะอย่างไร กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้เป็นเด็กอายุ 5 ปี 7 ปี และ 11 ปี อาศัยอยู่ในสหราชอาณาจักร (United Kingdom) มีจำนวนกลุ่มอายุละ 25 คน รวมทั้งสิ้น 75 คน วิธีการศึกษา กลุ่มตัวอย่างแต่ละคนจะได้รับการสัมภาษณ์รายบุคคลด้วยวิธีการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structure Interviews) และนำข้อมูลมาจัดกลุ่มตามเนื้อหา และวิเคราะห์ด้วยสถิติแบบนอนพารามेटริก (Non-parametric) เพื่อศึกษาความแตกต่างตามแนวโน้มอายุ (Age trends) ผลการวิจัยพบความแตกต่างระหว่างกลุ่มอายุทั้งในความเข้าใจเกี่ยวกับความฉลาด และความเข้าใจเกี่ยวกับทักษะการคิด สิ่งที่ที่น่าสนใจคือ เด็กที่มี

อายุแตกต่างกันจะแสดงถึงการให้เหตุผลที่แตกต่างกัน โดยกลุ่มเด็กเล็กจะให้คำตอบในลักษณะคำตอบแบบไม่ใช้กระบวนการทางปัญญา (Non-cognitive) ในขณะที่กลุ่มเด็กที่โตกว่าจะให้คำตอบแบบใช้กระบวนการทางปัญญา (Cognitive) เช่น คำถามว่า “หนูรู้ได้อย่างไรว่าเพื่อนคนไหนฉลาด?” เด็กเล็กตอบว่า เพราะเขากระโดดได้สูงที่สุดในห้อง ขณะที่เด็กที่โตกว่าตอบว่าเพราะเขาสอบได้คะแนนดี

งานวิจัยที่คล้ายคลึงกัน Kurtz-Costes, McCall, Kinlaw, Wiesen, & Joyner (2005) ศึกษาพัฒนาการของเด็กเกี่ยวกับความเข้าใจและความเชื่อในเรื่องธรรมชาติของความฉลาด (Nature of intelligence) และศึกษาความแตกต่างระหว่างเชื้อชาติในการให้นิยามความฉลาด กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็นเด็กชาวอเมริกันและชาวเยอรมัน ระดับชั้นอนุบาล ประถมศึกษาปีที่ 2 และประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวนกลุ่มละ 30 คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 25 คน ศึกษาด้วยการสัมภาษณ์แบบโครงสร้าง (Structure interviews) เน้นหาคำถามเกี่ยวกับความฉลาด และการใช้ความพยายามในการเรียน และบริบทการประสบความสำเร็จในการเรียน การสัมภาษณ์นี้มีข้อความทั้งคำถามปลายเปิดและคำถามให้เลือกตอบแบบ 3 ตัวเลือก เช่น ใช่ ไม่ใช่ หรือไม่แน่ใจ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติการถดถอยแบบลอจิสติก (logistic regression) ในการจัดกลุ่มข้อมูล และใช้สถิติไคแอสควร์ (chi-square) ในการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างกลุ่มระดับชั้นเรียนและกลุ่มประเทศ ซึ่งผลการวิจัยพบว่าเด็กที่อายุมากกว่ามีแนวโน้มการเชื่อมโยงนิยามความฉลาดเกี่ยวกับความสามารถทางปัญญามากกว่าเด็กที่อายุน้อยกว่า และมุ่งไปที่ความสัมพันธ์แบบผกผันระหว่างความสามารถ (abilities) กับความพยายาม (effort) โดยเด็กที่อายุมากกว่ามองว่าความฉลาดเป็นสิ่งที่ไม่เปลี่ยนแปลง (fixed) นอกจากนี้การวิจัยยังพบความแตกต่างระหว่างเชื้อชาติอีกด้วย เช่น เด็กชาวอเมริกันเชื่อว่าเด็กที่ฉลาดกว่าจะมีความพยายามในการเรียนมากกว่า และเชื่อว่าความฉลาดเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ ในขณะที่เด็กชาวเยอรมันมองว่าความฉลาดเป็นปัจจัยที่คงทนไม่มีการเปลี่ยนแปลง

งานวิจัยอื่นๆที่ศึกษาในเรื่องความสุขของเด็ก Klassen (2008) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความสุขของเด็กกับพื้นฐานทางอารมณ์ (Temperament) การศึกษานี้มุ่งไปที่การวัดระดับความสุขด้วยแบบวัด โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กที่กำลังศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 311 คน และผู้ปกครองของเด็ก ใช้แบบวัดการสำรวจพื้นฐานทางอารมณ์ (EAS: Emotionality, Activity, and Sociability Temperament survey) แบบวัดอัตมโนทัศน์ของ Piers-Harris (Piers-Harris self-concept scale for children, 2nd edition) โดยให้เด็กให้คะแนนความสุขของตนเองด้วยมาตรวัดความสุขของ Oxford ฉบับย่อ (Oxford happiness scales, short form) และทำแบบวัดสุขภาวะเชิงอัตวิสัยของ Lyubomirsky และLepper (1999) วิเคราะห์

ข้อมูลด้วยสถิติการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory factor analyses) พบว่าพื้นฐานทางอารมณ์สามารถทำนายความสุขได้ถึง 9-29% ขึ้นอยู่กับผู้ให้คะแนน (เด็กหรือผู้ปกครอง) เด็กที่มีลักษณะเข้าสังคม ไม่ขี้อาย ไม่มีอารมณ์ที่รุนแรง และไม่ค่อยมีความวิตกกังวล จะมีคะแนนทั้งจากการให้คะแนนตนเองและการได้รับการให้คะแนนจากผู้อื่น ว่ามีความสุขมากกว่าเด็กกลุ่มอื่นๆ และเด็กที่มีคะแนนพื้นฐานทางอารมณ์ในการชอบทำกิจกรรมสูงจะมีความสุขมากกว่าจากทั้งผลการให้คะแนนตนเองและการได้รับการให้คะแนนจากผู้อื่น ซึ่งผลวิจัยนี้พบผลคู่ขนานไปกับการศึกษาในหัวข้อเดียวกันในกลุ่มผู้ใหญ่ และผลจากงานวิจัยนี้สนับสนุนวิธีการศึกษาแบบรายงานตนเองของเด็ก (self-report)

สำหรับการศึกษามุมมองของเด็กเกี่ยวกับปัญหาครอบครัว Jenkins และ Buccioni (2000) ได้ศึกษาความเข้าใจของเด็กอายุ 5 ปี 7 ปี และ 9 ปี จำนวน 60 คน ในเรื่องความขัดแย้งระหว่างคู่สมรส (Marital Conflict) และความสัมพันธ์ของคู่สมรส (Marital Relationship) วัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ ต้องการศึกษาคำตอบของเด็กที่เปลี่ยนแปลงตามช่วงวัยระหว่างกลุ่มวัย 5-9 ปี โดยศึกษาว่าเด็กมีความสามารถในการเข้าใจความซับซ้อนของพฤติกรรมของผู้ใหญ่ ที่มีสาเหตุมาจากสภาวะทางจิตใจได้หรือไม่ และเด็กมีความเข้าใจอย่างไร นอกจากนี้ยังศึกษาพัฒนาการของเด็กในเรื่องการเข้าใจบทบาททางสังคมอีกด้วย วิธีการวิจัยศึกษาโดยให้เด็กฟังเรื่องราวและตอบคำถาม เรื่องที่เล่ามีจำนวนสองเรื่อง โดยเรื่องแรกมีเนื้อหาเกี่ยวกับความขัดแย้งระหว่างพ่อกับแม่ ที่มีความคิดเห็นไม่ตรงกันในเรื่องการย้ายบ้าน และเรื่องที่สองมีเนื้อหาเกี่ยวกับตอนที่ลูกต้องแยกจากพ่อแม่ เนื้อหาจากทั้งสองเรื่องนี้ผ่านการทดสอบนำร่องเพื่อให้ความเหมาะสมกับเด็กวัย 5-9 ปี กระบวนการเก็บข้อมูลในช่วงระหว่างให้เด็กฟังเรื่องที่เล่าจะมีการถามเด็กว่า เด็กคิดว่าตัวละครในเรื่องรู้สึกอย่างไร ตัวละครน่าจะทำอะไรต่อไป โดยให้เด็กอธิบายคำตอบของโดยละเอียด ในกลุ่มเด็กเล็กชั้นอนุบาล (อายุ 5 ปี) และประถมศึกษาปีที่ 2 (อายุ 7 ปี) จะมีอุปกรณ์ประกอบการเล่า ได้แก่ ตุ๊กตาครอบครัวกับบ้านตุ๊กตา และเริ่มต้นด้วยเรื่องเกริ่นนำที่มีเนื้อหาเบาก่อน ได้แก่ เรื่องงานเลี้ยงวันเกิด สำหรับในกลุ่มเด็กโต (อายุ 9 ปี) มีการเล่าเรื่องเกริ่นนำเรื่องเดียวกันแต่ไม่มีอุปกรณ์ประกอบการเล่า ในการวิจัยเด็กจะได้รับฟังเรื่องที่เล่าคนในห้องที่ปราศจากการรบกวนในบริเวณของโรงเรียน และมีการถอดข้อความการบันทึกเสียงคำตอบของเด็กเป็นข้อความอักษรสำหรับวิเคราะห์ข้อมูล

การลงรหัสข้อมูลหลังจากการเก็บข้อมูล มีผู้ลงรหัสข้อมูลจำนวน 2 คน ประเด็นที่นำมาวิเคราะห์แบ่งออกเป็น สามประเด็นใหญ่ ได้แก่ เด็กมีความเข้าใจในทัศนคติของความขัดแย้งหรือไม่ (ให้คะแนนเป็น 0 ถ้าเด็กตอบว่ามีคนใดคนหนึ่งผิด และให้ 1 คะแนนถ้าเด็กตอบว่าเป็นความขัดแย้งระหว่างคนสองคน) ประเด็นที่สอง เด็กจะได้รับการถามว่า พ่อแม่ในเรื่องจะแก้ปัญหาความ

ขัดแย้งดังกล่าวอย่างไร (ให้คะแนนเป็น 0 ถ้าเด็กมุ่งไปที่พฤติกรรม และให้ 1 คะแนน ถ้าเด็กตอบเกี่ยวกับการแก้ไขทางจิตใจ) ประเด็นที่สาม เด็กจะได้รับการถามถึงบทบาทของเด็กในการร่วมแก้ไขความขัดแย้งนี้ (ให้คะแนนเป็น 0 ถ้าเด็กมุ่งไปที่พฤติกรรม และให้ 1 คะแนน ถ้าเด็กตอบเกี่ยวกับการแก้ไขทางจิตใจ) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติการทดสอบค่าไคแอสควร์ (Chi-square) และการทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA)

ผลการวิจัยพบความแตกต่างระหว่างช่วงวัยในการให้คำตอบในประเด็นความเข้าใจในทัศนคติของความขัดแย้ง โดยเด็กอายุ 9 ปีทุกคนให้คำตอบว่า ความขัดแย้งเป็นเรื่องระหว่างคนสองคน เด็กอายุ 7 ปีตอบรองลงมา และเด็กอายุ 5 ปีมีเพียงคนเดียวที่ให้คำตอบว่าความขัดแย้งเป็นเรื่องของคนสองคน สำหรับประเด็นที่สอง เรื่องวิธีการปัญหาของพ่อแม่ พบว่าเด็กที่โตกว่ามีการให้คำแนะนำที่มากกว่าตามลำดับอายุ และสุดท้ายประเด็นที่สาม บทบาทของลูกในการร่วมแก้ไขความขัดแย้ง ผลการวิจัยพบว่า เด็กเล็กจะพยายามทำพฤติกรรมบางอย่างเพื่อลดความขัดแย้ง ขณะที่เด็กที่โต จะพยายามใช้คำพูดไกล่เกลี่ยเพื่อสร้างข้อตกลงระหว่างพ่อแม่ นอกจากนี้ในประเด็นที่สามผลการวิเคราะห์ค่าไค-แอสควร์พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างกลุ่มอายุ 5 ปีกับกลุ่มอายุ 7 ปี แต่ไม่พบความแตกต่างระหว่างกลุ่มอายุ 7 กับ 9 ปี ซึ่งผลการวิเคราะห์ ANOVA พบว่าเด็กที่อายุต่างกันจะมีความเข้าใจที่ต่างกันในเรื่องของผลของการกระทำของพ่อที่มีต่อแม่ และผลของการกระทำของแม่ที่มีต่อพ่อ โดยจากการวิเคราะห์ Post Hoc test เด็กอายุ 5 ปีต่างจากเด็กอายุ 7 ปีและ 9 ปี อย่างไรก็ตามไม่พบความแตกต่างระหว่างเด็กอายุ 7 ปีกับเด็กอายุ 9 ปี นอกจากนี้สำหรับประเด็นความเข้าใจของเด็กต่อบทบาทของคู่สมรส ผลการวิจัยพบความแตกต่างระหว่างวัยในการเข้าใจบทบาทของคู่สมรสแยกออกจากบทบาทของพ่อแม่ โดยเด็กอายุ 5 ปี มีความสามารถในการแยกความแตกต่างทางบทบาทนี้ได้เป็นอย่างดี

โดยสรุปจากการทบทวนงานวิจัยทำให้ทราบได้ว่า มีงานวิจัยหลายงานวิจัยที่สนับสนุนผลการรายงานตนเองของเด็ก (self-report) และมีการพบแนวโน้มความแตกต่างระหว่างอายุในการศึกษามโนทัศน์ที่มีความเป็นนามธรรมเรื่องต่างๆ รวมถึงการพบความแตกต่างระหว่างช่วงวัยในการศึกษาที่มาของความสุขในเด็กอีกด้วย ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวได้นำเสนอว่าเด็กตั้งแต่อายุ 5 ปี ก็มีความสามารถในการอธิบายตอบคำถามในเรื่องต่างๆ ได้ และงานวิจัยยังบอกอีกว่าเด็กเล็กก็มีความสามารถในการเข้าใจความขัดแย้งที่เกิดในครอบครัว นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่ศึกษามโนทัศน์ความสุขของเด็กที่แบ่งประเภทมโนทัศน์ความสุขตามลักษณะของคำตอบที่เด็กให้ ซึ่งได้แก่คำตอบที่เป็นปัจจัยภายในและคำตอบที่เป็นปัจจัยภายนอก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาโน้ตทัศน์ความสุขของเด็กไทย
2. ศึกษารูปแบบคำตอบของมโนทัศน์ความสุขในลักษณะความสุขมาจากภายในและความสุขที่มาจากภายนอก
3. เปรียบเทียบมโนทัศน์ความสุขของเด็กไทยในครอบครัวพ่อแม่อยู่ด้วยกันและครอบครัวที่พ่อแม่หย่าร้างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้ศึกษามโนทัศน์เกี่ยวกับความสุขของเด็กแต่ละช่วงวัย ศึกษาในกลุ่มตัวอย่างเด็กที่ศึกษาอยู่ในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 3 ประถมศึกษาปีที่ 3 และประถมศึกษาปีที่ 6 ที่อาศัยอยู่ในเมืองใหญ่ (กรุงเทพมหานคร และเชียงใหม่) มาจากครอบครัวที่พ่อแม่อยู่ด้วยกัน และพ่อแม่หย่าร้างกัน ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบอุบัติเหตุ (Accidental sampling) ตามกลุ่มอายุที่ผู้วิจัยกำหนด และเก็บข้อมูลเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับความยินยอมจากผู้ปกครองให้เข้าร่วมการวิจัย

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. **มโนทัศน์ของความสุขของเด็ก** หมายถึง ความเข้าใจหรือความคิดเห็นของเด็กที่นึกขึ้นได้ ระลึกได้ มีความทรงจำ หรือมีประสบการณ์ สามารถบรรยายเป็นคำพูดได้ เกี่ยวกับภาพรวมของความสุขที่อยู่ในความคิดของบุคคล ซึ่งอาจประกอบไปด้วย สภาวะที่เรียกว่าความสุข รูปแบบความสุข นิยามของความสุข สิ่งที่ทำให้เกิดความสุข เป็นต้น ศึกษาโดยการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ด้วยข้อคำถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากแนวคิดของ Lu (2001) Street et al. (2003) และ Burke & Williams (2009)
2. **การสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structure interview)** หมายถึงการสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้างกลุ่มข้อคำถามที่ต้องการศึกษา มีความยืดหยุ่นในการถาม ผู้สัมภาษณ์สามารถเลือกปรับใช้ให้เหมาะสมหรือเปลี่ยนลำดับข้อคำถามตามสถานการณ์และตามผู้เข้ารับการสัมภาษณ์แต่ละบุคคล อาจมีคำถามเพิ่มเติมที่แตกต่างไปตามรายบุคคลเพื่อให้เกิดความเข้าใจในคำตอบ ในการสัมภาษณ์จะทำการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างรายบุคคลในห้องที่สงบและไม่มีการรบกวน

3. **นิยามของความสุข (Definitions of happiness)** คือ การอธิบายความหมายของความสุข ศึกษาจากผลการสัมภาษณ์รายบุคคลด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างตามข้อคำถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากแนวคิดของ Lu (2001) Street et al. (2003) และ Burke & Williams (2009)
4. **ลักษณะที่บ่งบอกถึงคนที่มีความสุข (Characters of a happy person)** คือ การอธิบายคุณสมบัติเฉพาะตัวที่บ่งบอกถึงคนที่มีความสุข ศึกษาจากผลการสัมภาษณ์รายบุคคลด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างตามข้อคำถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากแนวคิดของ Lu (2001) Street et al. (2003) และ Burke & Williams (2009)
5. **ที่มาของความสุข (Causes of happiness)** คือ ต้นกำเนิดของความสุข หรือ สาเหตุที่ทำให้ความสุขเกิดขึ้น ศึกษาจากผลการสัมภาษณ์รายบุคคลด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างตามข้อคำถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากแนวคิดของ Lu (2001) Street et al. (2003) และ Burke & Williams (2009)
6. **คำตอบแบบภายใน (Intrinsic responses)** คือ คำตอบของเด็กที่ระบุไปในทิศทางที่ว่าความสุขถูกกำหนดด้วยปัจจัยภายใน เป็นความสุขที่ริเริ่มมาจากภายในตัวเด็กเอง ไม่ใช่จากสิ่งแวดล้อมภายนอก ประเมินด้วยเกณฑ์ตามแนวคิดของ Street et al. (2003)
7. **คำตอบแบบภายนอก (Extrinsic responses)** คือ คำตอบของเด็กที่ระบุไปในทิศทางที่ว่าความสุขถูกกำหนดด้วยปัจจัยภายนอก เป็นการทำงานของปัจจัยภายนอก ความสุขจะขึ้นอยู่กับการบรรลุสิ่งที่ต้องการ หรือ สภาพการณ์ภายนอก ประเมินด้วยเกณฑ์ตามแนวคิดของ Street et al. (2003)

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงลักษณะการให้คำตอบของมโนทัศน์ความสุขในเด็กแต่ละกลุ่มวัย
2. ทราบถึงแนวโน้มเปลี่ยนแปลงลักษณะคำตอบมโนทัศน์ความสุขที่อาจพบในช่วงวัย
3. สร้างความกระจ่างในแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพัฒนาการที่ส่งผลต่อความเข้าใจ และการอธิบายความสุขของเด็ก
4. ทราบถึงแนวโน้มการให้คำตอบมโนทัศน์ความสุขในเด็กที่มาจากครอบครัวพ่อแม่อยู่ด้วยกันและครอบครัวหย่าร้าง

บทที่ 2

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามโนทัศน์ความสุขของเด็ก 3 ช่วงวัยด้วยการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยศึกษาในกลุ่มตัวอย่างระดับชั้นอนุบาลปีที่ 3 ประถมศึกษาปีที่ 3 และประถมศึกษาปีที่ 6 ศึกษารูปแบบคำตอบมโนทัศน์ความสุขที่มีลักษณะความสุขมาจากภายในและความสุขที่มาจากภายนอก และศึกษาเปรียบเทียบระหว่างเด็กที่อยู่ในครอบครัวพ่อแม่อยู่ด้วยกัน และครอบครัวที่พ่อแม่หย่าร้างกัน โดยรายละเอียดการวิจัยมีดังต่อไปนี้

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 3 ประถมศึกษาปีที่ 3 และประถมศึกษาปีที่ 6 อาศัยอยู่ในเมืองใหญ่ (กรุงเทพมหานคร และเชียงใหม่) ทั้งสิ้นจำนวน 176 คน

1. กลุ่มตัวอย่างที่มาจากครอบครัวพ่อแม่อยู่ด้วยกัน 142 คน แบ่งออกเป็น
 - อนุบาลปีที่ 3 จำนวน 50 คน เป็นเพศชาย 24 คน เพศหญิง 26 คน
 - ประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 50 คน เป็นเพศชาย 18 คน เพศหญิง 32 คน
 - ประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 42 คน เพศชาย 11 คน เพศหญิง 31 คน
2. กลุ่มตัวอย่างที่มาจากครอบครัวที่พ่อแม่หย่าร้าง 34 คน แบ่งออกเป็น
 - อนุบาลปีที่ 3 จำนวน 6 คน เป็นเพศชาย 6 คน
 - ประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 14 คน เป็นเพศชาย 8 คน เพศหญิง 6 คน
 - ประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 14 คน เป็นเพศชาย 7 คน เพศหญิง 7 คน

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบอุบัติเหตุ (Accidental sampling) ตามกลุ่มอายุที่ผู้วิจัยกำหนด และเก็บข้อมูลเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับความยินยอมจากผู้ปกครองให้เข้าร่วมการวิจัย

การออกแบบงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ออกแบบการวิจัยให้เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structure interview) ที่มีแนวทางตามเทคนิคการสัมภาษณ์กึ่งคลินิก (Semi-clinical interview) (Piaget, 1975; Elkind, 1964; Hunting, 1997; Ginsburg, 1997) คือ มีโครงสร้างคำถามแต่มีความยืดหยุ่นในการใช้ลำดับคำถาม ให้เด็กหาคำตอบโดยใช้การเชื่อมโยงอิสระ

มโนทัศน์ความสุขในการวิจัยครั้งนี้ศึกษา 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านนิยามของความสุข 2) ด้านลักษณะที่บ่งบอกถึงคนที่มีความสุข และ 3) ด้านที่มาของความสุข ข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ สร้างจากแนวคิดของ Street et al. (2003) Lu (2001) และ Burke & Williams (2009) โครงสร้างคำถามหลักประกอบด้วยข้อคำถาม 3 ด้านใหญ่ ได้แก่ นิยามของความสุข (2 ข้อ) ลักษณะที่บ่งบอกถึงคนที่มีความสุข (3 ข้อ) และที่มาของความสุข (2 ข้อ) รวมทั้งสิ้นเป็นข้อคำถามจำนวน 7 ข้อ ผ่านความเห็นชอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ 2 ท่าน (ภาคผนวก ก) และผ่านการทดสอบนำร่อง (Pilot study) กับกลุ่มตัวอย่างในช่วงวัยเดียวกับกลุ่มตัวอย่างจริง

เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการวิจัย

1. โครงสร้างข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ สร้างจากแนวคิดของ Street et al. (2003) Lu (2001) และ Burke & Williams (2009) โครงสร้างคำถามหลักประกอบด้วยข้อคำถาม 3 ด้านใหญ่ ได้แก่ นิยามของความสุข (2 ข้อ) ลักษณะที่บ่งบอกถึงคนที่มีความสุข (3 ข้อ) และที่มาของความสุข (2 ข้อ) รวมทั้งสิ้นเป็นข้อคำถามจำนวน 7 ข้อ
2. อุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องที่กลุ่มตัวอย่างสามารถใช้ช่วยในการอธิบายคำตอบ อาทิ ตุ๊กตาผ้า กระดาษ ดินสอ ยางลบ ดินสอสี

โครงสร้างคำถามการสัมภาษณ์มโนทัศน์ความสุขของเด็ก

จากการทบทวนวรรณกรรมเรื่องการศึกษา มโนทัศน์ความสุข ผู้วิจัยสร้างโครงสร้างคำถามเกี่ยวกับความสุขขึ้นจากแนวคิดของ Street และคณะ (2003) Lu (2001) และ Burke & Williams (2009) โดยโครงสร้างคำถามในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 3 ด้านใหญ่ ได้แก่

1. นิยามของความสุข (2 ข้อย่อย)
2. ลักษณะที่บ่งบอกถึงคนที่มีความสุข (3 ข้อย่อย)
3. ที่มาของความสุข (2 ข้อย่อย)

คำถามในแต่ละด้านประกอบด้วยข้อคำถามย่อยที่เฉพาะเจาะจงรายด้าน โดยคำถามแต่ละข้อจะมีวัตถุประสงค์ในการถาม และได้รับจากตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ 2 ท่าน (ภาคผนวก ก) และนำไปทดสอบนำร่องกับกลุ่มตัวอย่างที่คล้ายกลุ่มตัวอย่างจริง เนื้อหาเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อเข้าถึงรายละเอียดที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา อาจมีคำถามเพิ่มเติมเพื่อความกระจ่างของข้อมูลที่แตกต่างไปตามรายบุคคล เช่น คำถามเพื่อสร้างความคุ้นเคยกับเด็ก (Rapport) คำถามเพื่อตรวจสอบความคงทนของคำตอบ

ในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยมีการใช้เทคนิคการชี้นำเชิงขัดแย้ง (Counter-suggestion) เพื่อตรวจสอบความคงทนของคำตอบของเด็ก ในกรณีที่คำตอบของเด็กดูน่าสงสัย ผู้สัมภาษณ์จะลองถามชี้นำในสิ่งที่ตรงข้าม กรณีที่คำตอบเป็นคำตอบประเภทเดาสุ่ม หรือตอบแบบตามการชี้นำ คำตอบจะเปลี่ยนแปลงและไม่คงทน เกณฑ์การตรวจสอบคือ เมื่อผู้สัมภาษณ์ใช้เทคนิคการถาม เด็กต้องยืนยันคำตอบแบบเดิมอย่างน้อย 3 ครั้ง ผู้วิจัยจึงจะจัดว่าคำตอบนั้นมีความคงทน

ตาราง 2.1

แสดงโครงสร้างคำถามทั้ง 3 ด้าน ข้อคำถามย่อย และวัตถุประสงค์การถาม

โครงสร้างคำถาม	ข้อคำถาม	วัตถุประสงค์การถาม
นิยามของความสุข (Definitions)	1. หนูรู้จักความสุขหรือไม่ ความสุขคืออะไร	- หานิยามจากความคิดเห็น
	2. สมมติว่า ถ้ามีคนที่ไม่เคยรู้จัก ความสุขมาก่อน หนูจะเล่าให้เค้าฟัง ยังไง ให้เค้ารู้จักความสุข	- ใช้คำถามที่ง่ายขึ้น เพื่อช่วยใน กระบวนการคิดหาคำตอบ - เพื่อทบทวนความหมายเกี่ยวกับ ความสุขอีกครั้ง - เพื่อสำรวจความเหมือนและความ แตกต่างจากการตอบครั้งแรก
ลักษณะที่บ่งบอกถึงคนที่มีความสุข (Characters of a happy person)	3. หนูเป็นยังไงบ้าง รู้สึกยังไงบ้างเวลามี ความสุข (หรือ หนูทำอะไรบ้างเวลา ที่มีความสุข) หมายเหตุ ถามข้อความในวงเล็บกรณี เด็กบอกว่าไม่ทราบจะอธิบายอย่างไร หรือ เด็กเงียบไปนานเกิน 3 นาที	- ให้ใคร่ครวญถึงประสบการณ์ของ ตนเองที่มี เกี่ยวกับความสุข - กรณีไม่สามารถอธิบายความรู้สึก ผู้สัมภาษณ์จะขอให้อธิบาย พฤติกรรมที่ทำแทน

ตาราง 2.1 (ต่อ)

โครงสร้างคำถาม	ข้อความคำถาม	วัตถุประสงค์คำถาม
ลักษณะที่บ่งบอกถึงคนที่มีความสุข (Characters of a happy person) (ต่อ)	4. คนที่มีความสุขมีลักษณะอย่างไร	<ul style="list-style-type: none"> - ให้นักถึงลักษณะที่สังเกตได้ หรือลักษณะตนเองที่รับรู้ เกี่ยวกับบุคคลที่ทำให้สามารถระบุว่าบุคคลนั้นมีความสุข - ถามเพื่อสำรวจเปรียบเทียบกับประสบการณ์ของเด็ก
	5. ใครคือคนที่หนูคิดว่าเขามีความสุขที่สุด / ทำไมหนูถึงคิดว่าเขามีความสุขที่สุด	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้คำถามที่เฉพาะเจาะจงขึ้น เพื่อช่วยในกระบวนการคิดหาคำตอบ <u>หมายเหตุ</u> คำตอบในข้อนี้อาจไม่นำมาวิเคราะห์ข้อมูล ถ้าหากคำตอบไม่สอดคล้องกับคำตอบในข้อที่ 3 และข้อที่ 4
ที่มาของความทุกข์ (Causes)	6. อะไรบ้างทำให้หนูมีความสุข	<ul style="list-style-type: none"> - ให้ระบุสิ่งที่ทำให้ตนเองมีความสุข ที่มาของความทุกข์
	7. แล้วสำหรับคนอื่นๆล่ะ อะไรทำให้เขามีความสุขได้บ้าง (ลองนึกถึงเพื่อน) <u>หมายเหตุ</u> ใช้ข้อความในวงเล็บกรณีที่เด็กบอกว่าไม่ทราบจะอธิบายอย่างไร หรือ เด็กเงียบไปนานเกิน 3 นาที	<ul style="list-style-type: none"> - คำถามต่อเนื่องจากคำถามในข้อที่ 6 เพื่อขยายความ หรือกระตุ้นความคิดอื่นๆ เกี่ยวกับที่มาของความทุกข์

กระบวนการจัดการกับข้อมูลก่อนนำมาวิเคราะห์

ขั้นตอนการจำแนกเนื้อหาคำตอบ (Content analysis)

1. ผู้วิจัยและผู้ช่วยการวิจัย นับจำนวนคำตอบรวมรายด้านของเด็กแต่ละคน (ด้านนิยามของความสุข, ด้านลักษณะที่บ่งบอกถึงคนที่มีความสุข, ที่ด้านมาของความสุข) จากนั้นพิจารณาคำตอบของเด็กทีละคำตอบ ว่าคำตอบใดบ้างที่ถูกกำหนดโดยปัจจัยภายใน หรือคำตอบใดบ้างที่ถูกกำหนดโดยปัจจัยภายนอก ตามเกณฑ์ที่กำหนดโดยไม่นับคำตอบที่ซ้ำในเด็กคนเดียวกัน
2. ผู้วิจัยและผู้ช่วยการวิจัยซึ่งเป็นผู้ลงรหัสข้อมูล นับจำนวนคำตอบที่เป็นภายใน และคำตอบที่เป็นภายนอกของเด็กแต่ละคน บันทึกข้อมูลลงตารางบันทึกผล
3. หาคุณภาพของข้อมูล ด้วยวิธีการคำนวณเปอร์เซ็นต์ความสอดคล้องระหว่างผู้ลงรหัสแต่ละคน (Percentage agreement) นับผลการจัดกลุ่มคำตอบที่ประเมินตรงกันเป็น 1 คะแนน และนับผลการประเมินที่ต่างกันเป็น 0 คะแนน และนำมาคำนวณตามสูตรดังนี้

$$\text{เปอร์เซ็นต์ความสอดคล้องระหว่างผู้ลงรหัส} = \frac{\text{จำนวนกรณีศึกษาที่ประเมินตรงกัน}}{\text{จำนวนกรณีศึกษาทั้งหมด}} \times 100$$
4. นำข้อมูลที่ผ่านมาการหาคุณภาพของข้อมูล คำนวณเปอร์เซ็นต์คำตอบหลักของกลุ่มตัวอย่างรายบุคคล เพื่อแสดงให้เห็นว่าคำตอบประเภทใด (ภายใน-ภายนอก) ที่เป็นคำตอบหลักของบุคคลนั้น

การฝึกผู้ช่วยการวิจัยในการลงรหัสข้อมูล

ผู้วิจัยฝึกผู้ช่วยการวิจัยที่จะเป็นผู้ลงรหัสข้อมูล (Coder) โดยฝึกการลงรหัสข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่ได้จากกรณีศึกษา ต้องผ่านการตัดสินใจที่มีเปอร์เซ็นต์ความสอดคล้องของข้อมูลกรณีศึกษาละ 90% จำนวน 10 กรณีศึกษา รายละเอียดเป็นไปตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยและผู้ช่วยการวิจัยซึ่งผู้ลงรหัสข้อมูล อ่านข้อมูลจากสถานการณ์จำลอง และจัดคำตอบเข้ากลุ่มตามเกณฑ์ ผู้ลงรหัสข้อมูล (coder) แต่ละคนจะไม่ทราบข้อมูลการลงรหัสของผู้ลงรหัสคนอื่น (Blind-coder)
2. เมื่อได้คำตอบที่จัดเข้าตามเกณฑ์ นำการจัดคำตอบของผู้วิจัยและผู้ช่วยการวิจัย หาเปอร์เซ็นต์ความสอดคล้อง
3. ในกรณีที่มีการลงรหัสข้อมูลที่ขัดแย้งกัน จะมีการอภิปรายผลการลงรหัสข้อมูลร่วมกันระหว่างผู้ลงรหัสข้อมูล เพื่อให้เหตุผลสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน และหาข้อตกลงร่วมกันในการตัดสินใจ

4. ผู้ช่วยการวิจัยที่ผ่านการฝึกหลักสูตรข้อมูล ต้องผ่านการตัดสินใจที่มีเปอร์เซ็นต์ความสอดคล้องของข้อมูลกรณีศึกษาละ 90% ทั้ง 10 กรณีศึกษา จึงจะสามารถเป็นผู้ลงรหัสข้อมูลจากการเก็บข้อมูลจริงได้
5. ในการเก็บข้อมูลจริง กรณีที่ผู้ลงรหัสมีความเห็นไม่ตรงกัน คำตอบนั้นจะได้รับการตัดสินใจจากผู้ทรงคุณวุฒิ

เกณฑ์การจัดประเภทคำตอบ

เกณฑ์การจัดกลุ่มเนื้อหาคำตอบที่เด็กให้เกี่ยวกับมโนทัศน์ความสุข จากแนวคิดตามงานวิจัยของ Street et al. (2003) แบ่งคำตอบของเด็กที่ได้จากการสัมภาษณ์ออกเป็นสองประเภทหลัก ได้แก่

คำตอบแบบภายใน (Intrinsic responses) คือ ความสุขถูกกำหนดด้วยปัจจัยภายใน เป็นความสุขที่ริเริ่มมาจากภายในตัวเด็กเอง ไม่ใช่จากสิ่งแวดล้อมภายนอก อาทิ พฤติกรรมของตนเอง ความคิด สภาวะทางจิตใจอารมณ์ความรู้สึก และความเชื่อ ฯลฯ ตัวอย่างคำตอบ

- ด้านนิยามความสุข เช่น การมีอารมณ์ดี ความสนุกรื่น ความสบาย การที่ไม่เครียด
- ด้านลักษณะที่บ่งบอกถึงคนที่มีความสุข เช่น คนที่สบายดี คนที่รู้สึกว่าคุณเองไม่มีความสุขทุกข
- ด้านที่มาของความสุข เช่น เพราะมีความรัก เพราะเป็นคนดี เพราะเรียนเก่ง

คำตอบแบบภายนอก (Extrinsic responses) คือ ความสุขถูกกำหนดด้วยปัจจัยภายนอก เป็นการทำงานของปัจจัยภายนอก ความสุขคือผลลัพธ์จากสิ่งภายนอก อาทิ เหตุการณ์ สถานการณ์ ประสบการณ์ บุคคล สิ่งของ ฯลฯ ตัวอย่างคำตอบ

- ด้านนิยามความสุข เช่น การที่พ่อแม่พาไปเที่ยว การได้กินขนม การอยู่กับคนที่รัก การที่คนอื่นทำสิ่งดีๆ ให้
- ด้านลักษณะที่บ่งบอกถึงคนที่มีความสุข เช่น คนที่ได้ทำงานดีๆ คนที่มีคนดูแล คนที่หน้าตาดี
- ด้านที่มาของความสุข เช่น เพราะได้ของเล่น เพราะอยู่กับครอบครัว เพราะสอบได้คะแนนดี เพราะไปว่ายน้ำ เพราะได้รับคำชม เพราะทำงานเสร็จตรงเวลา

การคำนวณเปอร์เซ็นต์ของคำตอบหลัก

ในการนำข้อมูลมาวิเคราะห์ผู้วิจัยได้คำนวณคำตอบของกลุ่มตัวอย่างเป็นค่าร้อยละ เพื่อแสดงให้เห็นว่าคำตอบแบบใดที่เป็นคำตอบหลักของบุคคลนั้น กลุ่มตัวอย่างแต่ละคนอาจให้คำตอบจำนวนไม่เท่ากัน เพื่อให้สามารถเปรียบเทียบกันได้ ผู้วิจัยคำนวณคำตอบของเด็กแต่ละคน

ในแต่ละด้าน (ด้านนิยามของความสุข, ด้านลักษณะที่บ่งบอกถึงคนที่มีความสุข, และด้านที่มาของความสุข) คิดเป็น 100 เปอร์เซนต์สำหรับด้านนั้น ในเด็กแต่ละคนจะประกอบไปด้วยคำตอบแบบภายในและคำตอบแบบภายนอก คิดเป็นเปอร์เซนต์ย่อย ดังตัวอย่างที่นำเสนอในตารางที่ 2.2

ตาราง 2.2

ตัวอย่างการคำนวณคำตอบหลักรายบุคคลเป็นเปอร์เซนต์

ข้อมูลจากเด็ก รหัส 3B/3	จำนวนคำตอบ รวมรายด้าน	คำตอบหลัก	
		ภายนอก	ภายใน
ด้านนิยามของความสุข คำนวณเป็นเปอร์เซนต์	4 คำตอบ 100.00%	2 คำตอบ 50.00%	2 คำตอบ 50.00%
ด้านลักษณะที่บ่งบอกถึงคนที่มีความสุข คำนวณเป็นเปอร์เซนต์	5 คำตอบ 100.00%	1 คำตอบ 20.00%	4 คำตอบ 80.00%
ด้านที่มาของความสุข คำนวณเป็นเปอร์เซนต์	3 คำตอบ 100.00%	3 คำตอบ 100.00%	0 คำตอบ 0.00%

กระบวนการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนเตรียมการวิจัย

1. ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับความสุขและวิธีการศึกษามโนทัศน์ของเด็ก
2. สร้างโครงสร้างคำถามเกี่ยวกับความสุขขึ้นจากแนวคิดของ Street และคณะ (2003) Lu (2001) และ Burke & Williams (2009)
3. นำเสนอข้อคำถามแก่อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อพิจารณาตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ปรับปรุงแก้ไขข้อความจนมีความเหมาะสม
4. นำชุดข้อคำถามที่ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ทดสอบนำร่อง (pilot study) กับกลุ่มตัวอย่างที่คล้ายกลุ่มตัวอย่างจริง เพื่อนำผลที่ได้มาประยุกต์ใช้ป้องกันความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น และเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับการวิจัย
5. ฝึกผู้ช่วยการวิจัยที่จะเป็นผู้ลงรหัสข้อมูล (coder) โดยฝึกการลงรหัสข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่ได้จากกรณีศึกษาจากการทดสอบนำร่อง (pilot study)
6. ติดต่อโรงเรียนที่จะเข้าขอเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างแต่ละระดับชั้นเรียน
7. ส่งจดหมายขอเข้าไปเก็บข้อมูลกับทางโรงเรียน เมื่อทางโรงเรียนอนุญาตให้เข้าเก็บข้อมูล ส่งจดหมายขอความยินยอมจากผู้ปกครองเพื่อให้นักเรียนเข้าร่วมการวิจัย

8. สำหรับกลุ่มตัวอย่างเด็กอนุบาล ก่อนวันที่จะเข้าไปทำการสัมภาษณ์จริง ผู้วิจัยจัดให้ มีเวลาทำกิจกรรมร่วมกับเด็ก อาทิ การเล่นนิทาน และร่วมทำกิจกรรมในชั้นเรียนกับ เด็ก เพื่อสร้างความคุ้นเคยระหว่างผู้สัมภาษณ์และกลุ่มตัวอย่าง

ขั้นตอนการสัมภาษณ์

9. สัมภาษณ์เด็กรายบุคคล ในสถานที่และเวลาที่โรงเรียนจัดให้ เป็นสถานที่สงบและ ปราศจากการรบกวนจากบุคคลภายนอก ระหว่างการสัมภาษณ์มีการบันทึกเสียงการ สัมภาษณ์
10. ก่อนการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างทุกคนจะได้ฟังคำถามเกริ่นนำจากผู้สัมภาษณ์ เหมือนกันทุกคน คือ หนูรู้จักความสุขหรือไม่? ซึ่งคำถามข้อนี้จะไม่นำไปวิเคราะห์ ข้อมูลเพราะถือเป็นเพียงคำถามเกริ่นนำเข้าสู่เรื่อง
11. เด็กแต่ละคนจะได้รับการถามตามข้อคำถามทั้ง 7 ข้อที่ผู้วิจัยเตรียมไว้ ลำดับการถาม แต่ละข้อเป็นไปตามรายบุคคล เพื่อเปิดโอกาสให้เชื่อมโยงความคิดอย่างอิสระ
12. กรณีที่ผู้สัมภาษณ์เกิดข้อสงสัยว่าเด็กไม่เข้าใจคำถาม หรือตอบคำถามไปในทิศทาง อื่นที่ไม่เกี่ยวกับหัวข้อ ผู้สัมภาษณ์จะถามคำถามใหม่อีกครั้ง โดยถามคำถามที่มี เนื้อหาเดิมแต่ใช้ประโยคอื่น หากคำตอบยังวกวนไปมาเหมือนเดิมเกินสามครั้ง ผู้ สัมภาษณ์จะสัมภาษณ์ต่อจนครบตามข้อคำถาม และให้ของที่ระลึก แต่จะตัดข้อมูล ของเด็กคนนี้ออกจากวิจัย
13. ในการสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่างสามารถใช้อุปกรณ์ที่ผู้วิจัยจัดเตรียมให้ เช่น ตุ๊กตาผ้า กระดาษ ดินสอ และดินสอสี ในการอธิบายคำตอบ
14. การสัมภาษณ์แต่ละบุคคลใช้เวลาการสัมภาษณ์ตามความเหมาะสมของ ความสามารถในให้ความสนใจต่อเนื้อของของกลุ่มตัวอย่างแต่ละวัย โดยภาพรวมกลุ่ม ตัวอย่างอายุ 5-8 ปี ควรใช้เวลา 10-20 นาที กลุ่มตัวอย่างอายุ 10-12ปี ให้ความสนใจต่อเนื้อได้ 35-50 นาที (Hunting, 1997) ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยกำหนดเวลาสูงสุด ในการสัมภาษณ์แต่ละครั้งไม่เกิน 45 นาที เด็กเล็กสามารถลุกเดินได้ขณะสัมภาษณ์ และใน 1 ช่วงเวลา (45 นาที) กลุ่มตัวอย่างต้องได้รับการถามคำถามครบทั้ง 7 ข้อ หากผู้วิจัยไม่สามารถถามคำถามแก่กลุ่มตัวอย่างได้ครบทุกข้อใน 1 ช่วงเวลา (45 นาที) ผู้วิจัยจะจบการสัมภาษณ์ครั้งนั้นและจัดเวลาเข้าสัมภาษณ์ใหม่ในวันถัดไป

ขั้นตอนการวิเคราะห์ผลการวิจัย

15. นำข้อมูลที่ได้ถอดข้อความจากการบันทึกเสียงเป็นข้อความสำหรับอ่าน
16. นำคำตอบที่ได้มาลงรหัสข้อมูล (data coding) เพื่อจัดข้อมูลทั้งหมดเข้ากลุ่มลักษณะคำตอบตามเกณฑ์ที่ระบุไว้ โดยผู้ลงรหัสข้อมูลผ่านการฝึกฝนการลงรหัสข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้จนมีความชำนาญ
17. ผู้ลงรหัสข้อมูล (coder) แต่ละคนจะไม่ทราบข้อมูลการลงรหัสของผู้ลงรหัสคนอื่น (blind-coder) เพื่อป้องกันความลำเอียงที่อาจเกิดขึ้นในการลงรหัสข้อมูล จากนั้นนำข้อมูลมาหาเปอร์เซ็นต์ความสอดคล้องระหว่างผู้ลงรหัสแต่ละคน (percentage agreement) ในกรณีที่ผู้ลงรหัสมีความเห็นไม่ตรงกัน คำตอบนั้นจะได้รับการตัดสินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ
18. นำข้อมูลที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพด้วยการหาความสอดคล้องระหว่างผู้ลงรหัส (Inter-coder reliability) นำมาวิเคราะห์ผลด้วยกระบวนการทางสถิติและนำเสนอผลการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบอุบัติเหตุ (accidental sampling) และเก็บข้อมูลเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับความยินยอมจากผู้ปกครองให้เข้าร่วมการวิจัย สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเป็นรายบุคคล ในสถานที่เงียบสงบปราศจากการรบกวน เป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ขณะสัมภาษณ์มีการขออนุญาตจากผู้ปกครองเพื่อบันทึกเสียง หลังสัมภาษณ์ถอดข้อความเสียงเป็นข้อความอักษร เพื่อลงรหัสข้อมูล (data coding) และจัดกลุ่มคำตอบเข้าตามเกณฑ์ ผู้ลงรหัสข้อมูล (coder) มี 3 คน คือผู้สัมภาษณ์และผู้ช่วยวิจัยอีก 2 คน แต่ละคนจะไม่ทราบข้อมูลการลงรหัสของผู้ลงรหัสคนอื่น (blind-coder) เพื่อป้องกันความลำเอียงที่อาจเกิดขึ้นในการลงรหัสข้อมูล ในงานวิจัยนี้มีค่าเปอร์เซ็นต์ความสอดคล้องระหว่างผู้ลงรหัส

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. สำหรับมโนทัศน์แต่ละด้าน นับจำนวนคำตอบทั้งหมดของเด็กแต่ละคน โดยไม่นับคำตอบที่ซ้ำ และจัดแต่ละคำตอบที่เข้าสู่คำตอบหลัก 2 ประเภท คือ แบบภายใน (intrinsic responses) และแบบภายนอก (extrinsic responses) ตามเกณฑ์ที่กำหนด
2. คำนวณเปอร์เซ็นต์คำตอบหลักแบบภายใน และแบบภายนอกของเด็กแต่ละคน เพื่อแสดงให้เห็นสัดส่วนคำตอบของเด็กเป็นรายบุคคล สำหรับมโนทัศน์แต่ละด้าน
3. การหาคุณภาพของข้อมูล คำนวณเปอร์เซ็นต์ความสอดคล้องระหว่างผู้ลงรหัสแต่ละคน (percentage agreement) โดยนับผลการจัดกลุ่มคำตอบที่ตรงกันระหว่างผู้ลงรหัสแต่ละคำตอบนับเป็น 1 คะแนน และการประเมินที่ต่างกันนับเป็น 0 คะแนน และนำมาคำนวณตามสูตรดังนี้

$$\text{เปอร์เซ็นต์ความสอดคล้องระหว่างผู้ลงรหัส} = \frac{\text{จำนวนกรณีศึกษาที่ประเมินตรงกัน}}{\text{จำนวนกรณีศึกษาทั้งหมด}} \times 100$$

4. วิเคราะห์ด้วยกระบวนการทางสถิติ แสดงความถี่และค่าเปอร์เซ็นต์ของจำนวนคำตอบของเด็ก เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกลุ่มระดับชั้นด้วยสถิติการทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA) และเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่มาจากครอบครัวพ่อแม่อยู่ด้วยกันและพ่อแม่หย่าร้างกัน ด้วยสถิติทดสอบค่าที (t-test)

บทที่ 3

ผลการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษานิทัศน์ความสุขของเด็กไทยใน 3 ด้าน คือ ด้านนิยามของความสุข ด้านลักษณะที่บ่งบอกถึงคนที่มีความสุข และด้านที่มาของความสุข โดยศึกษานิทัศน์ความสุขของเด็ก เป็นความสุขในรูปแบบใดระหว่างความสุขที่มาจากภายในและมีความสุขที่มาจากภายนอก ด้วยวิธีการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างรายบุคคล ศึกษาในกลุ่มตัวอย่างเด็กระดับชั้นอนุบาลปีที่ 3 ประถมศึกษาปีที่ 3 และประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มาจากครอบครัวพ่อแม่อยู่ด้วยกันและครอบครัวพ่อแม่หย่าร้าง

นำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 3 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 การแจกแจงข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างด้วยสถิติเชิงพรรณนา

- 1.1 แสดงความถี่และค่าร้อยละ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ระดับชั้นการศึกษา เพศ รูปแบบครอบครัว
- 1.2 แสดงผลการหาคุณภาพข้อมูลแสดงค่าเปอร์เซ็นต์ความสอดคล้องระหว่างผู้ลงรหัสข้อมูล

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงอนุมาน

- 2.1 การวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกลุ่มระดับชั้นด้วยสถิติการทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA)
- 2.2 ผลการเปรียบเทียบรายคู่ (Post hoc Comparison) ระหว่างกลุ่มระดับชั้น

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าตอบระหว่างกลุ่มรูปแบบครอบครัว

- 3.1 วิเคราะห์เปรียบเทียบค่าตอบระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่พ่อแม่อยู่ด้วยกันและกลุ่มตัวอย่างที่พ่อแม่หย่าร้างกัน ด้วยสถิติการทดสอบค่าที (t -test)

ตอนที่ 1 การแจกแจงข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างด้วยสถิติเชิงพรรณนา

การแจกแจงข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา แบ่งออกเป็นกรนำเสนอความถี่ และค่าร้อยละ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ระดับชั้นการศึกษา เพศ รูปแบบครอบครัว และการแสดงผล การหาคุณภาพของข้อมูลโดยแสดงค่าเปอร์เซ็นต์ความสอดคล้องระหว่างผู้ลงรหัสข้อมูล ดังที่ นำเสนอต่อไปนี้

1.1 แสดงความถี่และค่าร้อยละ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ตาราง 3.1

แสดงข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างแบ่งตามระดับชั้นและรูปแบบครอบครัว

กลุ่มระดับชั้น	เพศ	พ่อแม่อยู่ด้วยกัน		พ่อแม่หย่าร้าง		รวมจำนวนคน รายระดับชั้น
		ความถี่ (n)	ร้อยละ	ความถี่ (n)	ร้อยละ	
อนุบาลปีที่ 3	ชาย	24	48.00	6	100.00	28
	หญิง	26	52.00	0	0.00	26
	รวม	50	100.00	6	100.00	56
ประถมศึกษาปีที่ 3	ชาย	18	36.00	8	57.14	26
	หญิง	32	64.00	6	42.86	38
	รวม	50	100.00	14	100.00	64
ประถมศึกษาปีที่ 6	ชาย	11	26.19	7	50.00	18
	หญิง	31	73.81	7	50.00	38
	รวม	42	100.00	14	100.00	56
รวมทั้งหมด		134		42		176

ตาราง 3.1 แสดงข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างแบ่งตามกลุ่มระดับชั้นการศึกษาและรูปแบบครอบครัว รายละเอียดดังต่อไปนี้ กลุ่มตัวอย่างในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 3 มีจำนวนทั้งสิ้น 56 คน มาจากกลุ่มครอบครัวพ่อแม่อยู่ด้วยกันจำนวน 50 คน เป็นเพศชาย 24 คน (48.00%) และเพศหญิง 26 คน (52.00%) กลุ่มครอบครัวพ่อแม่หย่าร้างทั้งหมดเป็นเพศชาย 6 คน

กลุ่มตัวอย่างในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีจำนวนทั้งสิ้น 64 คน มาจากกลุ่มครอบครัวพ่อแม่อยู่ด้วยกันจำนวน 50 คน เป็นเพศชาย 18 คน (36.00%) และเพศหญิง 32 คน (64.00%) กลุ่มครอบครัวพ่อแม่หย่าร้างจำนวน 14 คน เป็นเพศชาย 8 คน (57.14%) และเพศหญิง 6 คน (42.86%)

กลุ่มตัวอย่างในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีจำนวนทั้งสิ้น 56 คน มาจากกลุ่มครอบครัวพ่อแม่อยู่ด้วยกันมีจำนวน 42 คน เป็นเพศชาย 11 คน (26.19%) และเพศหญิง 31 คน (73.81%) กลุ่มครอบครัวพ่อแม่หย่าร้างจำนวน 14 คน เป็นเพศชาย 7 คน (50.00%) และเพศหญิง 7 คน (50.00%)

1.2 แสดงผลการหาคุณภาพข้อมูลค่าเปอร์เซ็นต์ความสอดคล้องระหว่างผู้ลงรหัสข้อมูล

ตาราง 3.2

ผลการหาคุณภาพข้อมูลค่าเปอร์เซ็นต์ความสอดคล้องระหว่างผู้ลงรหัสข้อมูล

กลุ่มระดับชั้น	มโนทัศน์ความสุ รายด้าน	ครั้งที่ 1		ครั้งที่ 2	
		จำนวน	ค่าเปอร์เซ็นต์	จำนวน	ค่าเปอร์เซ็นต์
		กรณีศึกษาที่ เห็นไม่ตรงกัน (n)	ความ สอดคล้อง ระหว่างผู้ลง รหัส (%)	กรณีศึกษาที่ เห็นไม่ตรงกัน (n)	ความ สอดคล้อง ระหว่างผู้ลง รหัส (%)
อนุบาลปีที่ 3	ด้านนิยาม (n = 51)	1	98.04	-	100.00
	ด้านลักษณะ (n = 55)	1	98.18	-	100.00
	ด้านที่มา (n = 56)	3	94.64	-	100.00
ประถมศึกษาปีที่ 3	ด้านนิยาม (n = 62)	2	96.77	-	100.00
	ด้านลักษณะ (n = 64)	-	100.00	-	100.00
	ด้านที่มา (n = 64)	-	100.00	-	100.00
ประถมศึกษาปีที่ 6	ด้านนิยาม (n = 56)	-	100.00	-	100.00
	ด้านลักษณะ (n = 56)	1	98.21	-	100.00
	ด้านที่มา (n = 56)	-	100.00	-	100.00

หมายเหตุ n = จำนวนกรณีศึกษา, ผลที่แสดงเป็นผลการลงรหัสข้อมูลหลังจากการอภิปรายหาข้อตกลงร่วมกันระหว่างผู้ลงรหัสทั้ง 3 คน และได้รับการตัดสินจากผู้ทรงคุณวุฒิ

ข้อมูลในตาราง 3.2 แสดงผลการหาคุณภาพข้อมูล ด้วยค่าเปอร์เซ็นต์ความสอดคล้องระหว่างผู้ลงรหัสข้อมูล ผลการลงรหัสข้อมูลเบื้องต้น ผู้วิจัยและผู้ลงรหัสข้อมูลมีการอภิปรายและได้ตัดจำนวนกรณีศึกษาในกลุ่มอนุบาลปีที่ 3 ที่ต้องสงสัยว่าเด็กอาจให้คำตอบโดยไม่ได้มีความเข้าใจในข้อความจริงๆออกไปจำนวน 4 คน (จากการสัมภาษณ์จำนวน 60 คน นำมาวิเคราะห์เพียง 56 คน) ค่าที่ปรากฏในตาราง 3.2 มีการลงรหัสข้อมูล 2 ครั้งในชุดข้อมูลเดิม โดยในการลง

รหัสครั้งที่ 1 มีการอภิปรายร่วมกันระหว่างผู้ลงรหัสข้อมูลในกรณีศึกษาที่ผู้ลงรหัสมีความเห็นไม่ตรงกัน และนำไปปรึกษาแก่ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อหาข้อสรุปในการตัดสินใจ ได้เป็นผลการลงรหัสข้อมูลครั้งที่ 2 รายละเอียดดังต่อไปนี้

ด้านนิยามของความสุข

ในการลงรหัสข้อมูลครั้งที่ 1 กลุ่มอนุบาลมีกรณีศึกษาที่เห็นไม่ตรงกัน 1 กรณีศึกษา ได้แก่ รหัส KA/26* กลุ่มประถมศึกษาปีที่ 3 กรณีศึกษาที่เห็นไม่ตรงกัน 2 กรณีศึกษา ได้แก่ รหัส 3A/4* และ รหัส 3A/30* กลุ่มประถมศึกษาปีที่ 6 ผู้ลงรหัสข้อมูลเห็นตรงกันทุกกรณีศึกษา

ด้านลักษณะที่บ่งบอกถึงคนที่มีความสุข

ในการลงรหัสข้อมูลครั้งที่ 1 กลุ่มอนุบาลมีกรณีศึกษาที่เห็นไม่ตรงกัน 1 กรณีศึกษา ได้แก่ รหัส KA/40* กลุ่มประถมศึกษาปีที่ 3 ผู้ลงรหัสข้อมูลเห็นตรงกันทุกกรณีศึกษา กลุ่มประถมศึกษาปีที่ 6 กรณีศึกษาที่เห็นไม่ตรงกัน 1 กรณีศึกษา ได้แก่ รหัส 6A/12*

ด้านที่มาของความสุข

ในการลงรหัสข้อมูลครั้งที่ 1 กลุ่มอนุบาล กรณีศึกษาที่เห็นไม่ตรงกัน 3 กรณีศึกษา ได้แก่ รหัส KA/14*, KA/31*, KA/51* กลุ่มประถมศึกษาปีที่ 3 และกลุ่มประถมศึกษาปีที่ 6 ผู้ลงรหัสข้อมูลเห็นตรงกันทุกกรณีศึกษา

*หมายเหตุ ผู้วิจัยใช้รหัสเรียกแทนชื่อเด็ก เพื่อรักษาข้อมูลความเป็นส่วนตัวของเด็ก

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงอนุมาน

รายละเอียดที่นำเสนอประกอบด้วย ตารางแสดงค่าเฉลี่ยเปอร์เซ็นต์ของคำตอบหลักในแต่ละระดับชั้น และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตารางแสดงผลการเปรียบเทียบการให้คำตอบแบบภายในระหว่างกลุ่มวัย ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA) และ ตารางแสดงการเปรียบเทียบรายคู่ (Post Hoc Comparison) ระหว่างกลุ่มระดับชั้น

2.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติการทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA)

ตาราง 3.3

แสดงค่าเฉลี่ยเปอร์เซ็นต์ของคำตอบหลักแต่ละระดับชั้น และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

กลุ่มตัวอย่าง	จำนวนกลุ่ม ตัวอย่าง (n)	คำตอบแบบภายใน		คำตอบแบบภายนอก	
		M (%)	SD	M (%)	SD
ด้านนิยามความสุข					
(N= 169)					
อนุบาลปีที่ 3	^a 51	44.18	40.76	55.82	40.76
ประถมศึกษาปีที่ 3	^a 62	58.55	36.44	41.45	36.44
ประถมศึกษาปีที่ 6	56	63.99	33.37	36.01	33.37
ด้านลักษณะที่บ่งบอกถึงคนที่มีความสุข					
(N= 175)					
อนุบาลปีที่ 3	^b 55	47.47	32.22	52.53	32.22
ประถมศึกษาปีที่ 3	64	71.87	20.54	28.13	20.54
ประถมศึกษาปีที่ 6	56	82.33	17.70	17.67	17.70
ด้านที่มาของความสุข					
(N= 176)					
อนุบาลปีที่ 3	56	14.23	24.70	85.77	24.70
ประถมศึกษาปีที่ 3	64	18.39	25.37	81.61	25.37
ประถมศึกษาปีที่ 6	56	15.23	23.12	84.77	23.12

หมายเหตุ

^aมีเด็กบางคนไม่ได้ให้คำตอบเฉพาะในด้านนิยามของความสุข แต่ให้คำตอบด้านอื่นครบถ้วน

^bมีเด็กบางคนไม่ได้ให้คำตอบเฉพาะในด้านลักษณะที่บ่งบอกถึงคนที่มีความสุข แต่ให้คำตอบด้านอื่นครบถ้วน

ตาราง 3.3 ผลการนำเสนอค่าเฉลี่ยเปอร์เซ็นต์ของคำตอบหลักในแต่ละระดับชั้น และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากตารางมีเด็กในกลุ่มตัวอย่างบางคนที่ไม่ได้ให้คำตอบครบทุกด้าน ทำให้จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่นำมาวิเคราะห์ในโมโนทัศน์แต่ละด้านมีจำนวนไม่เท่ากัน

จากข้อมูลที่แสดงในตาราง 3.3 จะเห็นแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของคำตอบแบบภายในตามกลุ่มระดับชั้น ทั้งในด้านนิยามของความสุข และด้านลักษณะที่บ่งบอกถึงคนที่มีความสุข อย่างไรก็ตาม ด้านที่มาของความสุข กลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มมีการให้คำตอบแบบภายนอกมากกว่าและมีค่าสูงถึง 80%

ตาราง 3.4

แสดงผลการเปรียบเทียบการให้คำตอบแบบภายในระหว่างกลุ่มวัย ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA)

ประเภทคำตอบ	โมโนทัศน์ความสุข รายด้าน		SS	df	MS	F
	ด้านนิยาม	ระหว่างกลุ่ม	11097.65	2	5548.83	4.09*
		ภายในกลุ่ม	225325.19	166	1357.38	
		รวม	236422.85	168		
คำตอบแบบภายใน	ด้านลักษณะที่บ่งบอกถึงคนที่มีความสุข	ระหว่างกลุ่ม	35604.17	2	17802.08	30.66***
		ภายในกลุ่ม	99863.09	172	580.60	
		รวม	135467.26	174		
	ด้านที่มา	ระหว่างกลุ่ม	571.75	2	285.88	0.48
		ภายในกลุ่ม	103514.36	173	598.35	
		รวม	104086.12	175		

หมายเหตุ * $p < .05$, *** $p < .001$

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบคำตอบแบบภายในระหว่างกลุ่มระดับชั้นด้วยสถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA) จากตาราง 3.4 พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติใน ด้านนิยามของความสุข ($F_{(2, 166)} = 4.09, p < .05$) และด้านลักษณะที่บ่งบอกถึงคนที่มีความสุข ($F_{(2, 172)} = 30.66, p < .001$) อย่างไรก็ตาม ด้านที่มาของความสุข ผลการทดสอบความแปรปรวนไม่พบความแตกต่างกันระหว่างกลุ่มระดับชั้น

2.2 ผลการเปรียบเทียบรายคู่ (Post hoc comparison) ระหว่างกลุ่มระดับชั้น

ตาราง 3.5

แสดงการเปรียบเทียบรายคู่ (Post hoc comparison) ระหว่างกลุ่มระดับชั้นในมโนทัศน์ความสุข ด้านนิยามของความสุข ด้วยวิธีของ Tukey

คำตอบที่เป็นภายใน	อนุบาลปีที่ 3 (M = 44.18)	ประถมศึกษาปีที่ 3 (M = 58.55)	ประถมศึกษาปีที่ 6 (M = 63.99)
อนุบาลปีที่ 3 (M = 44.18)	0.00		
ประถมศึกษาปีที่ 3 (M = 58.55)	14.37	0.00	
ประถมศึกษาปีที่ 6 (M = 63.99)	19.81*	5.44	0.00

หมายเหตุ * $p < .05$

ผลการเปรียบเทียบรายคู่ (Post hoc comparison) ระหว่างกลุ่มระดับชั้น ในมโนทัศน์ความสุข ด้านนิยามของความสุข ด้วยวิธีของ Tukey จากตาราง 3.5 พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างคู่อนุบาลปีที่ 3 กับประถมศึกษาปีที่ 6 แสดงถึงคำตอบแบบภายในที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามระดับชั้น

ตาราง 3.6

แสดงการเปรียบเทียบรายคู่ (Post hoc comparison) ระหว่างกลุ่มระดับชั้น ในมโนทัศน์ความสุข ด้านลักษณะที่บ่งบอกถึงคนที่มีความสุข ด้วยวิธีของ Tukey

คำตอบที่เป็นภายใน	อนุบาลปีที่ 3 (M = 47.47)	ประถมศึกษาปีที่ 3 (M = 71.87)	ประถมศึกษาปีที่ 6 (M = 82.33)
อนุบาลปีที่ 3 (M = 47.47)	0.00		
ประถมศึกษาปีที่ 3 (M = 71.87)	24.40***	0.00	
ประถมศึกษาปีที่ 6 (M = 82.33)	34.86***	10.45*	0.00

หมายเหตุ * $p < .05$, *** $p < .001$

ผลการเปรียบเทียบรายคู่ (Post hoc comparison) ระหว่างกลุ่มระดับชั้น ในมโนทัศน์ความสุข ด้านลักษณะที่บ่งบอกถึงคนที่มีความสุข ด้วยวิธีของ Tukey จากตาราง 3.6 พบว่าคำตอบแบบภายในมีการเพิ่มขึ้นในทุกระดับชั้น และกลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบคำตอบระหว่างกลุ่มรูปแบบครอบครัว

3.1 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบคำตอบระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่พ่อแม่อยู่ด้วยกันและกลุ่มตัวอย่างที่พ่อแม่หย่าร้างกัน ด้วยสถิติการทดสอบค่าที (t-test)

ตาราง 3.7

แสดงค่าเฉลี่ยร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และผลการเปรียบเทียบคำตอบระหว่างกลุ่มครอบครัวด้วยสถิติการทดสอบค่าที (t-test)

กลุ่มตัวอย่าง	จำนวนกลุ่ม ตัวอย่าง (n)	คำตอบแบบ		t	คำตอบแบบ		t
		ภายใน			ภายนอก		
		M (%)	SD		M (%)	SD	
ด้านนิยามความสุข							
(N= 169)							
พ่อแม่อยู่ด้วยกัน	136	54.63	38.37	0.97	45.37	38.37	0.97
พ่อแม่หย่าร้างกัน	33	61.72	33.71		38.28	33.71	
ด้านลักษณะที่บ่งบอกถึงคนที่มีความสุข							
(N= 175)							
พ่อแม่อยู่ด้วยกัน	141	65.50	28.62	2.27*	34.50	28.62	2.27*
พ่อแม่หย่าร้างกัน	34	76.04	23.17		23.96	23.17	
ด้านที่มาของความสุข							
(N= 176)							
พ่อแม่อยู่ด้วยกัน	142	16.51	23.95	0.50	83.49	23.95	0.50
พ่อแม่หย่าร้างกัน	34	14.17	26.44		85.83	26.44	

หมายเหตุ * $p < .05$, สองหาง.

ผลการเปรียบเทียบในเบื้องต้นคำตอบระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่พ่อแม่อยู่ด้วยกันและกลุ่มตัวอย่างที่พ่อแม่หย่าร้างกัน เด็กในกลุ่มที่พ่อแม่หย่าร้างกันมีแนวโน้มที่จะให้คำตอบแบบภายในมากกว่ากลุ่มที่พ่อแม่อยู่ด้วยกัน อย่างไรก็ตามพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญเพียงด้านเดียวคือ ด้านลักษณะที่บ่งบอกถึงคนที่มีความสุข โดยกลุ่มเด็กในครอบครัวหย่าร้างให้คำตอบแบบภายในมากกว่ากลุ่มครอบครัวพ่อแม่อยู่ด้วยกัน ($t_{(173)} = 2.27, p < .05$)

บทที่ 4

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามโนทัศน์เกี่ยวกับความสุขของเด็กไทย ศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาอยู่ในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 3 ประถมศึกษาปีที่ 3 และประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 176 คน ที่มาจากครอบครัวที่พ่อแม่อยู่ด้วยกัน 142 คน และครอบครัวที่มีการหย่าร้าง 34 คน การวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นเพื่อศึกษามโนทัศน์ความสุขของเด็กว่าเป็นความสุขในรูปแบบใด ระหว่างความสุขที่มาจากภายในและความสุขที่มาจากภายนอก ประเด็นหลักที่ผลการวิจัยครั้งนี้ พบ คือ แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางพัฒนาการในการให้คำตอบแบบภายใน และแนวโน้มความแตกต่างระหว่างครอบครัวในการให้คำตอบแบบภายในของมโนทัศน์ความสุข ซึ่งอภิปรายผลการวิจัยดังต่อไปนี้

มโนทัศน์ความสุขของเด็ก มีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงตามอายุที่เพิ่มขึ้น

วัยที่เพิ่มอาจหมายถึงพัฒนาการด้านความรู้ความเข้าใจที่เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งพัฒนาการในการเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรม จากผลการวิจัยเชิงปริมาณในตาราง 3.4 สนับสนุนแนวคิดเชิงพัฒนาการนี้ โดยแสดงให้เห็นว่า การให้คำตอบด้วยลักษณะคำตอบแบบภายในของมโนทัศน์ความสุขมีการเพิ่มขึ้นตามกลุ่มอายุที่เพิ่มขึ้นของเด็ก โดยพบทั้งในด้าน “นิยามของความสุข” และด้าน “ลักษณะที่บ่งบอกถึงคนที่มีความสุข” สอดคล้องกับการศึกษาที่ผ่านมาว่ามโนทัศน์ของเด็กในด้านต่างๆ มีความแตกต่างในแต่ละช่วงวัย (Piaget, 1975; Elkind, 1964; Nye, 1981; Ginsburg, 1997; Burke & Williams, 2009) ทั้งนี้ ตามทฤษฎีลำดับขั้นพัฒนาการทางปัญญาของ Piaget (1952) กล่าวว่า เด็กมีพัฒนาการทางปัญญาจากการเข้าใจในเชิงรูปธรรมได้ง่ายกว่าและเกิดขึ้นก่อน แล้วจึงนำไปสู่ความเข้าใจเชิงนามธรรมมากขึ้นในช่วงอายุที่เพิ่มขึ้น สอดคล้องกับ Nye (1981) ที่เสนอว่า พัฒนาการของเด็กด้านความสามารถในการคิดเรื่องนามธรรม (Abstract thinking) ที่เพิ่มขึ้นตามวัย จะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงมุมมองที่มีต่อมโนทัศน์ในเรื่องต่าง ๆ เมื่อเด็กมีอายุเพิ่มขึ้น

สนับสนุนแนวคิดนี้โดย เด็กวัยอนุบาลในงานวิจัยนี้มีการอธิบายถึงความสุขโดยใช้คำตอบแบบภายนอกซึ่งเป็นเชิงรูปธรรม มากกว่าคำตอบแบบภายใน และใช้คำตอบแบบภายนอกมากกว่าเด็กวัยประถมศึกษาอย่างชัดเจน แต่การตอบแบบภายนอกนี้จะลดลงในกลุ่มวัยที่โตขึ้น โดยจะไปเพิ่มเป็นคำตอบแบบภายในหรือคำตอบเชิงนามธรรมในสัดส่วนที่มากขึ้นแทน

ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดทางพัฒนาการในเด็กเล็ก คือ พัฒนาการทางปัญญาในช่วงวัย 5-6 ปี อยู่ในขั้นที่ให้ความสำคัญกับสิ่งที่เป็นรูปธรรม และกำลังจะเริ่มพัฒนาความเข้าใจสิ่งต่างๆ ในโลกในเชิงนามธรรมมากขึ้นในพัฒนาการขั้นต่อไป (Elkind, 1964)

จากผลการวิจัย ลักษณะรูปแบบของมโนทัศน์ความสุขในเด็กทั้งสามกลุ่มวัยแสดงให้เห็นถึงลักษณะพัฒนาการด้านความคิดของเด็กที่มีความเข้าใจโลกในสิ่งที่เป็นนามธรรมเพิ่มขึ้นจากกลุ่มวัยอนุบาล ไปสู่วัยประถมศึกษาดอนต้น และไปจนถึงวัยประถมศึกษาตอนปลาย ทั้งนี้ นอกจากจะอธิบายได้โดยแนวคิดด้านพัฒนาการทางปัญญาดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ยังอาจอธิบายได้ด้วยความสามารถทางพัฒนาการด้านอื่นด้วย โดยเฉพาะพัฒนาการทางอารมณ์ และพัฒนาการทางภาษาของเด็ก

สำหรับพัฒนาการทางภาษาของเด็ก ที่อาจมีส่วนในความแตกต่างระหว่างวัยที่พบในงานวิจัยนี้ คือ เรื่อง Metalinguistic Awareness คือ “ความสามารถในการตระหนักรู้เกี่ยวกับการใช้ภาษาของตัวเอง เช่น การรู้จักคำต่าง ๆ ในภาษาของตน การเข้าใจคำ และสามารถใช้คำที่เหมาะสมเพื่ออธิบายความหมายสิ่งที่ต้องการสื่อสารได้ถูกต้อง” Berko Gleson (2005) เสนอว่าพัฒนาการด้านนี้ มีการเริ่มต้นในเด็กอนุบาลและจะพัฒนาเพิ่มขึ้นในช่วงวัยประถมศึกษา (Santrock, 2007) ดังนั้น แม้เด็กเล็กจะมีพัฒนาการทางอารมณ์แล้วในระดับหนึ่ง แต่ความสามารถทางภาษาในด้าน Metalinguistic Awareness ของเด็กอนุบาลยังมีข้อจำกัด และไม่เพียงพอที่จะใช้ในการอธิบายอารมณ์ความรู้สึกของตนเป็นคำพูดได้ดีพอ โดยเฉพาะการใช้คำตอบเชิงนามธรรมในการอธิบายถึงเรื่องที่มีความซับซ้อนทางความคิดและภาษาเช่นในเรื่องของ “ความสุข” ได้ เด็กจึงเลือกอธิบายด้วยคำตอบในเชิงรูปธรรม ซึ่งสามารถทำได้ดีกว่า

นอกจากนี้ผลการวิจัยเนื้อหาเชิงคุณภาพในเบื้องต้นยังได้แสดงให้เห็นว่า ลักษณะคำตอบของเด็กวัยอนุบาลมีเนื้อหาแตกต่างจากคำตอบของเด็กโตอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในเรื่องของคำตอบภายนอกในเชิงรูปธรรม กล่าวคือ เด็กอนุบาลจะอธิบายถึงความสุขจากภายนอก โดยมักจะอ้างถึงเหตุการณ์ หรือกิจกรรมที่ชอบ เช่น ได้กินขนม ได้เล่นเกม พ่อแม่พาไปเที่ยว ในขณะที่คำตอบแบบภายนอกของเด็กประถมศึกษา วัย 8-9 ปี และ 11-12 ปี มีลักษณะเป็นเรื่องของความสัมพันธ์มากกว่าเหตุการณ์ เช่น การมีครอบครัวอบอุ่น พ่อแม่ไม่ทะเลาะกัน ได้คุยกับเพื่อน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Chaplin (2009) ที่กล่าวว่าเด็กอนุบาลมีการเลือกเหตุการณ์ที่ชอบ และกิจกรรมที่ชอบเป็นที่มาของความสุขมากกว่าวัยอื่น

การที่เด็กเล็กมีแนวโน้มในการให้คำตอบภายนอกแบบข้างอิงไปถึง “เหตุการณ์ หรือสถานการณ์” นั้น อาจอธิบายได้ว่าความเข้าใจและความสามารถในการอธิบายมโนทัศน์ของเด็กต้องพึ่งพิงความสามารถทางพัฒนาการด้านอื่นด้วย โดยเฉพาะ พัฒนาการทางภาษา ดังได้กล่าว

มาแล้วข้างต้น ทั้งนี้ Schneider และ Pressley (1997) อธิบายว่า การที่เด็กเล็กมีข้อจำกัดในการใช้ภาษา ทำให้เวลาที่เด็กจะต้องอธิบายสิ่งใดเป็นคำพูด เขาจะนึกเป็นภาพก่อน โดยนึกในใจเห็นเป็นภาพเหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้นจริง หรือจินตนาการเป็นภาพขึ้นมาในใจ การคิดเป็นภาพหรือการจินตนาการเป็นภาพในใจนี้จะช่วยให้เด็กเล็กสามารถเข้าใจ จดจำ และสามารถบรรยายสิ่งที่ตัวเองรู้สึกออกมาเป็นคำพูดได้ง่ายขึ้น ดังนั้น เด็กเล็กจึงถนัดที่จะบรรยายถึง “ความสุข” โดยนึกภาพเหตุการณ์ที่เขาเคยมีความสุขในอดีต แล้วนำเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่เขาจำได้เหล่านั้น มาอธิบายเป็นคำตอบเกี่ยวกับความสุขในแบบ “เหตุการณ์” ได้มากกว่าเด็กโต ในขณะที่เด็กโตจะระบุถึงความสุขจากภายนอก โดยเน้นไปที่ “ความสัมพันธ์กับบุคคล” มากกว่า (ดูจากภาคผนวก ง)

นอกจากนี้ พัฒนาการทางสังคมและประสบการณ์ของเด็กก็มีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องนี้ด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ เนื่องจากการเกิดมโนทัศน์หรือการสร้างความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งหนึ่งสิ่งใดนั้น เปรียบเหมือนการสร้างทฤษฎีหรือข้อสรุปในเรื่องๆหนึ่ง โดยบุคคลจะพยายามตั้งข้อสังเกต หาจุดเหมือนและจุดต่างเปรียบเทียบกับสิ่งอื่นๆ ที่เคยเจอมาในชีวิต และสรุปรวบยอดเป็นมโนทัศน์ของสิ่งนั้นขึ้น (ชัยพร วิชชาวุธ, 2525) ดังนั้น สำหรับเด็กเล็กสิ่งรอบๆตัวหลายเรื่องยังเป็นเรื่องใหม่ การสร้างความคิดรวบยอดสำหรับสิ่งหนึ่งจึงเป็นกระบวนการที่ต้องใช้เวลาค่อยเป็นค่อยไปในขณะที่เด็กโต มีประสบการณ์มากกว่า มีโอกาสได้เรียนรู้มโนทัศน์เรื่องอื่นมาก่อน มีประสบการณ์ทางสังคมมากกว่า จึงมีตัวเปรียบเทียบในการเกิดความเข้าใจและสามารถอธิบายเรื่องต่างๆได้ง่ายกว่า

ด้วยเหตุนี้ ประสบการณ์ทางสังคมและการศึกษาในโรงเรียน อาจมีส่วนในกระบวนการให้คำตอบแบบภายในหรือภายนอกของเด็กด้วย เพราะการที่เด็กได้เรียนในระดับชั้นที่สูงขึ้นในโรงเรียน จะช่วยให้เด็กได้เรียนรู้คำศัพท์ที่หลากหลายมากขึ้น ได้เรียนการเขียน และการฝึกนำคำมาต่อเป็นประโยคที่ซับซ้อนขึ้น การให้คำตอบของเด็กที่โตกว่าจึงมีความหลากหลายและสามารถอธิบายในเชิงนามธรรมได้มากกว่าเด็กเล็ก เพราะเป็นการง่ายที่จะเลือกใช้คำที่เหมาะสมในการอธิบายสิ่งที่ตนคิด ควบคู่ไปกับความพร้อมของพัฒนาการทางภาษา พัฒนาการทางปัญญา และพัฒนาการทางสังคม ที่เพิ่มขึ้นตามวัยของตน

ข้อสนับสนุนอีกประการหนึ่ง ของคำตอบแบบภายในของมโนทัศน์ความสุขในเด็ก ที่มีแนวโน้มว่าจะเพิ่มขึ้นตามวัยที่เพิ่มขึ้นของเด็ก คือ ผลการศึกษาเกี่ยวกับมโนทัศน์ความสุขในงานวิจัยที่ศึกษาในผู้ใหญ่ ซึ่งพบว่า ความสุขในมุมมองของผู้ใหญ่ มักจะมีลักษณะเป็นปัจจัยที่เกิดขึ้นภายในบุคคล หรือเทียบได้กับลักษณะคำตอบแบบภายใน ที่ใช้ศึกษาในงานวิจัยนี้

ดังเช่นงานวิจัยที่ Brülde (2007) ได้รายงานสรุปมโนทัศน์ความสุขของผู้ใหญ่ใน 3 ลักษณะ คือ ความสุขด้านปัญญา (cognitive view) ด้านความเพลิดเพลินใจ (hedonistic view) และด้านอารมณ์ความรู้สึก (mood or emotion view) ซึ่งล้วนเป็นลักษณะคำตอบแบบภายในที่เป็นนามธรรมทั้งสิ้น หรือในการศึกษามโนทัศน์ความสุขของนักศึกษามหาวิทยาลัยชาวจีน (Lu, 2001) ก็พบว่ากลุ่มตัวอย่างรายงานถึงความสุขใน 5 ประเด็น คือ 1) สภาวะทางจิตใจที่มีความพึงพอใจสบายใจ 2) ความรู้สึกที่ดีหรืออารมณ์ทางบวก 3) ความสมดุลกลมกลืน 4) ความสำเร็จและการมีความหวัง และ 5) การปราศจากความรู้สึกเป็นทุกข์ ซึ่งล้วนเป็นลักษณะคำตอบแบบภายในเช่นกัน นอกจากนี้ตัวอย่างงานวิจัยข้างต้นเหล่านี้แล้ว งานวิจัยต่างประเทศส่วนใหญ่ก็ล้วนให้นิยามความสุข ในลักษณะของคำตอบแบบภายในเช่นกัน (e.g., Veehoven, 1997; Diener, 2006; Griffin, 2007)

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้ไม่พบความแตกต่างระหว่างกลุ่มวัยในมโนทัศน์ความสุขของเด็ก ในด้านที่*ที่มาของความสุข* นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าเด็กทั้งสามกลุ่มวัยให้คำตอบในเรื่อง “*ที่มาของความสุข*” ในรูปแบบที่คล้ายคลึงกันมาก โดยมักจะโยงถึงสิ่งภายนอกหรือสิ่งที่เป็นรูปธรรมเป็นหลัก และไม่ค่อยให้คำตอบที่เป็นภายในมากนัก ทั้งนี้ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าเด็กทุกกลุ่มวัยมีสัดส่วนคำตอบแบบภายนอกสูงมาก คือ มีเปอร์เซ็นต์ของคำตอบแบบภายนอกสูงกว่า 80% ในทุกกลุ่มอายุ

สาเหตุที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ อาจเนื่องมาจากลักษณะของข้อคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์เด็ก Flavell (1993) กล่าวว่า การที่เด็กมีความสามารถในการแก้ปัญหาหรือตอบคำถามเชิงอนุมานบางอย่างแตกต่างกัน อาจเป็นเพราะลักษณะการตั้งคำถาม หรือรูปแบบของปัญหาที่เด็กพบมีความแตกต่างกันไปในแต่ละเรื่อง

ในงานวิจัยนี้ ข้อคำถามเกี่ยวกับมโนทัศน์ด้านที่*ที่มาของความสุข* ที่ใช้ในการสัมภาษณ์เด็ก คือ “*อะไร..ทำให้หนูมีความสุขได้บ้าง*” ซึ่งคำถามประเภท “*อะไร..ทำให้เกิดบางสิ่งขึ้น*” นี้เป็นคำถามที่เด็กพบอยู่บ่อยๆ ในชีวิตประจำวันและที่โรงเรียน เช่น *อะไรบินได้* (นก) *อะไรมีสี่ขา* (เห่าฮังฮัง (หมา) *ใครทำน้ำหก* (แมวชนแก้วน้ำ) ฯลฯ คำถามแบบ “*อะไรเอ่ย?*” เช่นนี้ มีลักษณะของการถามถึง “*ประธาน*” ของประโยคที่สามารถทำให้เกิดบางสิ่งบางอย่าง หรือเกิดการกระทำบางอย่างขึ้นได้ ลักษณะคำถามเช่นนี้จึงค่อนข้างจะชี้แนะให้เด็กนึกถึงคำตอบที่เป็นภายนอก หรือนึกถึงสิ่งที่มองเห็นเป็นรูปธรรม เช่น คน สัตว์ สิ่งของ ได้ง่ายกว่า

ในขณะที่คำถามของมโนทัศน์อีกสองด้าน คือด้านนิยามของความสุข และด้านลักษณะที่บ่งบอกถึงคนที่มีความสุข นั้น จะใช้คำถาม เช่น “ความสุขคืออะไร” และ “คนที่มีความสุขมีลักษณะอย่างไร” ซึ่งเป็นคำถามที่กระตุ้นความคิดให้ผู้ตอบต้องใคร่ครวญถึงความคิดความรู้สึกจากภายในมากกว่า

มโนทัศน์ความสุขของเด็กในครอบครัวพ่อแม่อยู่ด้วยกันและครอบครัวพ่อแม่หย่าร้าง

การวิจัยนี้ได้ทำการสำรวจในเบื้องต้นเกี่ยวกับอิทธิพลของครอบครัวต่อมโนทัศน์ความสุขของเด็ก โดยคำถามการวิจัยในขั้นนี้ เป็นเพียงเพื่อการสำรวจขั้นต้นว่า เด็กทั่วไปกับเด็กที่พ่อแม่หย่าร้างมอง “ความสุข” ต่างกันหรือไม่ ถึงแม้เด็ก 2 กลุ่มในงานวิจัยนี้ จะมีจำนวนแตกต่างกันค่อนข้างมาก คือเป็นเด็กในกลุ่มพ่อแม่หย่าร้างเพียง 34 คน ในขณะที่เด็กในกลุ่มพ่อแม่อยู่ด้วยกันมีจำนวนมากถึง 142 คน และยังไม่สามารถควบคุมในเรื่องวัยได้อย่างเท่าเทียมกันใน 2 กลุ่ม แต่ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าตอบระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่พ่อแม่อยู่ด้วยกันและกลุ่มตัวอย่างที่พ่อแม่หย่าร้างกัน แสดงให้เห็นในเบื้องต้นว่า **เด็กในกลุ่มพ่อแม่หย่าร้าง มีแนวโน้มจะให้คำตอบมโนทัศน์ความสุขที่เป็นภายใน มากกว่าเด็กที่พ่อแม่อยู่ด้วยกัน** (จากตาราง 3.7)

อย่างไรก็ตาม ผลการวิเคราะห์ทางสถิติแสดงให้เห็นได้เพียงความแตกต่างของมโนทัศน์ความสุขเพียงด้านเดียวคือ ด้านลักษณะที่บ่งบอกถึงคนที่มีความสุข โดยกลุ่มเด็กที่พ่อแม่หย่าร้างให้คำตอบที่เป็นภายใน มากกว่ากลุ่มเด็กที่พ่อแม่อยู่ด้วยกัน ($t_{(173)} = 2.27, p < .05$) แต่ยังไม่พบความแตกต่างทางสถิติในมโนทัศน์ความสุขด้านนิยามความสุข

และสำหรับมโนทัศน์ในด้านที่มาของความสุข ผลการวิจัยที่ได้ก็คล้ายกับการเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มวัย คือ ทั้งเด็กที่พ่อแม่อยู่ด้วยกัน และเด็กที่พ่อแม่หย่าร้างกัน ต่างให้คำตอบแบบภายนอกเป็นหลักในสัดส่วนที่สูงมาก คือ มากกว่า 80% เช่นเดียวกัน

การที่เด็กในกลุ่มพ่อแม่หย่าร้าง มีแนวโน้มจะให้คำตอบมโนทัศน์ความสุขที่เป็นภายใน มากกว่าเด็กที่พ่อแม่อยู่ด้วยกัน อาจอธิบายได้ว่า การหย่าร้างของพ่อแม่มักจะมีผลกระทบต่ออารมณ์ความรู้สึกของเด็กไม่มากนักน้อย (Thompson, 2000; Davies & Cumming, 1998; Erel & Burman, 1995) ในการหย่าร้างของพ่อแม่ Hetherington (1981) เสนอว่า เด็กจะมีการปรับตัวต่อสภาพครอบครัวที่เปลี่ยนไปใน 2 ระยะ ได้แก่ 1) ระยะวิกฤต (crisis phase) คือ ระยะทันทีหลังจากที่พ่อแม่เลิกกัน และอาจจะนานถึงหนึ่งปีหรือมากกว่านั้น เด็กจะมีอารมณ์เศร้าเสียใจซึ่งอาจส่งผลต่อการเรียนและความสัมพันธ์กับบุคคลทั่วไปได้ 2) ระยะการปรับตัว (adjustment phase) คือระยะที่ตามมาหลังจากระยะวิกฤต เมื่อความขัดแย้งทางอารมณ์บรรเทาลง และเด็กเริ่มปรับตัวได้กับการอยู่กับพ่อแม่เพียงแค่นิดคนหนึ่ง นอกจากนี้ Hughes (2005) เสนอว่าการมี

ความทรงจำที่เจ็บปวด (Painful Memories) จากการหย่าร้างของพ่อแม่ เด็กนั้นจะสามารถเก็บสะสมอารมณ์เศร้าและมีการแสดงออกถึงอารมณ์เศร้าได้นานถึง 10 ปี มีงานวิจัยที่รายงานว่าผู้ใหญ่ตอนต้นที่มาจากครอบครัวหย่าร้างอายุ 20 ปีตอนต้น ยังคงรายงานประสบการณ์ความเศร้าและความเจ็บปวดจากการหย่าร้างของพ่อแม่ โดยเฉพาะในเรื่องการสูญเสียความสัมพันธ์กับพ่อ ยิ่งความขัดแย้งระหว่างพ่อแม่สูงเท่าใด ความรู้สึกเศร้าและสูญเสียของเด็กก็มีสูงขึ้นตาม (Laumann-Billings & Emery, 2000 อ้างถึงใน Hughes, 2005)

ด้วยเหตุนี้เด็กที่เติบโตในครอบครัวที่พ่อแม่หย่าร้างมักจะต้องผ่านการปรับตัวทางด้านอารมณ์ความรู้สึกมากกว่าเด็กในกลุ่มที่พ่อแม่อยู่ด้วยกัน เพราะต้องเผชิญกับความยากลำบากมากกว่าและต้องพบกับเหตุการณ์ที่มีความขัดแย้ง ความเครียด การสูญเสียคนในครอบครัว การสูญเสียทางเศรษฐกิจ และการรับรู้ความขัดแย้งที่รุนแรงของพ่อแม่ เป็นต้น ซึ่งความเสียหายเหล่านี้ อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพของเด็ก (Amato, 1993; Kelly & Emery, 2003 อ้างถึงใน Hughes, 2005)

การได้พบกับปัญหาด้านอารมณ์ความรู้สึกและการต้องพยายามปรับตัวด้านอารมณ์ในชีวิตประจำวัน อาจมีส่วนให้เด็กในครอบครัวพ่อแม่หย่าร้างได้มีโอกาสสัมผัสเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ความรู้สึกได้มากกว่าและเร็วกว่าเด็กอื่น มีความคุ้นเคยกับเรื่องของอารมณ์ความรู้สึกมากกว่า และมีโอกาสมากกว่าในการได้เคยใคร่ครวญ ทบทวน และนึกถึงอารมณ์ความรู้สึกและความคิดภายในของตนเมื่อเทียบกับเด็กทั่วไป และน่าจะเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้เด็กกลุ่มนี้ให้คำตอบที่เป็นภายในหรือเป็นนามธรรมได้ดีกว่าเด็กทั่วไป ตามแนวคิดคลาสสิกของ Piaget (อ้างถึงใน Slee & Shute, 2003) ที่กล่าวว่า การสร้างองค์ความรู้ใหม่ต้องอาศัยประสบการณ์มาเปรียบเทียบกับองค์ความรู้เดิม หากองค์ความรู้ใหม่แตกต่างจากองค์ความรู้เดิมและไม่สามารถจัดประเภทเข้าด้วยกันได้ เด็กก็จะใช้กระบวนการ Accommodation สร้างเป็นองค์ความรู้กลุ่มใหม่ การหย่าร้างเป็นประสบการณ์ที่เด็กในครอบครัวพ่อแม่อยู่ด้วยกันไม่เคยได้พบ และไม่มีประสบการณ์ที่จะทราบได้ว่าในสถานการณ์ของการหย่าร้างจะมีความรู้สึกแบบใดเกิดขึ้นบ้าง ดังนั้นเด็กในครอบครัวหย่าร้างจึงมีประสบการณ์มากกว่าในเรื่องของความรู้สึกที่ต้องเผชิญ และอาจนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ในการจัดประเภทความรู้สึก สร้างเป็นมโนทัศน์สำหรับเรื่องนี้

อย่างไรก็ตาม เรื่องอิทธิพลของครอบครัวก็เป็นประเด็นที่น่าสนใจ และควรมีการศึกษาค้นคว้าอย่างเป็นระบบทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพต่อไป

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาโน้ตทัศนความสุขของเด็กไทย
2. ศึกษารูปแบบคำตอบมโนทัศนความสุขในลักษณะความสุขมาจากภายในและความสุขที่มาจากภายนอก
3. เปรียบเทียบมโนทัศนความสุขของเด็กไทยในครอบครัวพ่อแม่อยู่ด้วยกันและครอบครัวที่พ่อแม่หย่าร้างกัน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 3 ประถมศึกษาปีที่ 3 และ ประถมศึกษาปีที่ 6 อาศัยอยู่ในเมืองใหญ่ (กรุงเทพมหานคร และเชียงใหม่) ทั้งสิ้นจำนวน 176 คน

1. กลุ่มตัวอย่างที่มาจากครอบครัวพ่อแม่อยู่ด้วยกัน 142 คน แบ่งออกเป็น
 - อนุบาลปีที่ 3 จำนวน 50 คน เป็นเพศชาย 24 คน เพศหญิง 26 คน
 - ประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 50 คน เป็นเพศชาย 18 คน เพศหญิง 32 คน
 - ประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 42 คน เพศชาย 11 คน เพศหญิง 31 คน
2. กลุ่มตัวอย่างที่มาจากครอบครัวที่พ่อแม่หย่าร้าง 34 คน แบ่งออกเป็น
 - อนุบาลปีที่ 3 จำนวน 6 คน เป็นเพศชาย 6 คน
 - ประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 14 คน เป็นเพศชาย 8 คน เพศหญิง 6 คน
 - ประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 14 คน เป็นเพศชาย 7 คน เพศหญิง 7 คน

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบอุบัติเหตุ (Accidental sampling) ตามกลุ่มอายุที่ผู้วิจัยกำหนด และเก็บข้อมูลเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับความยินยอมจากผู้ปกครองให้เข้าร่วมการวิจัย

เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการวิจัย

1. โครงสร้างข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ สร้างจากแนวคิดของ Street et al. (2003) Lu (2001) และ Burke & Williams (2009) โครงสร้างคำถามหลักประกอบด้วยข้อคำถาม 3 ด้านใหญ่ ได้แก่ นิยามของความสุข (2 ข้อ) ลักษณะที่บ่งบอกถึงคนที่มีความสุข (3 ข้อ) และที่มาของความสุข (2 ข้อ) รวมทั้งสิ้นเป็นข้อคำถามจำนวน 7 ข้อ
2. อุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องที่กลุ่มตัวอย่างสามารถใช้ช่วยในการอธิบายคำตอบ อาทิ ตุ๊กตาผ้า กระดาษ ดินสอ ยางลบ ดินสอสี

กระบวนการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนเตรียมการวิจัย

1. ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับความสุขและวิธีการศึกษามโนทัศน์ของเด็ก
2. สร้างโครงสร้างคำถามเกี่ยวกับความสุขขึ้นจากแนวคิดของ Street และคณะ (2003) Lu (2001) และ Burke & Williams (2009)
3. นำเสนอข้อคำถามแก่อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อพิจารณาตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) ปรับปรุงแก้ไขข้อความจนมีความเหมาะสม
4. นำชุดข้อคำถามที่ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ทดสอบนำร่อง (Pilot study) กับกลุ่มตัวอย่างที่คล้ายกลุ่มตัวอย่างจริง เพื่อนำผลที่ได้มาประยุกต์ใช้ป้องกันความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น และเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับการวิจัย
5. ฝึกผู้ช่วยการวิจัยที่จะเป็นผู้ลงรหัสข้อมูล (coder) โดยฝึกการลงรหัสข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่ได้จากกรณีศึกษาจากการทดสอบนำร่อง (Pilot study)
6. ติดต่อโรงเรียนที่จะเข้าขอเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างแต่ละระดับชั้นเรียน
7. ส่งจดหมายขอเข้าไปเก็บข้อมูลกับทางโรงเรียน เมื่อทางโรงเรียนอนุญาตให้เข้าไปเก็บข้อมูล ส่งจดหมายขอความยินยอมจากผู้ปกครองเพื่อให้นักเรียนเข้าร่วมการวิจัย
8. สำหรับกลุ่มตัวอย่างเด็กอนุบาล ก่อนวันที่จะเข้าไปทำการสัมภาษณ์จริง ผู้วิจัยจัดให้มีเวลาทำกิจกรรมร่วมกับเด็ก อาทิ การเล่นเกม และร่วมทำกิจกรรมในชั้นเรียนกับเด็ก เพื่อสร้างความคุ้นเคยระหว่างผู้สัมภาษณ์และกลุ่มตัวอย่าง

ขั้นตอนการสัมภาษณ์

9. สัมภาษณ์เด็กรายบุคคล ในสถานที่และเวลาที่โรงเรียนจัดให้ เป็นสถานที่สงบและปราศจากการรบกวนจากบุคคลภายนอก ระหว่างการสัมภาษณ์มีการบันทึกเสียงการสัมภาษณ์
10. ก่อนการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างทุกคนจะได้ฟังคำถามเกริ่นนำจากผู้สัมภาษณ์เหมือนกันทุกคน คือ หนูรู้จักความสุขหรือไม่? ซึ่งคำถามข้อนี้จะไม่นำไปวิเคราะห์ข้อมูลเพราะถือเป็นเพียงคำถามเกริ่นนำเข้าสู่เรื่อง
11. เด็กแต่ละคนจะได้รับการถามตามข้อคำถามทั้ง 7 ข้อที่ผู้วิจัยเตรียมไว้ ลำดับการถามแต่ละข้อเป็นไปตามรายบุคคล เพื่อเปิดโอกาสให้เชื่อมโยงความคิดอย่างอิสระ
12. กรณีที่ผู้สัมภาษณ์เกิดข้อสงสัยว่าเด็กไม่เข้าใจคำถาม หรือตอบคำถามไปในทิศทางอื่นที่ไม่เกี่ยวกับหัวข้อ ผู้สัมภาษณ์จะถามคำถามใหม่อีกครั้ง โดยถามคำถามที่มีเนื้อหาเดิมแต่ใช้ประโยคอื่น หากคำตอบยังวกวนไปมาเหมือนเดิมเกินสามครั้ง ผู้สัมภาษณ์จะสัมภาษณ์ต่อจนครบตามข้อคำถาม และให้ของที่ระลึก แต่จะตัดข้อมูลของเด็กคนนี้ออกจากวิจัย
13. ในการสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่างสามารถใช้อุปกรณ์ที่ผู้วิจัยจัดเตรียมให้ เช่น ตุ๊กตาผ้า กระดาษ ดินสอ และดินสอสี ในการอธิบายคำตอบ
14. การสัมภาษณ์แต่ละบุคคลใช้เวลาการสัมภาษณ์ตามความเหมาะสมของความสามารถในให้ความสนใจต่อเนื่องของกลุ่มตัวอย่างแต่ละวัย โดยภาพรวมกลุ่มตัวอย่างอายุ 5-8 ปี ควรใช้เวลา 10-20 นาที กลุ่มตัวอย่างอายุ 10-12 ปีให้ความสนใจต่อเนื่องได้ 35-50 นาที (Hunting, 1997) ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยกำหนดเวลาสูงสุดในการสัมภาษณ์แต่ละครั้งไม่เกิน 45 นาที เด็กเล็กสามารถถูกเดินได้ขณะสัมภาษณ์ และใน 1 ช่วงเวลา (45 นาที) กลุ่มตัวอย่างต้องได้รับการถามคำถามครบทั้ง 7 ข้อ หากผู้วิจัยไม่สามารถถามคำถามแก่กลุ่มตัวอย่างได้ครบทุกข้อใน 1 ช่วงเวลา (45 นาที) ผู้วิจัยจะจบการสัมภาษณ์ครั้งนั้นและจัดเวลาเข้าสัมภาษณ์ใหม่ในวันถัดไป

ขั้นตอนการวิเคราะห์ผลการวิจัย

15. นำข้อมูลที่ได้อัดข้อความจากการบันทึกเสียงเป็นข้อความสำหรับอ่าน
16. นำคำตอบที่ได้มาลงรหัสข้อมูล (Data coding) เพื่อจัดข้อมูลทั้งหมดเข้ากลุ่มลักษณะคำตอบตามเกณฑ์ที่ระบุไว้ โดยผู้ลงรหัสข้อมูลผ่านการฝึกฝนการลงรหัสข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้จนมีความชำนาญ

17. ผู้ลงรหัสข้อมูล (Coder) แต่ละคนจะไม่ทราบข้อมูลการลงรหัสของผู้ลงรหัสคนอื่น (Blind-coder) เพื่อป้องกันความลำเอียงที่อาจเกิดขึ้นในการลงรหัสข้อมูล จากนั้นนำข้อมูลมาหาเปอร์เซ็นต์ความสอดคล้องระหว่างผู้ลงรหัสแต่ละคน (percentage agreement) ในกรณีที่ผู้ลงรหัสมีความเห็นไม่ตรงกัน คำตอบนั้นจะได้รับการตัดสินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ
18. นำข้อมูลที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพด้วยการหาความสอดคล้องระหว่างผู้ลงรหัส (Inter-coder reliability) วิเคราะห์ผลด้วยกระบวนการทางสถิติและนำเสนอผลการวิจัย

ผลการวิจัย

มโนทัศน์ความสุขด้าน *นิยามของความสุข* พบความแตกต่างระหว่างช่วงวัยในการให้คำตอบเป็นแบบภายในอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($F_{(2, 166)} = 4.09, p < .05$) โดยคำตอบแบบภายในมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามอายุที่เพิ่มขึ้น ในทางกลับกัน เปอร์เซ็นต์คำตอบแบบภายนอกมีการถดถอยลงตามอายุเช่นเดียวกัน

มโนทัศน์ความสุขด้าน *ลักษณะที่บ่งบอกถึงคนที่มีความสุข* พบความแตกต่างระหว่างช่วงวัยในการให้คำตอบเป็นแบบภายในอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเช่นเดียวกัน ($F_{(2, 172)} = 30.66, p < .001$) โดยคำตอบแบบภายในมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามอายุที่เพิ่มขึ้น

มโนทัศน์ความสุขด้าน *ที่มาของความสุข* ไม่พบความแตกต่างระหว่างกลุ่มวัยในการให้คำตอบแบบภายใน แต่พบว่ากลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มวัยให้คำตอบเป็นแบบภายนอกมากกว่า 80%

ผลการเปรียบเทียบในเบื้องต้นระหว่างเด็กจากครอบครัวที่พ่อแม่อยู่ด้วยกันและครอบครัวหย่าร้าง พบความแตกต่างเพียงด้านเดียว คือ *ด้านลักษณะที่บ่งบอกถึงคนที่มีความสุข* โดยกลุ่มเด็กในครอบครัวหย่าร้างให้คำตอบที่เป็นภายในมากกว่ากลุ่มครอบครัวพ่อแม่อยู่ด้วยกัน ($t_{(173)} = 2.27, p < .05$)

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยในอนาคต

1. ออกแบบงานวิจัยเพิ่มเติมการศึกษาระยะยาว (Longitudinal research) ในเด็กแต่ละคน เพื่อศึกษาว่าเมื่อช่วงวัยเปลี่ยนแปลง รูปแบบความคิดของเด็กเปลี่ยนแปลงอย่างไรในเด็กคนเดียวกัน
2. ออกแบบการสัมภาษณ์ ให้เป็นแบบคู่ขนาน ทั้งการสัมภาษณ์รายบุคคล (individual-interview) และการสัมภาษณ์กลุ่ม (group-interview) ทั้งนี้เพื่อใช้จุดแข็งของการสัมภาษณ์ทั้งสองประเภทให้ได้ข้อมูลที่มีคุณภาพสูงสุด คือการสัมภาษณ์รายบุคคล (individual-interview) นั้นผลที่

ได้ คือข้อมูลที่มาจากความคิดของเด็กแต่ละคนเพียงลำพัง เป็นความคิดที่เด็กคิดขึ้นมาได้เอง โดยปราศจากการชี้แนะ ข้อดีของการสัมภาษณ์รายบุคคลคือ เด็กแต่ละคนมีโอกาสได้ใช้เวลาเชื่อมโยงความคิดของตนเองอย่างเต็มที่ในการประมวลหาคำตอบ ไม่ถูกขัดจังหวะหรือแทรกแซงทางความคิดจากบุคคลอื่น สำหรับการสัมภาษณ์กลุ่ม (group-interview) ผลที่ได้คือ ความคิดที่ผ่านการพูดคุยกับกลุ่มตัวอย่างวัยเดียวกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และอาจเกิดการประมวลความรู้ที่มีให้ชัดเจนยิ่งขึ้น จากการฟังคำตอบของคนอื่นๆ

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- ชัยพร วิชชาวุธ. (2525). *มูลสารจิตวิทยา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542* (พิมพ์ครั้งที่ 1).
กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์.
- กัลยา วาณิชย์บัญชา. (2549). *สถิติสำหรับงานวิจัย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อวยพร เรืองตระกูล. (2551). *สถิติประยุกต์ทางพฤติกรรมศาสตร์ 1* (พิมพ์ครั้งที่ 3).
กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

- Berko Gleson, J. (2005). *The developmental of language* (6th ed.). Boston: Allyn & Bacon.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Brülde, B. (2007). Happiness theories of the good life. *Journal of Happiness Studies*, 8, 18-25.
- Burke, L. A., & Williams, J. M. (2009). Developmental changes in children understanding of intelligence and thinking skill. *Early Child Development and Care*, 7, 949-968.
- Chaplin, L. N. (2009). Please may I have a bike? Better yet. May I have a hug? An examination of children's and adolescents' happiness. *Journal of Happiness Studies*, 10, 541-562.
- Davies, P. T., & Cumming, E. M. (1998). Exploring children's emotional insecurity as a mediator of the link between marital relations and child adjustment. *Child Development*, 73, 1880-1903.
- DeLoache, J. (2001). The symbol-mindedness of young children. In W. W. Hartup & R.A. Weinberg (Eds.), *Child psychology in retrospect and prospect*. Mahwan, NJ: Erlbaum.

- Diener, E. (2006). Guidelines for national indicators of subjective well-being and ill-being. *Journal of Happiness Studies*, 7, 397-404.
- Elkind, D. (1961). The child's conception of his religious denomination I: the jewish child. *Journal of Genetic Psychology*, 99, 209-225.
- Elkind, D. (1962). The child's conception of his religious denomination II: the catholic child. *Journal of Genetic Psychology*, 101, 185-193.
- Elkind, D. (1963). The child's conception of his religious denomination III. The protestant child. *Journal of Genetic Psychology*, 103, 291-304.
- Elkind, D. (1964). Piaget's semi-clinical interview ant the study of spontaneous religion. *Journal for the Scientific study of Religion*, 4(1), 40-47.
- Erel, O., & Burman, B. (1995). Interrelatedness of marital relations and parent-child relations: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 118, 108-132.
- Ginsburg, H. P. (1997). *Entering the child's mind*. Cambridge: Cambridge university Press.
- Ginsburg, H. P. (1972). *The myth of the deprived child*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Ginsburg, H. P., & Pappas, S. (2004). SES, ethnic, and gender differences in young children's informal addition and subtraction: a clinical interview investigation. *Applied Developmental Psychology*, 25, 171-192.
- Ginsburg, H. P., & Opper, S. (1988). *Piaget's theory of intellectual development: An introduction* (3rd ed.). Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Griffin, J. (2007). What do happiness studies study. *Journal of Happiness Studies*, 8, 139-148.
- Harter, S. (1999). *The construct of the self*. New York: Guildford.
- Hetherington, E. M. (1981). Children and divorce. In R. W. Henderson (Ed.), *Parent-child interaction: Theory, research and prospects*. Orlando, FL: Academic Press.
- Hughes, R., Jr. (2005). *The effects of divorce on children*. Urbana, IL: University of Illinois Extension.
- Hunting, R. P. (1997). Clinical interview methods in mathematics education research and practice. *Journal of Mathematics Behavior*, 16(2), 145-165.

- Jenkins, J. M., & Buccioni, J. M. (2000). Children's understanding of marital conflict and the marital relationship. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 41(2), 161-168.
- Kaplan, R. M., & Saccuzzo, D.P. (2005). *Psychological testing: principle, application, and issues* (6th ed.). Belmont, CA: Wadsworth.
- Klassen, A. N. (2008). *The contribution of temperament to children's happiness*. Thesis of the master of art, The college of graduate studies, University of British Columbia.
- Kurtz-Costes, B., McCall, R. J., Kinlaw, C. R., Wiesen, C. A., & Joyner, M. H. (2005). What does it mean to be smart? The development of children's beliefs about intelligence in Germany and the United states. *Applied Development Psychology*, 26, 217-233.
- Longman. (2002). *Longman language activator* (2nd ed.) Edinburgh Gate: Pearson education limited.
- Lu, L. (2001). Understanding happiness: a look into Chinese folk psychology. *Journal of Happiness Studies*, 2, 407-432.
- Mahaarcha, W., & Kittisuksathit, S. (2007). *Thai youth happiness: evidences from kanchanaburi province*. Institute of Population and social research, Mahidol University, Thailand.
- Nitnitiphrut, K. (2007). *Happiness concept and how people perceived: a pilot study based on the survey of Bangkok, 2007*. Master of economic, Faculty of economics, Thammasat University, Thailand.
- Nye, W. C. (1981). *The development of the concept of god in children*. Los Angeles: The USC-UAP 11th Annual Interdiaciplinary International Conference.
- Flavell, J. H., Miller, P. H., & Miller, S. A. (2002). *Cognitive development* (4th ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Piaget, J. (1964). *Judgment and reasoning in the child* (M. Warden, Trans.). Patterson: Littlefield Adams.
- Piaget, J. (1976). *The moral judgment of the child* (M. Gabain, Trans.). New York: Collier Books.
- Piaget, J. (1975). *The child's conception of the world* (J. Tomlinson & A. Tomlinson, Trans.). Totowa, NJ: Littlefield, Adams.

- Piaget, J. (1968). *The psychology of intelligence* (reprinted). New York: Routledge & Kegan Paul.
- Ruff, H. A., & Rothbart, M. K. (1996). *Attention in early development*. New York: Oxford University press.
- Santrock, J. W. (2007). *Children* (9th ed.). New York: McGraw-Hill.
- Schultz, J. W. (2006). *Student conception of Groundwater*. Ann Arbor: Proquest information and learning.
- Shaffer, D. R., & Kipp, K. (2007). *Developmental psychology: childhood & adolescence*. Belmont, CA: Thomson Wadsworth.
- Siegler, R. S. (1986). *Children's thinking*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Slee, P. T., & Shute, R. H. (2003). *Child development: thinking about theories*. London: Phillip Slee and Rosalyn Shute.
- Street, H., Nathan, P., Durkin, K., Morling, J., Dzahari, M. A., Carson, J., & Durkin, E. (2003). Understanding the relationships between wellbeing, goal-setting and depression in children. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, 38, 155-161.
- Sternberg, R. J. (1999). *Cognitive psychology* (2nd ed.) Fort Worth, TX: Harcourt Brace.
- Thompson, R. A. (2000). The legacy of early attachments. *Child Development*, 71, 145-152.
- Veehovenn, R. (1997). Advances in understanding happiness. *Revue Quebecoise de Psychologie*, 18, 29-74.
- Vygotsky, L. S. (1962). *Thought and language* (E. Hanfman & G. Vakar, Trans.). Cambridge: the MIT press.
- White, N. (2006). *A brief history of happiness*. Malden: Blackwell publishing.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

ภาคผนวก ก
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

1. รองศาสตราจารย์ ดร. สมโภชน์ เขี่ยมสุภาชาติ
อาจารย์ประจำคณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พรพรรณระพี สุทธิวรรณ
อาจารย์ประจำสาขาวิชา จิตวิทยาพัฒนาการ
คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เหวดี วัฒนชกโกศล
อาจารย์ประจำคณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

แบบฟอร์มข้อคำถาม
สำหรับการสัมภาษณ์ในทัศนคติความสุข

ภาคผนวก ข
แบบฟอร์มข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์โน้ตค้นความสุข*

แบบสัมภาษณ์ โน้ตค้นความสุข ตามการรับรู้ของเด็ก	
หมายเลขเอกสาร ชุด A ชุด B	วันที่สัมภาษณ์.....เริ่มเวลา.....จบเวลา..... ไฟล์อัดเสียงที่ ชื่อเล่นอายุ.....ระดับชั้นการศึกษา.....
โครงสร้างคำถาม	คำถาม
นิยามของความสุข (Definitions of happiness)	1. หนูรู้จัก “ความสุข” หรือไม่? ความสุขคืออะไร ?
	2. (สมมติว่า) ถ้ามีคนที่ไม่เคยรู้จักความสุขมาก่อน หนูจะเล่าให้เค้าฟังยังไง ให้เค้ารู้ว่า ความสุข คืออะไร
ลักษณะที่บ่งบอกถึง คนที่มีความสุข (Characters of a happy person)	3. หนูเป็นยังไง / ทำอะไรบ้างเวลาหนูมีความสุข ?
	4. คนที่มีความสุขเป็นยังไง / มีลักษณะยังไง
	5. ใครคือคนที่หนูที่คิดว่าเขามีความสุข / ทำไมหนูถึงคิดว่าเขามีความสุข / เขาทำอะไร
ที่มาของความสุข (Causes of happiness)	6. อะไรบ้างทำให้หนูมีความสุข
	7. แล้วสำหรับคนอื่นล่ะ หนูว่าอะไรทำให้คนมีความสุขได้บ้าง

*หมายเหตุ การนำข้อคำถามในแบบฟอร์มนี้ไปใช้ กรุณา E-mail เพื่อแจ้งให้ทราบและขออนุญาตจากผู้วิจัยก่อน

ภาคผนวก ค

คู่มือการจัดกลุ่มคำตอบสำหรับผู้ลงรหัสข้อมูล

ภาคผนวก ค

คู่มือการจัดกลุ่มคำตอบสำหรับผู้ลงรหัสข้อมูล

หน้าที่ของผู้ลงรหัสข้อมูล

การลงรหัสข้อมูล (Coding) คือ การจัดคำตอบของเด็กทีละคำตอบ เข้าสู่กลุ่มข้อมูลที่ถูกระบุตามเกณฑ์ที่กำหนดในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มคำตอบแบบภายใน และกลุ่มคำตอบแบบภายนอก

ขั้นตอนการจัดข้อมูล ผู้ลงรหัสแต่ละคนจัดกลุ่มข้อมูลตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ผู้ลงรหัสข้อมูล จัดข้อมูลที่ละเอียดระดับชั้น (อนุบาล, ประถมศึกษาปีที่ 3, ประถมศึกษาปีที่ 6) นับคำตอบของเด็กทีละคน ในมโนทัศน์แต่ละด้าน (นิยาม, ลักษณะ, ที่มา)
2. ผู้ลงรหัสข้อมูล พิจารณาทีละคำตอบที่เด็กให้ ว่าคำตอบใดบ้างที่ถูกกำหนดโดยปัจจัยภายในหรือคำตอบใดบ้างที่ถูกกำหนดโดยปัจจัยภายนอก ตามเกณฑ์ที่ระบุในตาราง
3. ผู้ลงรหัสข้อมูล นับคำตอบแยกประเภทว่าเด็กคนหนึ่งให้คำตอบ แบบภายในกี่คำตอบ แบบภายนอกกี่คำตอบ

ตาราง ค1

ตารางตัวอย่างการลงรหัสข้อมูล

รหัสผู้ร่วมการวิจัย	จำนวนคำตอบรวม	มโนทัศน์ความสุขรายด้าน	ข้อที่	คำตอบ	จัดคำตอบ	ประเภทคำตอบหลัก	จำนวนคำตอบแต่ละประเภท	
							ภายนอก	ภายใน
3B/4	4	นิยาม	1	ได้อยู่กับพ่อ ดูการ์ตูน เล่นของเล่น	ได้อยู่กับพ่อ, ดูการ์ตูน, เล่นของเล่น	นอก, นอก, นอก	3	1
			2	ความสุขคือ การแบ่งปัน	การแบ่งปัน	ใน		
	5	ลักษณะ	3	ดีใจ แล้วก็เวลาดูการ์ตูน	ดีใจ, เวลาดูการ์ตูน	ใน, นอก	1	4
			4	ดีใจ แล้วก็ตื่นเต้น	ดีใจ, ตื่นเต้น	ใน, ใน		
			5	ตัวเราเอง เพราะแจ่มใสตลอดเวลา	แจ่มใสตลอดเวลา	ใน		
	8	ที่มา	6	ได้ของเล่น ว่ายน้ำ เล่นน้ำ ปั่นจักรยาน ดีเบด เล่นกับน้อง	ได้ของเล่น, ว่ายน้ำ, เล่นน้ำ, ปั่นจักรยาน, ดีเบด, เล่นกับน้อง	นอก, นอก, นอก, นอก, นอก	6	2
			7	ร้องเพลง ดีใจ ชอบไปเที่ยว	ร้องเพลง, ดีใจ, ชอบไปเที่ยว	นอก, ใน, ใน		

หมายเหตุ ผู้ลงรหัสข้อมูลใส่ข้อมูลทีวิเคราะห์ลงไป ในช่องที่มีแถบสี

ตาราง ค2

เกณฑ์การจัดกลุ่มคำตอบสำหรับผู้ลงรหัสข้อมูล และตัวอย่างคำตอบแต่ละประเภท

เกณฑ์การจัดกลุ่มคำตอบ	
คำตอบแบบภายใน (Intrinsic responses)	คำตอบแบบภายนอก (Extrinsic responses)
คือ ความสุขถูกกำหนดด้วยปัจจัยภายใน เป็นความสุขที่ริเริ่มมาจากภายในตัวเด็กเอง ไม่ใช่จากสิ่งแวดล้อมภายนอก เช่น พฤติกรรมของตนเอง ความคิด สภาวะทางจิตใจอารมณ์ความรู้สึก และความเชื่อ ฯลฯ	คือ ความสุขถูกกำหนดด้วยปัจจัยภายนอก เป็นการทำงานของปัจจัยภายนอก ความสุขคือผลลัพธ์จากสิ่งแวดล้อมภายนอก เช่น เหตุการณ์ สถานการณ์ ประสบการณ์ บุคคล สิ่งของ ฯลฯ
ตัวอย่างคำตอบ	ตัวอย่างคำตอบ
<u>ด้านนิยามความสุข</u> เช่น การมีอารมณ์ดี ความสนุกรื่นเริง ความสบาย การที่ไม่เครียด	<u>ด้านนิยามความสุข</u> เช่น การที่พ่อแม่พาไปเที่ยว การได้กินขนม การอยู่กับคนที่รัก การที่คนอื่นทำสิ่งดีๆ ให้
<u>ด้านลักษณะที่บ่งบอกถึงคนที่มีความสุข</u> เช่น คนที่สบายดี คนที่รู้สึกว่าตัวเองไม่มีความทุกข์	<u>ด้านลักษณะที่บ่งบอกถึงคนที่มีความสุข</u> เช่น คนที่ได้ทำงานดี ๆ คนที่มีคนดูแล
<u>ด้านที่มาของความสุข</u> เช่น เพราะมีความรัก เพราะเป็นคนดี เพราะเรียนเก่ง	<u>ด้านที่มาของความสุข</u> เช่น เพราะได้ खेल เพราะอยู่กับครอบครัว เพราะสอบได้คะแนนดี เพราะไปว่ายน้ำ เพราะได้รับคำชม เพราะทำงานเสร็จตรงเวลา

การดำเนินการในการจัดข้อมูลและวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างผู้ลงรหัสข้อมูล

1. ข้อมูลที่นำมาหาความสอดคล้องระหว่างผู้ลงรหัสข้อมูล (Inter-rater) จะมี 3 ประเด็น ได้แก่
 - จำนวนคำตอบรวมของเด็กแต่ละคน (เด็ก 1 คนให้คำตอบ)
 - จำนวนคำตอบที่เป็นคำตอบภายในของเด็กแต่ละคน (เด็ก 1 คนให้คำตอบที่เป็นแบบภายในคำตอบ)
 - จำนวนคำตอบที่เป็นคำตอบภายนอกของเด็กแต่ละคน (เด็ก 1 คนให้คำตอบที่เป็นแบบภายนอกคำตอบ)
2. จากผลการลงรหัสข้อมูลในการฝึกครั้งแรก (ก.ค. 54) มีความเข้าใจที่ไม่สอดคล้องกันจำนวนมาก (4 ใน 10 cases เห็นไม่ตรงกันครบ 3 ประเด็นจากในข้อที่ 1) แก้ไขโดยอภิปรายทำความเข้าใจกันระหว่างผู้ลงรหัสข้อมูล และให้กลับไปลงรหัสใหม่ตามเกณฑ์ที่ได้ข้อสรุป
3. การผลการลงรหัสการฝึกครั้งที่ 2 (อาทิตย์ที่ 7 ส.ค. 54) ผู้วิจัยคีย์ข้อมูลลงโปรแกรม excel
4. (วันอังคารที่ 9 สิงหาคม 54) เรียนปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับประเด็นย่อย และคำตอบที่ไม่สอดคล้องกันบางคำตอบ (เช่น การเล่น เป็นพฤติกรรม หรือว่า ปักจี้ภายนอก)
5. ผู้ทรงคุณวุฒิให้คำแนะนำ ในการจัดกลุ่มให้ตามงานวิจัยต้นแบบของ Street et al. (2003) จัดกลุ่มเป็นประเด็นหลัก 2 ประเด็น สำหรับคำตอบที่ไม่สอดคล้อง เช่น การเล่น ให้ดูบริบทการตอบของเด็ก [ถ้าเด็กบอกว่าความสุขคือการเล่น ก็คือปักจี้ภายนอก แต่ถ้าเด็กบอกว่า เวลาที่เขามีความสุข เขาจะออกไปเล่น คือพฤติกรรม]
6. การผลการลงรหัสการฝึกครั้งที่ 3 (พฤหัสบดีที่ 11 ส.ค. 54) ผู้วิจัยคีย์ข้อมูลทั้งหมด จากผู้ลงรหัสทั้ง 3 คน ลงโปรแกรม excel เพื่อจัดชุดข้อมูลและหาความสอดคล้อง ได้ค่าความสอดคล้องมากกว่า 90% เริ่มลงรหัสข้อมูลจริง
7. การลงรหัสข้อมูลจริง แยกวิเคราะห์ข้อมูลที่ระดับชั้น ทีละประเด็น (นิยาม, ที่มา, ลักษณะ)
8. รายละเอียดขั้นตอนการลงรหัสข้อมูลโดยละเอียด นำเสนอในตาราง ค3

ตาราง ค3

รายละเอียดวิธีการวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างผู้ลงรหัสข้อมูล

ขั้นตอนการดำเนินการ	หมายเหตุ
1. แยกข้อมูลออกเป็นระดับชั้น และแยกตามมโนทัศน์แต่ละด้าน (นิยาม, ลักษณะ, ที่มา)	ได้แก่ ข้อมูลรวม, ข้อมูลกลุ่มอนุบาล, ข้อมูลกลุ่มประถมศึกษาปีที่ 3, ข้อมูลกลุ่มประถมศึกษาปีที่ 6
2. เทียบข้อมูลจาก ผู้ลงรหัสแต่ละคน ไว้ในไฟล์ข้อมูลเดียวกัน	-
3. เรียงข้อมูลเป็น คะแนนรวม, ภายใน, ภายนอก ตามลำดับของแต่ละผู้ลงรหัส	-
4. คำนวณคะแนนรวมของแต่ละผู้ลงรหัส	-
5. จับคู่ผู้ลงรหัสทีละคู่	<ul style="list-style-type: none"> ● (ผู้ลงรหัสคนที่1 คู่ ผู้ลงรหัสคนที่2) ● (ผู้ลงรหัสคนที่1 คู่ ผู้ลงรหัสคนที่3) ● (ผู้ลงรหัสคนที่2 คู่ ผู้ลงรหัสคนที่3)
6. ดูความแตกต่างที่ละกรณีศึกษา	เมื่อพบว่าไม่ตรงกัน ที่ผู้ลงรหัสคนใด ย้อนกลับไปดูที่ข้อมูลดิบ ว่าเป็นการคีย์ข้อมูลผิด หรือว่าผู้ลงรหัสเห็นตามนั้นจริงๆ
7. ข้อมูลประถมศึกษาปีที่ 3 และประถมศึกษาปีที่ 6 มีความตรงกันทั้งหมด (ข้อที่ไม่ตรงคือตัวเลขผิด แต่ลงรหัสถูก) มีเพียงกลุ่มอนุบาลที่ข้อมูลไม่ตรงกันทั้งหมด "คะแนนรวม" จำนวน 4 กรณีศึกษา	ผู้วิจัยจึงได้ตัดกรณีศึกษาของกลุ่มอนุบาล ที่คาดว่าเด็กไม่ได้ตอบจากความเข้าใจออกไป 4 ชุด กลุ่มอนุบาลเก็บข้อมูลมาจำนวนมากที่สุด (เดิมที่ 60 ชุด ตัดเหลือ 56 ชุด)
8. คำนวณตามสูตร การหาเปอร์เซ็นต์ความสอดคล้องระหว่างผู้ลงรหัส = $\frac{\text{จำนวนกรณีศึกษาที่ประเมินตรงกัน}}{\text{จำนวนกรณีศึกษาทั้งหมด}} \times 100$	ข้อมูลทั้ง 3 ระดับชั้น ทุกด้าน มีความตรงกัน 100% จากผู้ลงรหัสทั้ง 3 คน

ภาคผนวก ง

ข้อมูลที่จัดเข้ากลุ่ม
คำตอบที่เป็นภายนอกและภายใน

ภาคผนวก ง

ข้อมูลที่จัดเข้ากลุ่มคำตอบที่เป็นภายนอกและภายใน

หมายเหตุ คำตอบที่ปรากฏในตารางภาคผนวก ง ทั้งหมดเป็นการแสดงเฉพาะคำตอบที่ไม่ซ้ำกันในหัวข้อเดียวกัน แสดงเพียงความหลากหลายของคำตอบในแต่ละกลุ่มวัย ดังนั้นแต่ละคำตอบที่บันทึกในตาราง อาจมีจำนวนเด็กที่ให้คำตอบเดียวกัน จำนวนมากน้อยแตกต่างกันในแต่ละคำตอบ

ตาราง ง1

แสดงคำตอบของ ค่านิยมของความสุข ที่จัดอยู่ในกลุ่มคำตอบที่เป็นภายนอกและคำตอบที่เป็นภายในแบ่งตามระดับชั้นและรูปแบบครอบครัวของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง	คำตอบด้านนียมความสุข	
	คำตอบที่เป็นภายนอก (Extrinsic responses)	คำตอบที่เป็นภายใน (Intrinsic responses)
อนุบาลปีที่ 3 ครอบครัวพ่อแม่ อยู่ด้วยกัน	กินน้ำ, กินขนม, เกม, กอดแม่, คุณพ่อกับคุณแม่ดีใจ, คุณพ่อคุณแม่รักหนู, พ่อทำอาหารให้เรากินกัน, ครอบครัวของเราดีจัง, ครอบครัวหนู, พ่อแม่ชอบหนู, พ่อแม่รักหนูมากๆ, อยู่กับพ่อ, อยู่กับแม่, ชอบอยู่กับพ่อแม่, พ่อแม่ทำให้ความสุขให้ลูก, คุณพ่อคุณแม่พาไปเที่ยว, ช่วยแม่ทำงาน, พาไปเที่ยว, ที่บ้านเรามีความสุข, อยู่บ้านแล้วอยู่ดี, มีคนรัก, เพื่อนรักกัน(ได้รับและได้ให้ความรัก), มีแม่, เล่นกับเพื่อน, ให้เพื่อนเล่นด้วยกัน, เล่นกับน้อง, เล่นเกม, อ่านหนังสือ, ต้องหาเพื่อน, บนตึก(สถานที่), พี่ซื้อเค้กมาให้, พี่ได้เล่นกับหนูทุกวัน, ได้นั่งเล่นกับเพื่อน, เรียนกับเพื่อน	ยิ้ม, หัวเราะ, หัวเราะสนุกสนาน ความสุขของเรา, ความสุขไปทำอะไรก็ยิ้มก็สนุกสนาน, ดี, ดีมากเลย, เย็น, สบาย, สบายดี, อารมณ์ดี, ดีใจมากๆ, ดีใจ, สนุกกับเพื่อน, ความรัก, สนุก, พี่รักครู, รัก, รัก-ครอบครัว, รักพ่อแม่, รักแม่, หนูรักพ่อ, แบ่งของเล่นให้พี่, แบ่งปัน, ความคิดทำให้สนุก, เราได้คิดสร้างสรรค์, เราได้ทำอะไรที่มีความสุข, ร่าเริง, แจ่มใส, เราต้องเปิดใจไว้ความสุขถึงเข้ามาหาเราได้
อนุบาลปีที่ 3 ครอบครัวพ่อแม่ หย่าร้างกัน	เล่นกับเพื่อน, เล่นกับเพื่อนให้มีความสุข, เล่นกับน้อง, ให้เพื่อนเล่นด้วยกัน, เล่นแบบเล่นกับเค้า	ความรัก, สนุก, สนุกกับเพื่อน, เหมือนจะดีใจ

ตาราง ง1(ต่อ)

กลุ่มตัวอย่าง	คำตอบด้านนิยามความสุข	
	คำตอบที่เป็นภายนอก (Extrinsic responses)	คำตอบที่เป็นภายใน (Intrinsic responses)
<p>ประถมศึกษาปีที่ 3 ครอบครัวพ่อแม่ อยู่ด้วยกัน</p>	<p>กินไอติม, เวลาไปเที่ยว, ให้เรียนเก่งๆ, ให้เค้าไป ร่วมกิจกรรม, ขอให้เค้าสอบได้ที่ 1, การที่เราทำ อะไรแล้วเราชนะ, เราไปเล่น, ครอบครัวที่มี- ความสุข, พ่อแม่ไม่ทะเลาะ, ความรักของพ่อ แม่ที่ให้ต่อเรา, เราไม่ทะเลาะกัน, การกินข้าว พร้อมหน้าพร้อมตา, การที่ได้อยู่ร่วมกับพ่อแม่ แล้วก็พี่, การที่เราอยู่ร่วมกัน, ความที่ครอบครัว อยู่ด้วยกัน, เป็นคนดีต่อพ่อแม่, เวลาพอกับแม่ พาไปเที่ยว, เวลาอยู่กับพ่อแม่, ที่บ้านรักกันครับ , การที่ได้อยู่กับคนที่หนูรัก, ให้เค้าได้อยู่กับ เพื่อนๆ, คุยเรื่องตลกกัน, คนที่อยู่รอบข้างรัก, ความสุขที่ได้อยู่กับคนอื่น, ครอบครัวมีความสุข ไม่ทะเลาะกัน, ไม่มีเพื่อนเล่นก็ให้เค้าไปเล่นกับ เพื่อน, การที่ครอบครัวอยู่ด้วยกันได้เห็นหน้ากัน, การมีเพื่อน, มีครอบครัวที่ดี, ครอบครัวอบอุ่น รักกัน, การที่เรามีคนที่เราเล่นด้วย รักเราด้วย, เวลาเล่นกับเพื่อน, กอดพ่อแม่, มีเพื่อนมากมาย , ให้เค้าไปเล่นกับเพื่อน,</p>	<p>ใจปลอดโปร่ง, ยิ้มแย้มแจ่มใส, หัวเราะชอบ ใจ, ความอบอุ่น, ความสบายใจ, ความดีใจ, ความสนุก, ความร่าเริง, ทำให้ตัวเราสนุกไป ด้วย, ความรักและความอบอุ่น, ร่าเริงแจ่มใส, ความที่เราไม่มีทุกข์, การที่เราดีใจแล้วยิ้ม ออกมา, ให้อุ้มจกยิ้ม, ทำตัวให้น่ารัก, ทำตัวให้ ชื่นชม, การทำให้แม่มีความสุข, การยิ้ม, ให้ เค้ารักแม่, ต้องเป็นคนดี, หนูชอบรอยยิ้ม, ชอบยิ้ม, ให้เค้ายิ้มให้ตัวเองก่อน, การที่เรามี รอยยิ้ม, การที่เรายิ้มแล้วทำสิ่งดีๆ, ไม่โกรธ เพื่อน, ทำให้พ่อแม่ดีใจพ่อแม่จะมีความสุข, เราสุขเค้าสุขไปด้วย, ให้มีความคิดดี, การ แบ่งปัน, ช่วยเหลือผู้อื่น, ช่วยเหลือพ่อแม่, การได้ทำสิ่งที่หนูชอบ, ไม่ทำเรื่องที่ไม่ชอบ, สิ่งที่เราเคยทำแล้วมีความสุข, ไปหาสิ่งใหม่ๆ ทำ, สิ่งดีๆที่ทำให้ไม่มีทุกข์, สิ่งดีที่ทุกคน ปรารถนา, การทำความดีทำให้เรามีความสุข, ถ้าเราไม่มีชีวิตเราก็ไม่มีความสุข, ความสุข อยู่ที่ใจทำอะไรก็สุข</p>
<p>ประถมศึกษาปีที่ 3 ครอบครัวพ่อแม่ หย่าร้างกัน</p>	<p>แค่ออยู่กับแม่ก็มีความสุข, ได้อยู่พร้อมๆกัน, ไป เรียนคอม, ไปว่ายน้ำ, ได้อยู่กับพ่อ, ดูการ์ตูน, เล่นของเล่น, พ่อแม่เซอร์ไพรส์วันเกิด, มีเพื่อนๆ, ครอบครัวอบอุ่น, สิ่งที่เราได้จากพ่อแม่ครับ, โตขึ้นหาเงินเลี้ยงแม่ครับ, ชวนให้เค้ามาเล่น- กับผม</p>	<p>สิ่งดีคือสิ่งที่ทำให้เด็กสนุกสนาน, มีน้ำใจ, แบ่งปัน, สิ่งที่เราทำ-ทำให้เรามีความสุข, ต้องทำในสิ่งที่เราอยากทำมากที่สุด, ถ้าเขามี ความสุขอาจจะทำให้เธอดีกว่าเดิม, ทำให้ ตัวเองรู้สึกดี, ยิ้มให้รู้สึกยิ้ม, การที่เราเป็นคนดี , ผมเกิดมาเรียนเก่งๆ, คนที่มองโลกในแง่ดี, ไม่คิดร้าย, เรามีความสุขมาจากใจตัวเอง, ร่า เริงแจ่มใสเสมอ, ไม่อารมณ์เสียใส่ครอบครัว</p>

ตาราง ง1(ต่อ)

กลุ่มตัวอย่าง	คำตอบด้านนิยามความสุข	
	คำตอบที่เป็นภายนอก (Extrinsic responses)	คำตอบที่เป็นภายใน (Intrinsic responses)
ประถมศึกษาปีที่ 6 ครอบครัวพ่อแม่ อยู่ด้วยกัน	การได้อยู่กับพ่อแม่, การได้อยู่กับครอบครัว, เพื่อนทำให้เรามีความสุข, พ่อแม่ทำให้เรามี ความสุขสบายใจ, สิ่งที่พ่อแม่ให้มา, การได้ไป เที่ยวกับพ่อแม่, ไปเที่ยว, ดูหนัง, ฟังเพลง, การมี รอยยิ้มกัน, มีความเป็นมิตรให้กันและกัน, ไป เที่ยวกับครอบครัว, พาพ่อแม่ไปกินข้าวนอก บ้าน, เป็นเพื่อนกับเค้า, การที่เห็นคนอื่นมี ความสุขเราก็มีความสุขด้วย, การที่ได้อยู่กับ เพื่อนแล้วยิ้ม, ความสุขที่พ่อแม่ให้เรา, พ่อแม่ให้ ความอบอุ่นแก่เรา, ความสุขเกิดจากครอบครัว, ถ้าไม่มีครอบครัวเราอาจไม่มีความสุขก็ได้, ได้ คุยกัน, ทำอะไรร่วมกัน และช่วยเหลือกันตลอด มา, ความสุขจะต้องอยู่กับคนรอบข้าง เช่น อยู่ กับพ่อหรือแม่, การยิ้มทักทายให้กัน, การพูดให้ กัน, อบอุ่นที่ได้อยู่กับครอบครัวของเรา, มีคนอยู่ ข้างๆตลอดเวลา, พาเค้าไปที่สวยๆงามๆครับ, สิ่งที่อยู่ด้วยแล้วสบายใจ, อยู่กับทุกคน, ได้ไป เล่น, ได้รับการเอาใจใส่,	การทำสิ่งที่ชอบ, การที่ทำให้คนอื่นมีความสุข เราก็มีด้วย, การที่เราได้ทำสิ่งที่ถูกต้องแล้วไม่ มีใครเดือดร้อน, การที่เราได้ทำสิ่งที่เราชอบ, ผ่อนคลาย, ไม่รู้สึกเครียด, การที่เรามีความ สบายใจ, ไม่วิตกกังวล, การมีความรัก, การมี น้ำใจ, การยิ้ม, อารมณ์ดี, ร่าเริง, ความที่ไม่ รู้จักเครียด, ไม่วิตกกังวล, ความรู้สึกที่เรา สามารถรู้สึกได้, ความรู้สึกที่ดีๆ, ความรู้สึก ยิ้ม, หัวเราะดีใจ, ความสุขคือความให้, ความ รัก, ความเข้าใจ, สนุกสนาน, ทำจิตใจให้ร่า เริง แจ่มใส, ทำสิ่งที่ทำให้เกิดความสุขให้ เต็มที่, ทำให้คนอื่นมีความสุข, พูดเรื่องดีๆ, ไม่ ต้องคิดมาก, ไม่อยากให้เค้าเครียด, สิ่งที่ดี ของเรา, สิ่งที่ทำแล้วยิ้มได้, สิ่งที่ทำแล้วสบาย ใจ, สิ่งที่ทำให้รู้สึกดี, ความสุขทำให้เรารู้จัก ยิ้มได้ รู้จักท้อแท้ได้, ความสุขคือสิ่งที่เรา ประทับใจ, ความสุขมันทำให้เราตื่นเต้นได้, ให้หาอะไรที่น่าจะสนุกทำ, อยู่สบาย, ไม่ต้อง กังวลอะไร
ประถมศึกษาปีที่ 6 ครอบครัวพ่อแม่ หย่าร้างกัน	เราก็จะมีความสุขในด้านที่พ่อแม่ภูมิใจเรา, ขวน ไปเล่นด้วยกัน, เรียนหนังสือให้พ่อแม่มีความสุข, การได้อยู่กับครอบครัว, อยู่กับเพื่อน, อ่าน หนังสือตลกๆ, คุยกับเพื่อน, สิ่งที่พ่อแม่ให้มา, ความสุขเกิดจากสิ่งดีๆที่คนอื่นทำให้กับเรา, ได้รับการดูแล, ได้รับการเอาใจใส่	การที่ทำให้คนอื่นยิ้มได้หัวเราะได้, การที่เรา ไม่มีความทุกข์, การที่เราไม่-ไม่ยิ้ม, ไม่น่าบึ้ง , การให้, การให้ที่ไม่ใช่การรับเพียงอย่างเดียว , เลือกจะเป็นเด็กดี, เลือกจะเป็นคนเก่ง, ควร ทำดี, ไม่ต้องเครียดเรื่องอะไร, ความสบาย, ความสุขเกิดได้จากการที่เรายิ้ม, ร่าเริง, แจ่มใส, ทำสิ่งดีๆ, ความอบอุ่น, คิดในแง่ดี, ทำให้เราสบายใจ, ไม่เครียด, ไม่มี ความทุกข์ มาในตัว, แบบว่าเราดีใจมันจะเกิดความสุข,

ตาราง ง1(ต่อ)

กลุ่มตัวอย่าง	คำตอบด้านนิยามความสุข	
	คำตอบที่เป็นภายนอก (Extrinsic responses)	คำตอบที่เป็นภายใน (Intrinsic responses)
ประถมศึกษาปีที่ 6 ครอบครัวพ่อแม่ หย่าร้างกัน (ต่อ)		มีรอยยิ้ม, มีเสียงหัวเราะ, ไม่เครียด, ทำอะไรก็ได้ที่ตัวเองอยากทำ, รักพ่อ, สิ่งที่เราได้อะไรที่นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้, สิ่งที่เราไม่มีความหนักอยู่ในใจ, สิ่งที่เรายิ้มได้, ให้เค้ายิ้มก่อน, สิ่งที่เค้าต้องการก็เป็นความสุขของเค้าแล้ว, ให้หาความสุขใส่ตัว

ตาราง ง2

แสดงคำตอบของด้านลักษณะที่บ่งบอกถึงคนที่มีความสุขที่จัดอยู่ในกลุ่มคำตอบที่เป็นภายนอกและคำตอบที่เป็นภายในแบ่งตามระดับชั้นของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง	คำตอบด้านลักษณะที่บ่งบอกถึงคนที่มีความสุข	
	คำตอบที่เป็นภายนอก (Extrinsic responses)	คำตอบที่เป็นภายใน (Intrinsic responses)
อนุบาลปีที่ 3 ครอบครัวพ่อแม่ อยู่ด้วยกัน	<p>เค้าชอบเล่นรถบังคับ, กรอกน้ำ, กวาดบ้าน, ถูบ้าน, เช็ดทีวี, กอดพ่อแม่, กินข้าว, กินปลา, กินสตรอเบอรี่, คนที่มีความสุขคือคนโตแล้ว, คนที่รักพ่อแม่เพราะแม่จะรักเค้าทุกวัน, คนผมยาวแล้วชอบตักเปีย, ครอบครัวอบอุ่นดี, คุณพ่อมีคอมพิวเตอร์หนึ่ง, คุณแม่แต่งตัวให้หนู, คุณแม่พาไปกินข้าว, น้องชวนเล่น, เค้ารักกัน, ช่วยแม่ทำงาน, ชอบดูหนังมาก, ชอบมาเล่นด้วย, ชอบเล่นกับน้อง, ซักผ้าช่วยแม่, ดูการ์ตูนกับพี่, เดินเล่นที่ 7-11, ได้ของเล่น, ได้ไปไหน, ได้เล่นคนเดียว, ได้อยู่กับลูกๆ, โตขึ้น, ภูบ้านให้แม่, ทำกับข้าว, ทำข้าวให้พ่อแม่กินครับ, ทำความสะอาด, ทำงานช่วยพ่อ, ทำอาหาร, เป่าลูกโป่งกับเพื่อน, พอกอดน้องอิม, พอกับแม่พาไปเที่ยวทะเล, พ่อตบมือให้เป็นคนเก่ง, พ่อทำกับข้าวให้กิน, พ่อทำงาน, พี่ชื่อของเล่นให้, พี่ไปสมัครเดินให้, พี่เลี้ยงพาไปตลาด, เพื่อนเล่นด้วย, เพื่อนๆมีความสุขไปด้วยกับหนู, ภูมิใจกับคุณพ่อคุณแม่, มีคนชื่อของเล่นมาแบ่ง, มีเพื่อนดี, เมื่อตอบคำถามเอง, แม่กอด, แม่ชม, ยายชื่อขนมมาฝาก, เรียนกับเพื่อน, เรียนเก่งกว่าคนอื่น, ล้างจาน, ล้างแก้วน้ำ, ลูกเป็นเด็กดี, ลูกไม่ดื้อ, เล่นกับเพื่อน, เล่นกับเพื่อนทุกคน, เล่นเกม, เล่นของเล่น, เล่นรถ, เล่นหุ่นยนต์, เล่นนาฬิกา, เลี้ยงลูก, ว่ายน้ำ, สับผลไม้, หนูชอบเล่นกับพี่, หนูเล่นกับเค้าทุกวัน, หนูเล่นด้วย, หล่อ,</p>	<p>เค้ามาทุกวันเค้าไม่ร้องไห้, เค้าอารมณ์ดี, ใจดี, ชอบเรียนเดินมากคะ, ชอบเล่นครับ, ดี, ดีใจ, ดีใจมากๆ, ตื่นเต้น, น่ารักๆ, เป็นคนดี, พุดจาไพเราะ, มีความชอบ, มีจิตใจดี, ไม่ร้องไห้, ยิ้ม, ยิ้มหัวเราะ, รักพ่อ, รักแม่, รักลูก, ร่าเริง แจ่มใส, รู้สึกดี, เรียนเก่ง, เล่นสนุกสนาน, สนุกสนาน, สบาย, สบายดี, หัวเราะ, อารมณ์, อารมณ์ดี, เขาของเล่นแบ่งให้พี่</p>

ตาราง ง2 (ต่อ)

กลุ่มตัวอย่าง	คำตอบด้านลักษณะที่บ่งบอกถึงคนที่มีความสุข	
	คำตอบที่เป็นภายนอก (Extrinsic responses)	คำตอบที่เป็นภายใน (Intrinsic responses)
อนุบาลปีที่ 3 ครอบครัวพ่อแม่ อยู่ด้วยกัน (ต่อ)	หอมแก้มคุณแม่, หอมพ่อ, อยู่กับพ่อ, อยู่กับพ่อ แม่สนุกสนานดี, อยู่กับเพื่อน, อยู่ด้วยกันแล้วไม่ ทะเลาะ, อยู่ในบ้าน, อ่านหนังสือ	
อนุบาลปีที่ 3 ครอบครัวพ่อแม่ หย่าร้างกัน	เล่นของเล่น, หุ่นยนต์, เล่นกับน้อง, ทำอะไรเล่น กับเพื่อนทุกวัน, เล่นกับคนอื่น, หนูจึกจ๊กคอกำ หย่าร้างกัน	แค้ายิ้ม, ชอบ, ดีใจ, ภูมิใจ, น่ารัก, เบิกบาน, ร่าเริง, รู้สึกดีมาก, รู้สึกสบายดี, สนุกกับร่าเริง
ประถมศึกษาปีที่ 3 ครอบครัวพ่อแม่ อยู่ด้วยกัน	เวลาเจอใครยิ้มทั้งวัน ไม่มีอะไรมารบกวน, มี ผู้นำที่ดีดูแล, เล่นกับน้อง, เราอยู่ด้วยกัน, คุย กับพ่อแม่, มีพ่อแม่, มีลูก, มีสิ่งของ, มีเพื่อน, มี ครอบครัวอยู่ด้วยกัน, รวย, เราสวัสดิคุณครู, ได้ ของขวัญจากคนอื่นแล้วมีความสุข, เห็นลูกขยัน , ความเจริญ, อยู่กับครอบครัว, ได้อ่านหนังสือ, แม่อ่านหนังสือให้ฟัง, ลูกไม่ดื้อ, พ่อแม่มีเรา, คุณพ่อชอบดูหนังสนุก, แค้มมีเพื่อนมีครอบครัว อยู่ด้วยกัน, เราสวัสดิคุณครู, ได้ของขวัญจาก คนอื่น, ดูหนังตลก, แล้วแค้มก็ยิ้มได้, อยู่บ้าน แล้ว, มีพ่อแม่กับพี่, อยากให้ลูกตั้งใจเรียนสูง, มี ของเล่นสนุกๆ, มีกิจกรรมให้ทำ, ช่วยพ่อแม่ ทำอาหาร, มีอะไรพร้อมหมดแล้ว, พ่อแม่เลี้ยงดู เรามาตั้งแต่เกิด, แม่ให้ความสุขกับเราได้, ไม่ได้ อยู่คนเดียว, แม่มีกระรอก, แล้วแม่ก็ดีใจที่ได้ กระรอกมา, พ่อแม่ให้เราเกิดมา, พ่อแม่อยาก อยู่กับเราตลอดไป, มีเรื่องทำให้เราดีใจ, เห็น หน้าลูก, ความรักความอบอุ่นกับแม่, ภูมิใจลูก, คุณแม่ท้องมา 9 เดือน, มีลูกเป็นที่รัก,	จิตใจมันปลอดโปร่ง, ยิ้มแย้ม แจ่มใส, พุดจา ไพเราะ, หัวเราะ, ชอบยิ้ม, ไม่มีอะไรมา รบกวน, แค้มยิ้มทั้งวัน, หัวเราะทั้งวัน, ใครทำ ให้โกรธก็ให้อภัย, ร่าเริงแจ่มใส, เป็นคนดี, คน ที่ทำตัวดีๆ, ดี, แค้มใจดี, ตื่นเต้น, สนุกสนาน, อารมณ์ดี, ดีใจ, ไม่เสียใจ, ชื่นใจ, ดีใจจนพุด อะไรไม่ออก, ใช้ความคิดสร้างสรรค์, จิตใจ เบิกบาน, เราได้ทำความดี, ภูมิใจ, ชอบ, ทำ ตัวสดใส, เราสร้างความสุขให้ตัวเอง, มีน้ำใจ, เพลิดเพลิน, ส่วนใหญ่คนที่ยิ้มจะมีความสุข มากกว่าคนที่ไม่ยิ้ม, เป็นคนที่ไม่เศร้า, เห็น อะไรดีก็เป็นความดีไปหมด, แค้มจะไม่ทุกข์, ชอบวิ่งแล้วหมุนตัว, คนที่มีความทุกข์แต่ยัง ยิ้มได้อยู่, สบายใจ, มองโลกในแง่ดี, ไม่มี ความทุกข์มาวุ่นวาย, แค้มไม่มีอารมณ์เสียที่ จะโกรธใคร, ถ้าเรามีความสุขคนอื่นก็จะม มีความสุขไปด้วย, มีจิตใจที่อารมณ์ดี, คนที่ ทำบุญจะได้มีจิตใจที่สงบ, รู้สึกดี, ดีใจมาก แค้มก็ร้องไห้,

ตาราง ง2 (ต่อ)

กลุ่มตัวอย่าง	คำตอบด้านลักษณะที่บ่งบอกถึงคนที่มีความสุข	
	คำตอบที่เป็นภายนอก (Extrinsic responses)	คำตอบที่เป็นภายใน (Intrinsic responses)
ประถมศึกษาปีที่ 3 ครอบครัวพ่อแม่ อยู่ด้วยกัน (ต่อ)	มีพ่อแม่เลี้ยงดู, ไม่มีครอบครัวทะเลาะกัน, ครอบครัวตัวเองอบอุ่น, พ่อแม่ไม่ทะเลาะกัน, แม่จะไม่ค่อยว่าน้อง, ได้ของ, ได้แต่งงานกับคน ที่รัก	ได้แผนบุญกุศลไปให้คนที่เราเคยให้เค้า, รู้สึก สนุกสนาน, ไม่นึกถึงความทุกข์, ไม่เครียด เกินไป, หน้าตายิ้มแย้ม, ไม่หน้าตาหงุดหงิด, หน้าตาเบิกบาน
ประถมศึกษาปีที่ 3 ครอบครัวพ่อแม่ หย่าร้างกัน	ลูกเรียนหนังสือได้ดีพ่อแม่มีความสุข, พ่อแม่ เป็นพ่อแม่ของเรา, เวลาดูการ์ตูนก็จะง่วงนอน, พ่อของหนูเวลาที่เค้าอยู่กับเพื่อนเค้า คุยกับ เพื่อนเค้า ดีกว่าหน้าตาบึ้งอยู่ในบ้าน, มีหน้าตา สดใส, เค้าได้เล่นกับเพื่อนคนอื่น, เค้ายิ้มให้กัน , พ่อแม่แล้วก็ย้ายบรรมหนูได้ดีมาก แล้วหนูก็ทำ ตามทุกอย่าง, แม่ให้กำเนิดเรามา, หน้าตายิ้ม แย้ม แจ่มใส, ผมได้อยู่กับแม่	แจ่มใสตลอดเวลา, ดีใจ, ยิ้มแย้ม, ร่าเริง, ตื่นเต้น, มีความร่าเริง แจ่มใส, หัวเราะตลอด, ยิ้มแย้มแจ่มใส, มีความรัก, อารมณ์ดี, ยิ้ม แย้มดีใจเพื่อนว่าก็ไม่สนใจ, รู้สึกดี, ลองคิดว่า ตัวเองเป็นเจ้าของ, มีความสุขที่สุดที่ตัวเอง ได้มีความสุขด้วย, รู้สึกว่าตัวเองไม่มีความ ทุกข์ มีแต่ความสุข, เริงร่า, สนุก, อยู่ที่ไหนก็มี ความสุข
ประถมศึกษาปีที่ 6 ครอบครัวพ่อแม่ อยู่ด้วยกัน	เค้ามีพระคุณต่อเรา, มีความสุขจากการที่คน อื่นมีความสุข, เค้าให้กำเนิดเรา, พ่อแม่เลี้ยงดู เรามาตั้งแต่เล็กจนโต, ในหลวงมีความสุข เพราะท่านเป็นมหากษัตริย์ และอยู่ในวัง, น้ำ ของหนู เค้าได้ทำงานดี ๆ มีอิสระ, พ่อแม่ให้ ความสุข, มีคนดูแล, ไม่ทะเลาะกับคนอื่น, เรา รับความสุขจากพ่อแม่, เรียนจบพ่อแม่ก็ดีใจ, ลูกทำดีแล้วดีใจ, สุขภาพแข็งแรง, หน้าตาดี, อยู่ ด้วยแล้วอบอุ่น, เราอยู่กับพ่อแม่แล้ว, เรารู้สึกดี, พ่อแม่เค้าให้กำเนิดเรา, เค้ามีพระคุณต่อเรา, มี ลูกตั้งใจเรียน, มีลูก, พ่อแม่ให้ความสุขแก่เรา, เราเป็นคนรับความสุขจากพ่อแม่, เรียนจบพ่อ แม่ก็ดีใจ, ช่วยเหลือกัน(ต่างฝ่ายต่างช่วย), ถ้า ลูกทำดีพ่อแม่ก็จะดีใจ	คนที่ไม่มีความสุขก็จะคิดสั้น, ดี, เค้าใจดี, คน ที่ไม่มีปัญหา, เค้าไม่มีเรื่องต้องคิด, อารมณ์ดี, ดีใจ, คนที่ยอมเสียสละให้ทุกคน, ตัวเรามี ความสุขน่าจะทำให้คนอื่นมีความสุข, เค้าดี ใจที่เห็นลูกมีความสุข, เค้าทำให้คนอื่นมี ความสุข แล้วตัวเค้าเองก็มีความสุข เค้าเป็น คนที่ให้กับเรา, ช่วยเหลือผู้อื่น, ซึมซับความรู้ ได้ดี, ไม่ร้องไห้, ได้ทำสิ่งที่เค้าชอบ, ได้ทำ อะไรที่ตัวเองอยากทำ, ได้ปล่อยความทุกข์ไว้, ได้สิ่งที่เราต้องการ, ตัวเรารู้เองว่าตัวเราไม่มี ความทุกข์, ทำความดี, ทำทุกอย่างได้เลย ตอนที่หนูมีความสุข, ทำในสิ่งที่เรารัก, ผ่อน คลาย, ภาควุมิใจ, สนุกสนาน, อารมณ์ดี, รู้สึกดี, ภูมิใจในตนเอง, มั่นคง, มีอารมณ์ขัน,

ตาราง ง2 (ต่อ)

กลุ่มตัวอย่าง	คำตอบด้านลักษณะที่บ่งบอกถึงคนที่มีความสุข	
	คำตอบที่เป็นภายนอก (Extrinsic responses)	คำตอบที่เป็นภายใน (Intrinsic responses)
ประถมศึกษาปีที่ 6 ครอบครัวพ่อแม่ อยู่ด้วยกัน (ต่อ)		ไม่เจียบ, ไม่โกรธคนอื่น, ไม่เคร่งเครียด, ยอมรับในสิ่งที่ เป็น, รู้สึกสดชื่น, เวลาที่เค้าไม่ ยิ้ม, เค้าก็ดูหน้าตายิ้ม, สดใส, หนูรู้สึกดีใจยิ้ม ออกได้เลย, ให้คนอื่นได้ทุกอย่าง, ให้ความ อบอุ่นแก่ลูก, อยากทำให้คนที่เรามีความสุข- มีความสุข, หน้าตาแจ่มใส, หน้าตาสดชื่น
ประถมศึกษาปีที่ 6 ครอบครัวพ่อแม่ หย่าร้างกัน	ถ้าเราเรียนดีไม่ทำให้พ่อแม่ทุกข์ใจ พ่อแม่ก็จะมี ความสุขที่สุด, ประชาชนมีความสุขเพราะมี พระเจ้าอยู่หัว, การเป็นคนสำคัญ, พ่อกับแม่ได้เลี้ยงดูเราจนโตและเห็นเรามี ความสุข, พ่อแม่เห็นลูกได้เรียนหนังสือ, ลูก ประสบความสำเร็จในการเรียน, มีคนอื่นมาอยู่ ด้วย, มีความสุขกับเพื่อน, เล่นก็เล่น มีความสุขพูดคุยกับคนอื่นได้, ยิ้มไปกับคนอื่น, รู้สึกว่ามีคนอยู่ด้วย แล้วไม่ขาดอะไรบางอย่าง ไป, เวลาเพื่อนเล่นกับหนูหนูก็ดีใจ, หนูตั้งใจ เรียนหนูทำได้พ่อก็มีมีความสุข	คนที่แบ่งปัน, ยิ้มแย้มแจ่มใส, มีเสียงหัวเราะ ตลอด, เพราะเค้ามีเสียงหัวเราะตลอดไม่ ซึมเศร้า, คนที่ไม่เครียด, เพราะเค้าไม่ต้องคิด มาก, สบายๆ, คอยดูแลคนอื่นมาตลอด, เค้า ยิ้มให้คนอื่น, ทำให้คนอื่นมีความสุขไปด้วย (เหมือนการให้), แจ่มใส ร่าเริง, ตื่นเต้น, ดีใจ แล้วนั่งเฉยไม่มีอะไร, ดีใจ, ยิ้มแย้ม, หนูไม่ ค่อยจะมีการเศร้า, ในหลวงได้ทำให้ประชาชน มีความสุข, พ่อร่าเริงแจ่มใส, ไม่เครียดง่าย, มี การยิ้ม, มีความดีใจอยู่, มีรอยยิ้ม, ลักษณะดี ใจ, ยิ้มแย้ม, รู้จักแบ่งปันให้คนอื่น, พุดดีกับ คนอื่น, สบาย, ไม่โกรธ, ไม่ดูเครียด, ร่าเริง ตลอดเวลา, รู้สึกดี, รู้สึกดีใจ, ไม่เหงา, รู้สึกว่า ตัวเองมีความสุขทุกข้อยู่ในใจ, รู้สึกสบายใจ โล่งใจ, หน้าตามีความสุข แจ่มใส, บุคลิกที่ดี, หัวเราะ

ตาราง ง3

แสดงคำตอบของด้านที่มาจากความสุขที่จัดอยู่ในกลุ่มคำตอบที่เป็นภายนอกและคำตอบที่เป็นภายใน แบ่งตามระดับชั้นของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง	คำตอบด้านที่มาจากความสุข	
	คำตอบที่เป็นภายนอก (Extrinsic responses)	คำตอบที่เป็นภายใน (Intrinsic responses)
อนุบาลปีที่ 3 ครอบครัวพ่อแม่ อยู่ด้วยกัน	<p>เล่นของเล่นเต็มเลย, กอดเพื่อน, การ์ตูน, เกม, สมุดเกม, การเรียน, เวลาทำการบ้านแล้วสนุกสนาน, ของเล่น, คุณแม่มีความสุข แล้วหนูก็มีความสุขตาม, ถ้าเกิดในครอบครัวที่มีความสุขหนูก็มีความสุข, ดูCD, ได้ของขวัญ, ได้ทำศิลปะ, ระบายสีกับเพื่อน, ได้รับของเล่น, ได้วิ่งเล่น, ทำกับข้าว, กินข้าว, ทำงาน, หุ่นยนต์, ทีวี, อ่านหนังสือ, วาดรูป, เขียนหนังสือ, นั่งเล่น, วิ่งเล่นกับเพื่อน, แบ่งของให้เพื่อน(มีคนแบ่งให้), ให้เพื่อนกินขนม, ของเล่น, ตัวต่อ, ตุ๊กตาหมี, ปั้นจักรยาน, เล่นฟุตบอล, ตุ๊กตาบาร์บี้, อ่านหนังสือนิทาน, เป็นเพื่อนกัน, ภูบ้าน, พ่อ, แม่, พี่, พ่อของเขาพาไปเที่ยว, พ่อแม่ดีด้วย, เล่นด้วยกันดีๆ, พาไปกินข้าว, พาไปเที่ยวตลาด, ชวนเล่น, พาไปเที่ยวโลตัส, เพื่อนทำความสุขได้, เพื่อนไม่ทำร้ายเพื่อน, เพื่อนอยากเล่นด้วย, เพื่อน, เพื่อนๆโต, ร้องเพลงให้เขาฟัง, เรียนหนังสือ, ช่วยแม่ล้างจาน, รักกัน(เขารักเราเรารักเขา), เล่น, เล่นของเล่น, เล่นกับพ่อแม่, เล่นกับพี่, เจอสัตว์, เล่นกับเพื่อนด้วยกันทุกคน, เล่นกับเพื่อนดีๆ, เล่นของเล่นที่โรงเรียน, เล่นด้วยกัน, เล่นเกม, วิ่งเล่น, ชีจักรยาน, เวลาพ่อแม่นอนกับหนูก็มีความสุข, สติกเกอร์เจ้าหญิง, ของขวัญ, หนูมีความสุขที่ได้เรียนเดิน, อยู่กับพ่อแม่, ทำงานกับคุณพ่อคุณแม่, ออกไปเล่นทุกวัน, มีพ่อใจดี, มีแม่ใจดี</p>	<p>ตั้งใจเรียน, ชอบทำอะไร, ชอบเล่น, แบ่งขนมให้เพื่อน, รักแม่, รักพ่อ, รักยาย, รักพี่, รักป้า, ยืน, เป็นเด็กดี, เคี้ยวลาด, ชอบอ่านหนังสือ, หนูรักเพื่อน, ชอบเล่นกับหมา, ชอบเล่นเป่ายาง, ชอบกับพ่อแม่, หนูต้องทำตัวดี, อย่าเป็นเด็กดี, , น่ารัก ไม่น่ารัก, หัวเราะ, ตอนที่รักพ่อแม่, ห้ามแย่งของเพื่อน, อารมณ์ดี</p>

ตาราง ง3 (ต่อ)

กลุ่มตัวอย่าง	คำตอบด้านที่มาของความสุข	
	คำตอบที่เป็นภายนอก (Extrinsic responses)	คำตอบที่เป็นภายใน (Intrinsic responses)
อนุบาลปีที่ 3 ครอบครัวพ่อแม่ หย่าร้างกัน	เล่นกับน้อง, เล่นกับพี่, เล่นกับเพื่อน, ตู๊กตา, ของเล่น, เล่นกัน, เล่นของเล่น, เพื่อนเล่นกับหนู, ไปเล่นบ้านพี่ที่เป็นญาติกัน, ไปเที่ยวกับพ่อแม่, แม่ซื้ออะไรให้, มีเพื่อนเยอะ, ก็อยากเล่นกับ เพื่อนๆ, เล่นกับเพื่อนเยอะๆก็มีความสุข	ชอบเล่นของเล่น, แบ่งของเล่นกับเพื่อนที่ไม่ เคยแบ่งให้กันเลย
ประถมศึกษาปีที่ 3 ครอบครัวพ่อแม่ อยู่ด้วยกัน	ได้อยู่กับพ่อแม่, อยู่กับเพื่อนๆ, ได้เจอกับเพื่อนๆ , กินข้าว, การไปเที่ยว, ของเล่น, ขนม, การ์ตูน, แม่ซื้อดินสอ, แม่ซื้อของเล่นให้, ซื้อหนังสือให้, ได้ของเล่น, ได้รับดินสอ, แม่บอกให้เราอ่าน หนังสือ, เล่นกับเพื่อน, ชี้จักรยานเล่น, คุณครูพา ไปว่ายน้ำ, พาไปเที่ยว, พ่อแม่พาไปเที่ยว, เล่น กัน, การมีเพื่อน, มีครอบครัว, มีเพื่อนที่รัก, พ่อ แม่, ได้เงินจากพ่อแม่แล้วเราขอบคุณ, มีเพื่อน เยอะๆ, พ่อกับแม่เล่นตลกกัน, พ่อแม่รักเรา, พ่อ แม่ภูมิใจในเรา, ชื่อของให้เรา, เลี้ยงเรามาตั้งแต่ เด็กๆเลย, ได้รับการชื่นชมจากผู้ใหญ่, ตั้งใจฟัง คุณครู, มีทุกๆคน, ถ้าเค้านั่งอยู่คนเดียวผมก็ไป เล่นกับเค้าทำให้เค้าสนุกขึ้น, เล่นด้วยกัน, ระมัดระวังล้มใส่กัน, ได้พบเพื่อนที่ไม่ได้เจอกัน, สัตว์เลี้ยง, ได้เรียน, ได้ความรักจากพ่อกับแม่, ทำการบ้านเสร็จหมดแล้ว, ได้เล่นบอล, ดูทีวี, พูดเรื่องตลกๆกับเค้า, ได้ของที่ต้องการ, ไม่ ทะเลาะกัน, รักกัน(มีสองฝ่ายรัก), สามัคคี, แข่ง อะไรก็ชนะ, ได้ของใหม่, เจอคนที่ไม่ได้เจอนาน, อยู่กับคุณพ่อคุณแม่, ญาติพี่น้อง, เพื่อนไม่ แกล้ง, สอบได้คะแนนดี, หนูทำให้เค้าหัวเราะกับ หนู, เวลาพ่อแม่กอดหนู, ได้กินอาหารอร่อย, ทุก คนเอาใจใส่ให้, ได้เล่าเรื่องความสุขของตัวเอง ให้คนอื่นฟัง, เล่นเกม, ช่วยพ่อแม่ทำงานบ้าน,	การทำสิ่งที่เค้าอยากทำ, สิ่งที่เค้าชอบ, การ ทำให้คนอื่นมีความสุข, ความตลก, ความมี ความสุข กับชีวิตสดใส, เป็นคนดี, นิสัยดี, ความสนุกสนาน, ความบันเทิง, ความอบอุ่น, เค้าไม่เป็นเด็กดี, ไม่ใช่เกียจ, ช่วยเหลือพ่อแม่ , ได้ทำสิ่งที่หนูต้องการ, ตั้งใจเรียน, ตัวเรา ต้องเก่งขึ้น, ทำความดี, ทำตัวให้น่ารัก, แบ่งปันเพื่อน, ไม่โกรธเพื่อน, ไม่พูดจาไม่ สุภาพกับเพื่อน, ยิ้มแย้ม แจ่มใส, รักเพื่อน, เราช่วยแม่, เราได้รักพ่อแม่เราก็มีความสุข, สิ่งที่เค้าชอบ, หัวเราะ, <u>ตั้งใจที่ได้มาเรียน</u>

ตาราง ง3 (ต่อ)

กลุ่มตัวอย่าง	คำตอบด้านที่มาของความสุข	
	คำตอบที่เป็นภายนอก (Extrinsic responses)	คำตอบที่เป็นภายใน (Intrinsic responses)
ประถมศึกษาปีที่ 3 ครอบครัวพ่อแม่ อยู่ด้วยกัน (ต่อ)	วันเกิดตัวเองที่ได้เป่าเค้ก, เราได้ร้องเพลง, การ ได้ความรักจากทุกคน, งานอดิเรกของเขา, ครอบครัวที่อบอุ่น, ครอบครัวที่ไม่ทะเลาะ, มี เพื่อนดีๆ, มีครอบครัวที่มีความสุข , เวลาอยู่กับ พี่, เล่นกับพี่, คนในบ้านไม่ป่วย, มีคนรัก, มียา สมาริสั้นของหนู, ช่วยกันทำการบ้าน, มีความ รักกับเพื่อน, ให้แม่กอดทุกวัน	
ประถมศึกษาปีที่ 3 ครอบครัวพ่อแม่ หย่าร้างกัน	นอนกับแม่, ได้กล่องของขวัญ, ได้ของเล่น, ว้าย น้ำ, เล่นน้ำ, ช่นจักรยาน, ตีแบด, เล่นกับน้อง, ได้ไปโรงเรียน, ได้เล่นกับเพื่อน, ได้กินขนมอร่อย , ไม่โดนพ่อช้ง, พ่อไม่ดุ, วันเกิดพ่อจะยิ้มให้ม ีความสุข, ได้เล่นสนุกๆกับเพื่อนๆ, ได้เล่นกับ น้อง, ถ้าพ่อแม่ให้เงินมาเรียน, แค้าเรียนเก่ง เหมือนผม, พ่อแม่เค้าก็มีความสุขด้วย, ทำงานดีๆ, ไปเที่ยว, ไปกินข้าว, ไปเที่ยว, กิน ขนม, ผมเรียนเก่งแล้วแม่ก็ชมครับ, พอไป แข่งขันได้เหรียญทองแม่ก็ชม, เพื่อน, ครู, พ่อแม่ , ครอบครัว, มีความรักจากแม่, มีเพื่อน, มีคน ชอบ, ร้องเพลง, เล่นกับผม, เล่นกับทุกคนครับ, คุยกับพ่อแม่, เล่นคอม, ว้ายน้ำ, เล่นด้วยกัน, เวลาไม่เคยมีใครมาเล่นด้วยแล้วมีคนมาเล่น ด้วย, พ่อแม่ไม่ว่า, พ่อแม่อยู่ด้วยกันมีความสุข, อยู่กับพ่อแม่	ความสุขที่มาจากใจตัวเองไม่มีใครบังคับให้ เรามีความสุขได้, เรียนหนังสือเก่ง, แบ่งปัน ขนม, ให้เพื่อนยืมดินสอ, แบ่งปันอะไรให้ เพื่อน, ตีใจ, ชอบไปเที่ยว, ทำดีกับเพื่อน

ตาราง ง3 (ต่อ)

กลุ่มตัวอย่าง	คำตอบด้านที่มาของความสุข	
	คำตอบที่เป็นภายนอก (Extrinsic responses)	คำตอบที่เป็นภายใน (Intrinsic responses)
ประถมศึกษาปีที่ 6 ครอบครัวพ่อแม่ อยู่ด้วยกัน	<p>การที่เค้าได้อยู่กับครอบครัวอย่างมีความสุข, การได้ไปเที่ยว, ครอบครัวไม่แตกแยก, ไม่ทะเลาะกับเพื่อน, การที่เค้าได้รับรางวัลดี ๆ แล้วเราชื่นชมเค้า, ครอบครัวเค้ามีความสุขอบอุ่น, พ่อแม่ของเค้าให้เวลากับเค้า, ไปดูหนัง, ไปกินข้าวนอกบ้าน, สิ่งที่คนในครอบครัวทำให้, ทำงานได้เสร็จตรงเวลา, กินข้าวพร้อมหน้าพร้อมตา กับพ่อแม่, สอบได้คะแนนดี, ถ้าหนูอยากได้อะไรพ่อแม่ก็จะซื้อให้, เวลาพ่อแม่ให้เราทำก็จะมีความสุขเพราะพ่อแม่ให้เราทำ, เข้าโรงเรียนที่ชอบ, พ่อแม่รัก, ทำกิจกรรมกับครอบครัว, ทานอาหารนอกบ้าน, ได้ของเล่น, พ่อแม่พูดดีกับเรา, แม่ไม่ดุไม่ด่า, พ่อแม่ไม่ใช้, ได้ไปเที่ยวกับพ่อแม่, ทำอะไรดีได้ที่ไม่ใช่ข้อสอบที่เราไม่ต้องเครียด, เล่นกีฬา, พ่อแม่, เพื่อน,ญาติ, พี่น้อง, คุณครูทำให้มีความสุข, คุยกับเค้า, เล่นน้ำ, คนที่อยู่รอบข้างเค้าทำให้เค้ามีความสุขได้, ชวนเค้าเล่น, ดูทีวี, เล่นเกม, การได้อยู่ร่วมกับผู้อื่น, ทำงานกลุ่ม, หนังสือการ์ตูน, การพบกับคนอื่น ๆ, ชวนเค้าหัวเราะ, เล่นตลก, กินขนม, การมีเพื่อนเล่น, มีคนคบด้วย, ให้ของเค้า, มาโรงเรียน, การไม่ทะเลาะกัน, มีรอยยิ้มให้กัน, ถ้าเราทำดีกับเค้าเค้าก็มีความสุขกลับมาให้เรา, ร้องเพลง, ฟังเพลง, อยู่กับน้อง, ไม่เถียงเค้า, ไม่พูดจาไม่ดีด้วย, ไม่แก้งเค้า, อ่านหนังสือ, อยู่กับพ่อ, มาที่โรงเรียนเล่นกับเพื่อน, ได้อยู่กับคนที่เรารัก, การเล่น, การเรียน, มิตรภาพ, ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน, การให้ขนมเค้า, มีคนที่รักเข้าใจ, เล่นคอมพิวเตอร์</p>	<p>การที่เราทำสิ่งดี ๆ ให้คนอื่น, การให้, ความสนุกสนาน, เค้าได้ทำสิ่งที่ตัวเองอยากทำ, ช่วยเหลือคนอื่น, มีน้ำใจ, รักทุกคน, ทำในสิ่งที่เค้าชอบ, ทำสิ่งที่เค้าต้องการ ทำให้ตัวเองไม่เครียด, ไม่มีความกังวล, รอยยิ้ม, เวลายิ้ม, หัวเราะ, สิ่งที่เค้าปรารถนา, การได้เป็นคนดี</p>

ตาราง ง3 (ต่อ)

กลุ่มตัวอย่าง	คำตอบด้านที่มาของความสุข	
	คำตอบที่เป็นภายนอก (Extrinsic responses)	คำตอบที่เป็นภายใน (Intrinsic responses)
ประถมศึกษาปีที่ 6 ครอบครัวพ่อแม่หย่า ร้างกัน	ได้รับการชื่นชม, มีพ่อแม่ชมว่าน่ารัก, การเรียน, ทำงานบ้านช่วยพ่อ, เล่นกับเค้า, ได้พูดคุยกับ เพื่อน, หัวเราะเฮฮากับคนอื่น, การพูดจาคุยกัน, เล่นเกม, ดูทีวี, การเล่น, อยู่กับเพื่อน, อยู่กับ ครอบครัว, ของเล่น, การเล่น, การอ่านหนังสือ การ์ตูน, ได้ทำงาน, การที่มีคนเอาใจใส่, มีคนให้ ความอบอุ่น, การที่เราไปใส่ใจเค้าดูแลทำให้เค้า มีความสุข, พ่อแม่, เพื่อน, คุณครู, ความรักจาก คนรอบข้าง, ความรู้สึกดี ๆ จากคนรอบข้าง, ได้ อยู่กับคุณพ่อคุณแม่, อยู่กับเพื่อนๆ, อยู่กับ ญาติๆ, มีใครบางคนทำให้เค้ามีความสุข, ทำ กิจกรรมกับครอบครัว กับเพื่อน กับคุณครู, พี่กับ น้อง, ครอบครัว, พระเจ้าอยู่หัว, เล่นกับเพื่อน, เรียนกับอาจารย์, ได้เล่นคอมพิวเตอร์, วิ่งเล่นกับเพื่อน, ได้เล่นกับเพื่อน, ฟังเพื่อนพูดตลก, ตลกซ้ำกัน, มี เพื่อน, มีคนที่เรารักอยู่ข้างๆ	การเรียนเก่งๆ, อะไรที่เค้าชอบอยู่ด้วยแล้วมี ความสุข, การที่เค้าไม่เหงา, เราอาจจะยิ้มให้ เค้าแล้วเค้ามีความสุขตามไปด้วย

ภาคผนวก จ

เอกสารยินยอมเข้าร่วมการวิจัย

ภาคผนวก จ

ตัวอย่างจดหมายขอความยินยอมให้เข้าร่วมการวิจัย

เรียน ท่านผู้ปกครอง

เรื่อง ขอความร่วมมืออนุญาตให้บุตรหลานของท่านเข้าร่วมการวิจัย

ดิฉัน นางสาวศุภสุตา สุขเจริญผล เป็นนิสิตปริญญาโท คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สาขาจิตวิทยาพัฒนาการ กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง **มโนทัศน์ความสุขของเด็กไทย** โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พรรณระพี สุทธิวรรณ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ จุดประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาความเข้าใจของเด็กแต่ละวัยเกี่ยวกับความสุข

ผู้วิจัยมีความประสงค์ขอความอนุญาตจากผู้ปกครอง ให้ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์บุตรหลานของท่านเกี่ยวกับความเข้าใจในความสุข ผู้วิจัยขออนุญาตบันทึกเสียงขณะสัมภาษณ์เพื่อประสิทธิภาพของการแปลความหมายและการวิเคราะห์ข้อมูล ขั้นตอนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยแนะนำตัวสร้างความคุ้นเคยกับเด็ก และพูดคุยเกี่ยวกับความเข้าใจความสุขที่เด็กมี การสัมภาษณ์จะใช้เวลาไม่เกิน 45 นาที

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์จะได้รับการเก็บรักษาความเป็นส่วนตัว จะไม่มีการเปิดเผยข้อมูลรายละเอียดที่ระบุถึงตัวเด็ก ผู้ที่ทราบข้อมูลจากการสัมภาษณ์มีเพียงผู้วิจัยและผู้ช่วยการวิจัยเพียง 2 คนเท่านั้น ในการรายงานผล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเป็นกลุ่มวัย และนำเสนอข้อมูลเชิงคุณภาพแบบไม่ระบุชื่อจริง

หากท่านมีข้อสงสัยในการวิจัย ขอให้ท่านติดต่อ นางสาว ศุภสุตา สุขเจริญผล โทร. 084-92661xx หรือทาง

E-mail: supasuta.s@gmail.com

หากท่านมีความประสงค์ ยินยอม หรือ ไม่ยินยอมให้บุตรหลานของท่านร่วมการวิจัย ขอให้ท่านใส่เครื่องหมาย หน้าข้อความที่ปรากฏดังต่อไปนี้ และลงนามด้านล่างเพื่อแสดงการรับทราบจดหมายฉบับนี้

ยินยอมให้ ด.ช./ด.ญ. เข้าร่วมการวิจัย

ไม่ยินยอมให้ ด.ช./ด.ญ. เข้าร่วมการวิจัย

ลงนามรับทราบ

(.....)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ข้อมูลสำหรับผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย (Participant Information Sheet)

ชื่อโครงการวิจัย	มโนทัศน์ความสุขของเด็กไทย
ชื่อผู้วิจัย	นางสาว ศุภสุดา สุขเจริญผล นิสิตปริญญาโท คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สาขาจิตวิทยาพัฒนาการ
สถานที่ติดต่อผู้วิจัย	คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ชั้น 16 อาคารวิทยกิตติ์ ถนนพญาไท วังใหม่ ปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พรรณระพี สุทธิวรรณ คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาความเข้าใจตามการรับรู้ของเด็กที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 3 ประถมศึกษาปีที่ 3 และประถมศึกษาปีที่ 6 เกี่ยวกับความสุข โดยการพูดคุยสัมภาษณ์

กระบวนการศึกษา

ผู้วิจัยสัมภาษณ์บุตรหลานของท่านเกี่ยวกับความเข้าใจความสุขตามการรับรู้ของเด็ก ขั้นตอนการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยแนะนำตัวสร้างความคุ้นเคยกับเด็ก พูดคุยเกี่ยวกับความเข้าใจที่เด็กมีต่อความสุข โดยการสัมภาษณ์เด็กแต่ละคนใช้เวลาไม่เกิน 45 นาที ในที่นี้ผู้วิจัยขออนุญาตบันทึกเสียงขณะสัมภาษณ์เพื่อประสิทธิภาพของการแปลความหมายและการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยอาจมีการสอบถามข้อมูลของเด็กจากคุณครูประจำชั้น โดยการสัมภาษณ์ข้อมูลนี้ผ่านการอนุญาตจากทางโรงเรียนแล้ว

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์จะได้รับการเก็บรักษาความเป็นส่วนตัวของเด็ก จะไม่มีการเปิดเผยข้อมูลรายละเอียดที่ระบุถึงตัวเด็ก ผู้ที่ทราบข้อมูลจากการสัมภาษณ์มีเพียงผู้วิจัยและผู้ช่วยการวิจัยอีกเพียง 2 คนเท่านั้น ในการรายงานผลผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเป็นกลุ่มวัย และนำเสนอข้อมูลเชิงคุณภาพโดยไม่มีการระบุชื่อจริงของเด็ก

ผู้ปกครองสามารถให้บุตรหลานของท่านถอนตัวจากการสัมภาษณ์ได้ทุกขณะ โดยไม่มีการสูญเสียผลประโยชน์ใดๆ ที่ท่านพึงได้รับ

หากท่านมีข้อสงสัยในการวิจัย ขอให้ท่านติดต่อผู้วิจัย คือ นางสาว ศุภสุดา สุขเจริญผล โทร. 084-926-61xx
ได้ตลอดเวลาที่ท่านสะดวก หรือติดต่อทาง E-mail: supasuta.s@gmail.com

หนังสือแสดงความยินยอมให้เข้าร่วมการวิจัย
สำหรับผู้ปกครอง
 (Information Consent form)

ชื่อโครงการวิจัย มโนทัศน์ความสุขของเด็กไทย

รหัสของเด็กที่เข้าร่วมโครงการวิจัย

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ข้าพเจ้าผู้ปกครองของ.....

นักเรียนระดับชั้น ได้ลงนามที่ด้านล่างของหนังสือฉบับนี้ เพื่อแสดงการรับทราบและยินยอมให้บุตรหลานในความปกครองของข้าพเจ้าเข้าร่วมโครงการวิจัย “มโนทัศน์ความสุขของเด็กไทย” ของผู้วิจัย ชื่อ นางสาวศุภสุตา สุขเจริญผล นิสิตระดับชั้นปริญญาโท สาขาจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สาขาจิตวิทยาพัฒนาการ หมายเลขโทรศัพท์ติดต่อ 084-926-61xx

โดยข้าพเจ้าได้รับทราบวัตถุประสงค์การวิจัย ขั้นตอนการวิจัยและสิทธิของข้าพเจ้า ที่ได้แจ้งมาในหนังสือข้อมูลสำหรับผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยแล้ว โดยได้รับการรับรองจากผู้วิจัยว่าข้อมูลจากการสัมภาษณ์จะได้รับการเก็บรักษาความเป็นส่วนตัวของเด็ก จะไม่มีการเปิดเผยข้อมูลรายละเอียดที่ระบุถึงตัวเด็ก

ข้าพเจ้าสามารถให้บุตรหลานในความปกครองของข้าพเจ้าถอนตัวจากการวิจัยได้ทุกขณะ โดยไม่มีผลกระทบใดๆต่อการศึกษาของเด็ก และไม่มีการสูญเสียผลประโยชน์ใดๆ ที่พึงได้รับ

.....

()

ลงนามผู้ปกครอง

.....

(นางสาว ศุภสุตา สุขเจริญผล)

ผู้วิจัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวศุภสุดา สุขเจริญผล เกิดเมื่อวันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ.2529 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาจาก โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย นนทบุรี จบการศึกษาระดับปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต เกียรตินิยมอันดับสอง คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2550 และเข้าศึกษาที่ คณะจิตวิทยา สาขาจิตวิทยาพัฒนาการ ในปีการศึกษา 2551 หากมีความสนใจหรือมีข้อสงสัยในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สามารถติดต่อสอบถามที่ supasuta.s@gmail.com